

A szakértői bizottsági tevékenység protokollja

Nagyné Réz Ilona

Csepregi András

Puhala Ildikó

Bozsikné Vig Marianna

Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest
2015

Készült a TÁMOP-3.4.2.B-12-2012-0001 „Sajátos nevelési igényű gyerekek integrációja (Szakszolgálatok fejlesztése)” kiemelt projekt keretében.

Szerzők:

Nagyné Réz Ilona
Csepregi András
Puhala Ildikó
Bozsikné Vig Marianna

Lektorálta:

Lányiné Engelmayer Ágnes

ISBN 978-963-9795-68-6

Minden jog fenntartva

© Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.

Felelős kiadó:

Kiss József

Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. kiadványa az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben használható, kereskedelmi forgalomba nem kerülhet. A felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Tartalom

1. Bevezetés	7
2. A szakértői bizottsági tevékenység protokolljának definíciója	12
3. A szakértői bizottsági tevékenység célcsoportjai	14
3.1. Elsődleges célcsoport	14
3.2. Másodlagos célcsoport	14
3.3. A köznevelési törvény szerint a szakértői bizottsági szolgáltatásra jogosultak köre	14
4. A szakértői bizottsági tevékenység ellátáshoz szükséges kompetenciák	16
4.1. A kompetenciáról általában	16
4.2. A gyógypedagógus kompetenciája	19
4.3. A pszichológus kompetenciája	20
4.4. Az orvos kompetenciája	21
4.5. A konduktor (konduktor óvodapedagógus, konduktor tanító) kompetenciája	23
4.6. A szakértői bizottsági vezetők kompetenciája	23
4.7. A szakértői bizottsági ügyintéző kompetenciája	23
4.8. Gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai/pedagógiai diagnosztikai eszközök használatához szükséges kompetenciák	24
4.9. A szakemberek közötti együttműködés fontossága	24
4.10. A gyógypedagógiai pszichodiagnosztikus tevékenység etikai vonatkozásai	25
5. A szakértői bizottsági tevékenység ellátáshoz szükséges infrastruktúra	28
5.1. Általános megfontolások	28
5.1.1. A tárgyi feltételekről általában	28
5.2. Az országos, megyei és tankerületi szakértői bizottsági feladatok infrastrukturális és eszközigénye	30
5.3. A szakértői bizottság korai diagnosztikus és kora gyermekkori intervenciót megalapozó vizsgálatainak speciális nfrastrukturális és eszközigénye	31
5.4. Vizsgálóeszközök	32
6. A szakértői bizottsági tevékenység ellátásának általános folyamatmodellje	44
6.1. A szakértői bizottsági tevékenység általános folyamatai	44
6.1.1. Az állapotmegismerés céljából végzett vizsgálatok lépései	46
6.1.1.1. A szakértői vizsgálat előkészítése, megszervezése az állapotmegismerés (aktuális állapot feltárása) céljából végzett vizsgálatok esetén	46

6.1.1.2. A végrehajtás lépései – a vizsgálat lefolytatása	46
6.1.1.3. Az eredményre vonatkozó szakasz: a vizsgálati vélemény kialakítása	47
6.1.1.4. Az ellátás megszervezése	47
6.1.1.5. Az eredmények, javaslatok, vélemény ismertetése, szülői konzultáció....	48
6.1.1.6. A szakértői vélemény elkészítése, elküldése, jogorvoslat	49
6.1.2. A beavatkozás kontroll céljából végzett vizsgálatok lépései.....	50
6.1.2.1. A szakértői vizsgálat előkészítése, megszervezése beavatkozás kontroll céljából végzett vizsgálatok esetén	50
6.1.2.2. A végrehajtás lépései – a vizsgálat lefolytatása	51
6.1.2.3. Az eredményre vonatkozó szakasz: a vizsgálati vélemény kialakítása.....	51
6.1.2.4. Az ellátás megszervezése.....	52
6.1.2.5. Az eredmények, javaslatok, vélemény ismertetése, szülői konzultáció...	52
6.1.2.6. A szakértői vélemény elkészítése, elküldése, jogorvoslat	52
6.2. A szakértői vélemény	52
6.3. Szakmai és koordinációs feladatok folyamatlépései a megyei szakértői bizottságoknál	55

7. A szakértői bizottsági ellátás szakmai és szakmaközi kommunikációja.....	58
7.1. Együttműködések, partnerkapcsolatok vizsgálata.....	58
7.2. A kommunikációról általában.....	60
7.3. Intézményen belüli kommunikáció.....	60
7.3.1. Kommunikáció a szülővel.....	60
7.3.1.1. A szülővel folytatott kommunikáció minősége.....	60
7.3.1.2. A szülővel folytatott kommunikáció tartalma	61
7.3.2. Kommunikáció a vizsgálati személlyel (gyermekkel, tanulóval).....	62
7.3.3. Kommunikáció a vizsgálatot végző szakmai csoporton belül.....	63
7.4. Intézmények közötti kommunikáció	64
7.4.1. Kommunikáció a tankerületi szakértői bizottságokkal	64
7.4.2. Kommunikáció az országos szakértői feladatokat ellátó bizottságokkal...	64
7.4.3. Kommunikáció a nevelési, oktatási intézményekkel	64
7.4.3.1. Szakértői vizsgálat iránti kérelem	64
7.4.3.2. Folyamatos figyelemmel kísérés	65
7.4.3.3. A sajátos nevelési igény megállapításához kapcsolódó kommunikáció...	66
7.5. Ágazatközi kommunikáció	67
7.5.1. Kommunikáció a szociális és gyermekvédelmi intézményekkel, a gyámhatósággal.....	67
7.5.2. Kommunikáció a járási kormányhivatallal	67
7.5.3. Kommunikáció a tankerületi igazgatókkal.....	68
8. A szakértői bizottsági tevékenység szakmai munkájának támogatása 70	
8.1. A szakmai segítség és a továbbképzés szükségessége	70
8.2. A képzési, továbbképzési lehetőségek korlátozott volta	70
8.3. A szakirányú továbbképzés szükségessége	72

8.4. További lehetőségek az akkreditált tanfolyami továbbképzések.....	73
8.4.1. Akkreditált tanfolyam a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. szervezésében	73
8.4.2. Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és az ELTE pedagógikum Központ Oktatásszervezési és Tanulmányi Főosztály Doktori és Továbbképzési Osztálya által indított akkreditált tanfolyamok.....	74
8.4.3. A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete által szervezett akkreditált tanfolyam.....	74
8.4.4. Javaslatok a képzések megújításához.....	75
9. A szakértői bizottsági szakmai munka minőségének ellenőrzése	77
9.1. A pedagógiai szakmai munka ellenőrzéséről a jogszabályok tükrében.....	77
9.2. A minőségirányítási rendszerben a szakértői bizottsági munka szakmai minőségét meghatározó tényezők.....	79
9.3. Az intézményi értékelés	80
9.4. A pedagógusok munkájának minőségellenőrzése.....	80
9.4.1. A szakértői bizottságokban dolgozó pedagógus munkakört betöltők minőségellenőrzésének hangsúlyai.....	81
10. A szakértői bizottsági tevékenységhez szükséges adminisztráció	83
10.1. A szakértői vizsgálat előkészítő fázisának iratai	83
10.1.1. A gyermek/tanuló vizsgálatával és ügyének intézésével kapcsolatos adminisztráció gyűjtőhelye: a törzslap	84
10.1.2. A szakértői bizottsági munka alapidokumentumai.....	85
10.1.3. Az éves munkaterv tartalmi elemei.....	85
10.1.4. Az intézményi értékelés.....	86
10.1.5. A működést általánosan, folyamatosan követő dokumentumok	86
10.1.6. A vizsgálattal kapcsolatos folyamatban alkalmazandó egyéb iratok, formanyomtatványok	87
10.1.7. A felülvizsgálatok dokumentációja.....	87
10.1.7.1. A folyamatos nyomon követés kiegészítő dokumentációja.....	88
10.1.8. A vezetői szakmai és koordinációs tevékenység adminisztrációja.....	88
10.1.8.1. A vezetői koordinációs feladatok adminisztrációjának dokumentumai	88
10.1.8.2. A szakértői bizottságok szakmai munkáját segítő felelős vezető adminisztrációs iratai.....	89
10.2. Az Integrált Nyomon Követő Rendszer használatának lehetősége a szakértői bizottsági munkában	89
10.2.1. Elvárások a nyomon követő rendszerrel kapcsolatban a szakértői bizottság szempontjából	90
11. Összegzés.....	93
12. Irodalomjegyzék.....	95

12.1. Webgrafia	98
12.2. Törvények, rendeletek, etikai kódexek	100
13. Mellékletek	103

1. Bevezetés

A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (továbbiakban: köznevelési törvény)¹ tartalmazza a szakszolgálati feladatok 10 területét. A szakszolgálati tevékenység szabályozását a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (továbbiakban: szakszolgálati rendelet)² jelenítette meg.

A korábban elkészült protokollok, protokoll jellegű munkák egyáltalán nem, vagy csak részben felelnek meg az új jogszabályi követelményeknek. Ugyanakkor szakmaiságuk, szemléletük alapján a mai napig példaértékűek.

Az utóbbi 10 évben három kézikönyv jelent meg, amely jelentős hatást gyakorolt a szakértői bizottsági munkára.

A 2006-ban készült *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás (Kézikönyv a nevelési tanácsadóknak és a szakértői bizottságokban folyó diagnosztikus munkához)* a Fogyatékos Gyermek, Tanulók Felzárkóztatásáért Közalapítványban a szakértői bizottságok és nevelési tanácsadók részére szervezett, az Oktatási Minisztérium által támogatott tanfolyam tananyagaként, zárt körben jelent meg.³ Az új jogszabályi környezethez illeszkedve első fejezete átdolgozásra került 2013-ban⁴.

Célja volt, hogy az évek során kibővült diagnosztikus kategóriák, tartalmukban megváltozott alapfogalmak értelmezésében rendet teremtsen, és korszerű diagnosztikus gondolkodásmóddal segítse a különleges gondozásra szoruló gyermekek hozzájutását a számukra megfelelő nevelési, oktatási feltételekhez. Ekkor nagy problémát okozott a fogyatékos, a zavar és a nehézség fokozatainak elkülönítése, de a megismerési funkciók és a viselkedés rendellenességei körébe sorolt kategóriákat sem értelmezték országos szinten egységesen. Volt olyan megyei szakértői bizottság, ahol egy teljes évi forgalomban sem diagnosztizáltak hiperaktivitást vagy figyelemzavart, és volt olyan megye, ahol a gyermekek több mint kétharmadát sorolták a figyelemzavart mutató gyermekek kategóriájába. Az ELTE Gyakorló Gyógypedagógiai Szakértői Bizottságának felülvizsgálatai statisztikája a panaszos ügyek felülvizsgálata kapcsán a gyógypedagógiai diagnózisok mellé rendelt BNO kódok használatában talált egyenetlenségeket, amelyek szintén alátámasztották a nem egységesen működő besorolási rendszert.⁵ Egyre aktuálisabbá vált a szakértői

1 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (Utolsó letöltés: 2014. január 10.)

2 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300015.EMM (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

3 Zsoldos M. 2006.

4 Lányiné Engelmayer Á.–Kiss L. 2013 .1–35. pp.

5 Mesterházi Zs. 2006.

bizottságokban folyó diagnosztikus munka megújítása, amelynek érdekében szervezték a már említett tanfolyamot.

Az Utolsó padból program⁶ keretében az indokolatlan fogyatékosná minősítés háttértényezőinek megvilágítása került a vizsgálódás fókuszába. A tanulmány az eltérő tantervű iskolákban tanuló roma gyermekek felülreprezentáltságából, valamint a népességben erősen megemelkedő számú fogyatékosnak minősített gyermekek statisztikai adataiból indult ki. Konklúziójaként – többek között – a szakértői bizottságok diagnosztikus munkájának megújítása iránti igény fogalmazódott meg.

A hazai közoktatásban a minőségfejlesztési rendszer bevezetése is előtérbe helyezte a szakértői bizottsági tevékenység szakmai megerősítését. A közoktatásban a minőségbiztosítási gondolkodás és szabályozás bevezetésének következményeként, a szakértői bizottsági munka minőségének fejlesztését célzóan a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.1 (HEFOP 2.1.1. B.) intézkedése keretében készült el 2008-ban a *Kézikönyv a (tanulási képességet vizsgáló) szakértői bizottságok működéséhez* (ún. „Kapcsos könyv”)⁷. A kiadvány az első részében országos helyzetelemzést adott az akkor még szakértői és rehabilitációs bizottság⁸ elnevezésű köznevelési intézmények működéséről, a működést biztosító feltételek meglétéről, továbbá feltárta a problematikus területeket. A felmérés a 2005/2006-os állapotokat elemezte kérdőíves módszerrel, 84%-os lefedettség mellett. A helyzetelemzés kiemelte, hogy jogszabályi előrelépés történt a szakértői bizottságok működésének szabályozását illetően, de ez a gyakorlati működésben nem tudott érvényre jutni kellő mértékben.

A problémák jelentkeztek egyrészt az intézményi önállóság megvalósulásában, másrészt pedig az előírt tárgyi, személyi, pénzügyi feltételek biztosítása terén. Szakmai szempontból nem protokolláris a működés, és 1975 óta a diagnosztikus munkának sem volt megújított szabályrendszere. Ezen kívánt változtatni a kézikönyv 5. része, mely „A szakértői bizottságok vizsgálati protokollja” címmel – az új módszerek, eljárások beépítésére alkalmas – protokollt tartalmazott. A szerzők szűken, egyfajta szakszolgáltató tevékenységre korlátozva (tanulási képességet vizsgáló bizottsági munkaként) értelmezték a protokoll fogalmát, amely szerint: „a protokoll a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottságban folyó gyógypedagógiai, pszichodiagnosztikai munka során alkalmazott szakmai eljárások, folyamatlépések, módszerek gyűjteménye.”⁹

6 Polyák T. 2010. (Lásd.: Webográfia)

7 Mesterházi Zs. 2008.

8 A köznevelési törvény a szakszolgáltató köznevelési intézmények egyik fontos ellátási területként – a rehabilitáció szó elhagyásával – szakértői bizottsági szakszolgáltató feladatellátást nevesít, mint a szakszolgáltató intézmény egyfajta feladatellátását.

9 Mesterházi Zs. 2008.

A szűkebb értelmezés következtében ez a kiadvány nem foglalkozott a diagnosztikán túlmutatató szakértői bizottsági elemekkel, adós maradt az országos bizottságok működésével és még sok protokolláris elemmel. Hiányosságai ellenére is nagy előrelépést jelentett, és a mai napig jól használható a sajátos nevelési igényű gyermekek szükségleteinek feltárását célzó gyógypedagógiai diagnosztikus munkában.

A teljes kézikönyv pedig, amely már széles körben adott támpontot a szakértői bizottsági munka minőségfejlesztéséhez, részévé vált a szakértői bizottságok munkatársainak szervezett akkreditált továbbképzésnek, annak tananyagát is képezve.¹⁰ A 4/2010-es OKM rendelet pedig a kiadvány egyes részeit jogszabályi szintre emelte.¹¹

A 2012-ban készült, dr. Torda Ágnes által szerkesztett Diagnosztikai Kézikönyv a hazai viszonyok között a legkorszerűbben mutatja be kilenc speciális fogyatékos csoportra vonatkoztatva a komplex gyógypedagógiai-pszichológiai és orvosi vizsgálat protokollját.¹²

A könyv első részében „Konceptió a diagnosztikus ellátórendszer intézményi struktúrájának és szakmai munkájának megújítására” cím alatt szerepel, hogy kérdőíves módszerrel, a szakértői bizottságok statisztikai adatait elemezve, továbbá néhány bizottság interjúzása keretében készült a legújabb elemzés a szakértői bizottságok munkájáról. A 2012-es helyzetelemzés részeredményei, valamint a projekt keretében megtartott műhelymunka-beszámolók,¹³ előadások alapján a lényegi következtetések (a teljesség igénye nélkül) a következők:

- a szakértői bizottságok intézményi státusza bizonytalan, folyamatos mozgásban van;
- a szakértői bizottságokban nagy az önállóságra törekvés vágy, mivel a különböző függőségi helyzetekben végzett munka fokozott feszültséget kelt;
- a szakértői bizottságok finanszírozása nem átlátható, s ez összefüggésben van függőségi helyzetükkel;
- az intézmények tárgyi feltételei csak részben megfelelőek;

---

10 *A pedagógiai szakszolgálatok rendszerszintű minőségfejlesztése* című, akkreditált 60 órás továbbképzés (Indítási engedély száma: OM, 274/210/2004.).

11 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatokról. URL: http://www.pszichoerdek.hu/Jogszab%C3%A1lyok/OM/4_2010_OKM_rendelet.pdf (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

12 Torda Á. 2012.

13 Az Educatio – Eduweb együttműködésével a TÁMOP 3.1.1 „21. századi közoktatás-fejlesztés, koordináció” kiemelt projekt műhelymunkája keretében, Bass László előadásában elhangzott információ. (Budapest, 2012. január 27.)

- a bizottságok 67%-a nem rendelkezik a jogszabályban előírt személyi feltételekkel, s szakterületenként változó a szakemberhiány (például az orvosokból és a pszichológusokból van kevés);
- a szakértői bizottságok esetforgalma az elmúlt évtized során folyamatosan nőtt, elsősorban a kötelező kontroll felülvizsgálatok mennyiségének emelkedése miatt, amit a személyi feltételek ezzel arányos változása nem követett;
- a személyi kapacitás hiánya következtében megnőtt a vizsgálatra történő behívási idő;
- nagy eltérések vannak az egy gyermekre jutó vizsgálati időben, amely a diagnosztikai eljárások használatának változatosságából, az esetekhez kapcsolódó megismerő, feltáró, értékelő, diagnosztikus munka sokszínűségéből fakad.

A helyzetelemzés foglalkozott még a szülőkkel és más intézményekkel való kapcsolattartás nehézségének problémájával, valamint a kapcsolattartás belső, önértékelő, illetve a partnerek külső értékelésével is. Jelenleg – a protokoll készítésének időpontjában – nagy szerkezeti, szervezeti átalakulás folyik, ami további változásokat hoz a rendszer minden szintjén.

Összefoglalva: a megváltozott jogszabályi környezet, a köznevelés területén érvényre jutó minőségfejlesztési törekvés, a tudományos fejlődés, a diagnosztikai eszközök világszerte robbanásszerű korszerűsítése, a szakértői bizottsági véleményekkel szembeni szülői opponálás, majd az ezek kapcsán elvégzett másodfokú eljárások tapasztalatai egyaránt rávilágítottak arra, hogy folyamatosan szükség van a szakértői bizottsági munka innovációjára. Nélkülözhetetlen a szakemberek megfelelő továbbképzése, a diagnosztikus eszközök revideálása, illetve újak bevezetése, amelyeket célszerű jól átgondolt szakmai protokoll formájában leírni.

A szakértői bizottsági tevékenység számára készített protokoll jelentősége:

- Szervezettebbé, szakszerűbbé, pontosabbá válik a szakértői bizottsági tevékenység.
- Könnyebbé, gyorsabbá válik a véleményalkotás, az ellátással kapcsolatos döntési folyamat.
- Egységesednek a tevékenységhez kapcsolódó fogalmak.
- Egységesedik az adatbázis, jól működő információs rendszer épülhet ki (nyilvántartás, adatelemzés, tudományos feldolgozás megalapozódik).
- Gazdaságosabbá válik a szakértői tevékenység.

- A szakértői bizottságbizottság szakértői, alkalmazottai számára védeltséget jelent, növeli a szakmai presztízst.
- Erősíti a szakmai identitást, definiálja a szakemberek kompetenciáit, azok határait.
- Javítja a munkamorált, az alkalmazotti közérzetet.
- Megnő a bizalom a szolgáltatás iránt.
- Kevesebb lesz a panaszos ügy.
- A szolgáltatás javításával, hosszú távon emelkedik a különleges gondozás (gyógypedagógiai ellátás) színvonala.
- Az új előmeneteli rendszerben a protokoll meghatározó a pedagógusok minőségében.

2. A szakértői bizottsági tevékenység protokolljának definíciója

A protokollról való gondolkodásmód az előzmények tükrében átalakult, és megfogalmazódott egy többdimenziós protokollgondolás:

- *Az alapprotokoll* (valamennyi szakszolgálatra érvényes szabályzórendszer)

Az alapprotokoll a pedagógiai szakszolgálatban megvalósuló pedagógiai szolgáltató munka szakmai előírása, a jogszabályok, szakmai sztenderdek, irányelvek szerint megfogalmazott feladatok ellátását biztosító tevékenységek rutin szabályzórendszere.

- *A szakprotokoll, azaz a szakterületi protokoll* az egyes szakszolgálati területeken folyó pedagógiai szolgáltató tevékenység szakmai előírása.

A szakértői bizottsági tevékenység vonatkozásában a szakterületi protokoll a szakértői bizottságban folyó pedagógiai szolgáltatási munka feltételeinek, folyamatainak szakmai előírása, a jogszabályokban megfogalmazott feladatok ellátását biztosító tevékenységek szabályozó rendszere.

„A szakterületi protokoll az adott szolgáltatás sajátosságait, a többi szakterülettel való megegyezését vagy különbözőségeit mutatja meg, alkalmas arra, hogy bevezetésével az adott ellátási tevékenység országosan egységes ismérvek és feltételek alapján kerüljön megszervezésre.

- *A specifikus protokollok* a szakterületi protokollok folytatásai. A specifikus protokollok azoknak a szakterületi tevékenységtartalmaknak a szabályozói, melyek a szolgáltatásban közreműködők kompetenciái, a szolgáltatói adottságok és feltételek függvényében a kliensek specifikus szükségleteire válaszolva megvalósíthatóak.”¹

Szakmai szempontból, a korábbi specifikus protokollok² szerint, a szakértői bizottsági „szolgáltatás” lényegét a komplex (gyógy)pedagógiai-pszichológiai és orvosi diagnosztikus tevékenység jelenti, amelynek összetett célja:

- a különleges figyelmet igénylő gyermekek népességén belül a különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók felismerése, állapotának megismerése,

1 Nagyné Réz I.–Torda Á. *Alapprotokoll*. 2014.

2 Torda Á. 2012.

- az igényeiknek, szükségleteiknek megfelelő pedagógiai többletszolgáltatások, többletkezdvezményekre szóló jogosítványaiknak (szakértői véleményeiknek) elkészítése és
- javaslattétel a jogosultak fejlődését segítő, problémáikat megoldó, akadályozottságukat enyhítő vagy megszüntető pedagógiai környezetben folyó adekvát fejlesztéshez.

3. A szakértői bizottsági tevékenység célcsoportjai

3.1. Elsődleges célcsoport

Elsődleges célcsoport a gyermek, tanuló (kliens) és kiskorúsága esetén a szülő.

3.2. Másodlagos célcsoport

Másodlagos célcsoport a gyermek fejlődésében szerepet játszó környezet:

- a család,
- a gyermek problémáját észlelő közösségek (intézmények),
- az állapot megismerésének szakemberei: szakvizsgázott és szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógusok, szakvizsgázott pszichológusok, konduktorok, szakirányú végzettséggel rendelkező orvosok,
- a gyermek ellátásában részt vevő pedagógusok, gyógypedagógusok, konduktorok, pszichológusok,
- az ellátó intézmények vezetői,
- a tágabb személyi, környezeti tényezők (az egészségügyi, a gyermekvédelmi rendszerek, a társszakszolgálatok, az oktatás-nevelés és irányító szervei, valamint háttérintézményei, a támogató civil szervezetek).

Közvetett partnerek a gyermekjóléti szolgálatok, a megyei egészségbiztosítási pénztár családtámogatási és útiköltség-térítéssel foglalkozó részlegei, az érdekvédelmi szervezetek, egyesületek, társintézmények.

3.3. A köznevelési törvény szerint a szakértői bizottsági szolgáltatásra jogosultak köre

A köznevelési törvény szerint a szakértői bizottsági szolgáltatásra jogosultak köre:

- 0–3 éves gyermekek, akiknél a korai fejlesztés szükségességének megállapítása a cél,
- 3 évtől a tankötelezettség megkezdésig tartó korosztály gyermekei, akik óvodai nevelésre jogosultak,

- a tanköteles korú gyermekek,
- a köznevelési rendszerben nappali tagozatos tanulói jogviszonnyal rendelkező gyermekek, tanulók.

4. A szakértői bizottsági tevékenység ellátáshoz szükséges kompetenciák

4.1. A kompetenciáról általában

A kompetencia sokrétű, komplex fogalom, mely magába foglalja az ismereteket, a képességeket, a készségeket, az attitűdöket és a viselkedéseket.¹ Olyan hozzáértést jelent, mely egy adott szakma műveléséhez szükséges, és amelyet tanulás során lehet megszerezni.

A szakértői bizottsági tevékenység pedagógus és a pedagógus munkáját segítő munkakörben ellátott komplex gyógypedagógiai (pedagógiai), pszichológiai és orvosi tevékenység, amelyben megfelelő kompetenciával rendelkező személy vehet részt. A végzettség szerinti megfelelés azt jelenti, hogy a szakember rendelkezik a pedagógus munkakör betöltéséhez szükséges valamelyik szakág követelményeinek megfelelő szakképesítéssel.

A pedagógus munkáját segítő munkakört (véleményalkotó team részeként) megfelelő szakképzettségű orvos láthatja el. A szakmai munkafolyamatok koordinációját, irányítását rátermett vezető végezheti. A szakértői bizottsági munkában különleges kompetenciával rendelkező kisegítő munkatársra, ügyintézőre is szükség van.

A hatályos jogszabály (a szakszolgálati rendelet) szerint a szakértői bizottsági tevékenység végzésére – a pedagógus munkakört betöltők közül – szakmai csoport (team) tagjaként jogosult:

- az a gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár, aki pedagógus szakvizsgával rendelkezik,
- az a pszichológus, aki klinikai, pedagógiai (óvoda/iskola) vagy tanácsadó szakpszichológusi végzettséggel rendelkezik,
- az, aki konduktori (óvodai, iskolai) végzettséggel rendelkezik.

A nem pedagógus munkakört betöltők közül a szakmai team tagja: az az orvos, aki gyermekorvosi, neurológiai vagy gyermek- és ifjúságpszichiátriai végzettséggel rendelkezik.

A szakértői bizottságokban a pedagógusok munkáját technikai személyzetként segítő ügyintézőnek minimálisan középfokú végzettséggel kell rendelkezni, amelyhez előnyös, ha számos speciális képesség, készség, attitűd és viselkedés csatlakozik.

1 Szabó Sz. 2010. (Lásd: Webográfia)

A szakértői bizottság vezetője csak a legmagasabb szakirányú végzettségű, szakvizsgázott és területi gyakorlattal is rendelkező gyógypedagógus vagy pszichológus lehet.

A gyermek, tanuló állapotának megismerési, értékelési folyamatában való részvételhez szükség van a szaktudás gyakorlati alkalmazásában szerzett jártasságra:

- az eljárások kiválasztásában,
- az eljárások alkalmazásában,
- az eredmények (teljesítmények) korrekt értékelésében,
- más releváns információk hatékony integrálásában,
- a gyermek személyiségfejlődése mérföldköveinek megértésében,
- a gyermek, tanuló szociális élettere (családi és réteghelyzete) hatásainak elemzésében,
- a közoktatási/köznevelési, egészségügyi és gyermekvédelmi ágazat intézményeiben való eligazodásban.

A *segítő szakember* esetében mindenkor kitüntetett szerepet kapnak *a személyes és a szociális kompetenciák*.²

A személyes kompetencia határozza meg, hogyan tudunk saját magunkkal bánni.

A személyes kompetencia tulajdonságai a következők:

- *Én-tudatosság*: saját belső állapotaink, preferenciáink, erőforrásaink és intuícióink ismerete.
- *Érzelmi tudatosság*: érzelmeink és azok hatásának felismerése.
- *Pontos önértékelés*: erősségeink és korlátaink ismerete.
- *Önbizalom*: értékeink és képességeink biztos tudata.
- *Önszabályozás*: képesség, amely lehetővé teszi, hogy kezelni tudjuk belső állapotainkat, impulzusainkat és erőforrásainkat.
- *Önkontroll*: a hátráltató érzelmek és impulzusok kordában tartása.

2 Goleman, D.–Boyatzis, R.–McKee, A. 2003. 326. p.

- *Megbízhatóság*: őszinteség és igazmondás.
- *Lelkiismeretesség*: a saját teljesítményünkkel kapcsolatos felelősségvállalás.
- *Alkalmazkodás*: a változás kezelésében megmutatkozó rugalmasság.
- *Innováció*: találmányosság, nyitottság az új ötletekkel, megközelítési módokkal és az új információkkal szemben.
- *Motiváció*: olyan érzelmi jellegű törekvések, amelyek serkentik és irányítják a kitűzött célok elérését.
- *Teljesítménymotiváció*: a kiválóság fejlesztésére, illetve egy adott szintjének elérésre irányuló késztetés.
- *Elköteleződés*: igazodás a team vagy a szervezet céljaihoz.
- *Kezdeményezőkézség*: készenlét a felmerülő lehetőségek megragadására.
- *Optimizmus*: a kitűzött célok elérésére irányuló kitartás, az akadályok, kudarcok ellenére.

A szociális kompetenciák pedig azt határozzák meg, hogyan kezeljük társas kapcsolatainkat.

A szociális kompetencia körébe tartozó tulajdonságok:

- *Empátia*: mások érzéseinek, szükségleteinek és meggyőződéseinek ismerete.
- *Mások megértése*: ez a képesség teszi lehetővé, hogy megértsük mások érzelmeit és nézőpontját, továbbá aktív érdeklődést tanúsítsunk mások meggyőződése iránt.
- *Mások fejlesztése*: ez a képesség elősegíti mások fejlődési szükségleteinek megértését és mások képességeinek fejlesztését.
- *Kliensközpontúság*: képessé tesz arra, hogy elvárjuk, felismerjük és teljesítsük az ügyfelek szükségleteit.
- *A sokszínűség értékelése*: a kibontakozás lehetőségének biztosítása tőlünk különböző emberek számára.
- *Előítélet-mentesség*: elfogultság nélküli gondolkodás.

- *Politikai tudatosság:* egy team érzelmi feszültségeinek és erőviszonyainak észlelése.
- *Társas készségek:* olyan készségek, amelyek lehetővé teszik, hogy másokból az általunk kívánt reakciót váltsuk ki.
- *Befolyásolás:* hatékony módszerek bevetése mások meggyőzésének érdekében.
- *Kommunikáció:* pártatlan érdeklődés mások véleménye iránt, és képesség, amely lehetővé teszi, hogy meggyőzőek legyünk.
- *Hatékony konzultációs kultúra:* a gyermek (a kliens) érdekeit szolgáló szakértői bizottsági eljárás fontosságának megértetése. A kliens, a szülő segítése a döntések, javaslatok ellen és mellett szóló érvek felismerésében, valamint annak belátásában, hogy mi segíti az aktuális helyzetben a gyermek optimális fejlődését, amely végül egész életére meghatározó tényező lehet. A kliens, a szülő meggyőzése a gyermekkel kapcsolatos pedagógiai folyamatokban való aktív részvétel szükségességéről.
- *Konfliktuskezelés:* tárgyalási képesség, amely lehetővé teszi az ellentétek feloldását.
- *Vezetés:* egyének és csapatok inspirálása és irányítása.
- *Kapcsolatépítés:* hasznos ismeretségek ápolása.
- *Együttműködés:* képesség tesz arra, hogy másokkal együtt dolgozzunk közös céljaink érdekében.
- *Csapatszellem:* a munkacsoport összhangjának megteremtése a közös célok elérése érdekében.

4.2. A gyógypedagógus kompetenciája

A gyógypedagógus kompetenciája körében a sajátos nevelési igény megállapítása céljából végzett véleményezési tevékenység során:

- Felveszi, és nevelési szempontból értelmezi a gyermek/tanuló élettörténetét/az anamnézist.
- Vizsgálja a gyermek/tanuló/ fiatal iskolai teljesítményeit és tudását:
  - vizsgálja a teljesítményt annak tükrében, hogy a gyermeket/tanulót/ ifjút milyen óvodai, iskolai pedagógiai kedvező/kedvezőtlen hatások érik;

- vizsgálja a tágabb szociális, kulturális, nyelvi környezet befolyásoló szerepét;
  - vizsgálja társuló fogyatékoságok meglétét;
  - vizsgálja a különleges figyelem és bánásmód szükségességét gyógypedagógiai vizsgálati eszközökkel (mozgás, rajz, játék megfigyelése különböző helyzetekben, beszéd, általános tájékozottság, az eredményes tanuláshoz szükséges iskolai képességek iskolai teljesítmények: írás, olvasás, számolás, („academic skills”, szociális érettség stb.)³;
  - vizsgálja a kedvező fejlesztési/nevelési-oktatási/terápiás szintér, intézmény lehetőségét, majd kijelöli azt;
  - vizsgálja és megítéli a kompenzáció, korrekció, felzárkóztatás lehetőségeit, meghatározza a sajátos nevelési igény fennállását, vagy elveti azt, és konkrét javaslatot tesz a pedagógus, gyógypedagógus által alkalmazandó fejlesztési, nevelési tennivalókra;
  - vizsgálja a taníthatóság mértékét, a segítségnyújtás típusát, és felhasználásának mértékét;
  - javaslatot tesz a többlettámogatások biztosításához.
- Biztosítja a kapcsolattartást a különleges bánásmódot szervező, irányító, ellátó intézményekkel, szakemberekkel.
  - Segítséget nyújt az egyéni fejlesztési terv elkészítéséhez, az egyéni bánásmód érvényesüléséhez.
  - Részt vesz a végső vélemény megalkotásában, a szakértői vélemény megírásában, amelyet aláírással hitelesít.

4.3. A pszichológus kompetenciája

A pszichológus kompetenciája körében a sajátos nevelési igény megállapítása céljából végzett értékelés, komplex vizsgálati tevékenység során:

- A vizsgálat során gyűjtött adatok pszichológiai szempontú értelmezése.
- A pszichológiai próbamódszerek (tesztek) alkalmazása.

---

³ A vizsgálati eszközök megválasztása és bizonyos típusú vizsgálatok végzése függ attól, hogy milyen szakot, szakirányt végzett a gyógypedagógus. Más vizsgálati kompetenciával rendelkezik a logopédus és mással a szomatopedagógus stb.

- A próbamódszerek minőségi értékelése.
- A teljesítményprofilok értelmezése.
- A teljesítmények mögött álló pszichés mechanizmusok megismerése.
- A teszteredmények összehasonlítása: a különbözőségek és azonosságok értelmezése.
- A pszichológiai vizsgálat eredményeit összeveti a gyógypedagógiai és az orvosi vizsgálat eredményeivel.

A pszichológus a gyermek/tanuló/ fiatal megítélésakor arra törekszik, hogy optimális feltételek (kellő motiváció, bizalmi légkör, tárgyi körülmények) mellett derítse ki a teljesítménybeli maximumot és minimumot, valamint azt, hogy az aktuális teljesítmények háttérében milyen képességek, személyiségjegyek, illetve milyen teljesítményt befolyásoló egyéb körülmények állnak fenn.

- Pszichológiai szempontból elemzi és értékeli a gyermek fejlődésében pozitív és negatív módon szerepet kapó kapcsolati tényezőket (család, kortárs kapcsolatok, pedagógusok, tágabb szocializációs színterek).
- Részt vesz a végső vélemény megalkotásában, a szakértői vélemény megírásában, amelyet aláírással hitelesít.

A pszichológus további illetékességei:

- Javaslattétel pszichoterápiás kezelésre, családterápiára.
- Kezdeményezi, segíti a pedagógus és a gyermek interakciójának optimális kialakítását.
- Segítséget nyújt a gyermekkel, tanulóval kapcsolatban lévő pedagógusok számára az állapot pontos megértésében, a megfelelő attitűd kialakításában.
- A gyermek családi, iskolai szocializációs beilleszkedésének, partnerkapcsolatainak rendezéséhez pszichológiai alapokat ad.

4.4. Az orvos kompetenciája

Az orvos kompetenciája körében a sajátos nevelési igény megállapítása céljából végzett értékelési, komplex vizsgálati tevékenység során:

- A rendelkezésre álló anamnesztikus adatok, zárójelentések, orvosi szakvélemények értékelésével hozzájárul a kóreredet megállapításához.
- Feltárja és jellemzi az általános egészségi, szomatikus, érzékszervi és idegrendszeri állapotot.
- Áttekinti a gyógypedagógus-pszichológus által felvett anamnézist, és kiegészíti az orvosi szempontból szükséges (kóreredetre, a gyermek biológiai-környezeti fejlődési feltételeire utaló) információkkal.
- Tanulmányozza a korábban bekért/hozott orvosi vizsgálati dokumentumokat (például a gyermekkel kapcsolatos kórházi zárójelentéseket); elvégzi az „alap” (a gyermek egészségi státuszával kapcsolatos) vizsgálatokat, illetve az „alap” neurológiai-pszichiátriai státusz leírásához szükséges vizsgálatokat.
- Diagnózist állít fel, leírja az orvosi státuszt, véleményt, a BNO, DSM-IV, DSM-5 szerint kódol.
- További vizsgálatot, szakvizsgálatot, esetleg további hosszan tartó szakorvosi vizsgálatot javasol/kér.
- Orvosi szempontú tanácsot ad, illetve orvosi terápiás eljárásokat javasol.
- Hatáskörét meghaladó orvosi feladatok felmerülésekor javaslatot tesz megfelelő kiegészítő szakorvosi vizsgálatok elvégzésére.
- A közvetlen hozzátartozóknak a gyermekkel kapcsolatos további teendőkről tájékoztatást nyújt, a gyermek életmódjára vonatkozó egészségügyi tanácsokat ad.
- Konzultál a gyógypedagógusokkal, pszichológusokkal a szakértői vélemény kialakításáról, az orvosi összefüggéseket megvilágítja.
- Ellenőrzi a szakértői véleménybe írt orvosi vonatkozásokat, majd aláírásával hitelesíti.

4.5. A konduktor (konduktor óvodapedagógus, konduktor tanító) kompetenciája

A konduktor központi idegrendszeri sérülésük következtében mozgássérültekké vált gyermekek nevelésére és oktatására, mozgásnevelésére képzett pedagógus, aki rendelkezik a segítő szakemberek általános kompetenciáin túl (szakértői bizottsági minőségében) speciális kompetenciákkal, amelyek alkalmassá teszik arra, hogy közreműködjön:

- a központi idegrendszeri sérült gyermekek mozgássérülésének, mozgásuk diszfunkcióinak azonosításában, mozgásállapotuk megismerésében;
- konduktív pedagógiai szempontból nevelési és fejlesztési szükségleteik leírásában, továbbá a kapcsolódó konduktív pedagógiai javaslatok megalkotásában.

4.6. A szakértői bizottsági vezetők kompetenciája

A szakértői bizottsági szervezeti keretek többszintű vezetés irányításával működnek, amelyeknek a feladatköre további vezetői kompetenciákat hív elő:⁴

- *általános készségek:* konceptuális képességek, interperszonális képességek, technikai, politikai képességek;
- *specifikus képességek:* a szervezeti környezet és a források ellenőrzése, szervezés és koordináció, információkezelés, folyamatos önfejlesztés, emberek motiválása és konfliktuskezelés, stratégiai problémamegoldás, képesség a hálózati rendszerben való működésre, a törvények és rendeletek naprakész ismerete, és innovációra való képesség.

4.7. A szakértői bizottsági ügyintéző kompetenciája

Személyi tulajdonságok: jó kommunikációs készség, jó figyelemmegosztás, nyitott hozzáállás, eredményorientáltság, gyakorlatiasság, tervezési készség, rendszerben való gondolkodás, önálló és precíz munkavégzés, empátia, szociális érzékenység, tapintat, a kliens tisztelete, megbízhatóság, rugalmasság.

Szakmai, gyakorlati ügyintézői tudás: az irat- és dokumentumkezelés, -előállítás szabályainak ismerete, levelezési alapismeretek, felsőfokú szinten számítógép-kezelési és felhasználói tudás, az irodai technikai eszközrendszer kezelésének tudása, protokolláris ismeretek, személyi titkári ismeretek, statisztikakészítési alapismeretek.

---

4 Kardos R. 2006. (Lásd.: Webográfia)

4.8. Gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai/pedagógiai diagnosztikai eszközök használatához szükséges kompetenciák

A nemzetközi szakterületeken az értékelési eljárásokban a tesztek használatának, alkalmazásának három fokozatát különböztetik meg: „A”, „B” és „C” szintet. Az „A” szintű tesztek esetében a pedagógusi felsőfokú képesítés mellett nem követelmény még tanfolyami jellegű felkészítés sem. A „B” szintű teszteljárások használata már felsőfokú akkreditált képzéshez kötött. A „C” szint pedig szakpszichológusi képesítést követel meg.

A tesztek forgalmazásáért felelős kiadók csak akkor adják el a vizsgálati eszközöket, ha a vásárló igazolja, hogy rendelkezésére állnak a használatukhoz szükséges minimális képesítési szinttel rendelkező szakemberek. Egyes országokban a diagnosztikai centrumokban működő szakmai szervezetek határozzák meg a teszthasználat szakmai kompetenciáit. A tesztek használata, ha nem kifejezetten iskolai, akadémikus teljesítmények mérésére állították elő, akkor mindenképpen külön képzettséget igényel.

Hazánkban a pszichológiai tesztek alkalmazása elsősorban pszichológusi kompetencia. Ezen belül is szigorú szakosodás tapasztalható. Például a személyiségvizsgálatok végzése klinikai szakpszichológusi képesítéshez kötött, neuropszichológiai eljárást pedig neuropszichológus alkalmazhat. A magyar gyógypedagógiai pszichológiai gyakorlat nem rendelkezik egyértelmű és jól körülhatárolt szabályozással. Érvényesül az a külföldön is alkalmazott gyakorlat, hogy teljesítménytesztek felvételét megfelelő betanítás után végezheti gyógypedagógus is, de az eredmények értékelése pszichológusi kompetenciát igényel.

A sajátos nevelési igény megállapítása céljából kialakult gyakorlat védelmében szükséges lenne az „A”, „B”, „C” szint nemzetközi gyakorlatával való harmonizáció.

4.9. A szakemberek közötti együttműködés fontossága

A sajátos nevelési igény megállapításához, majd a kapcsolódó oktatási, nevelési, fejlesztési tervek céljának, irányának leírásához több típusú szakemberre van szükség.

A magyar gyógypedagógiában is elterjedt szokás/gyakorlat szerint ezt a munkát különböző szakemberekből álló teamek végzik.

- A feltáró munkában azonos szerepet kap a gyógypedagógus, a pszichológus és a pedagógiai munkát segítő orvos, biztosítva a feltáró munka holisztikus szemléletét.

- A személyiség sokoldalú megközelítésének elve akkor érvényesül, ha a diagnosztikus team tagjai valódi csoportként funkcionálnak.
- A csoportban együttműködés alakul ki a résztvevők között, saját normáik, belső szabályaik szerint működnek, a tagok egymástól tanulva átveszik a fontos értékeket.

A kommunikációs struktúra és a feladatmegosztás eredményeként a csoport egyéni erejét a cél elérése érdekében. Kialakul az összetartó erő, a kohézió.

A csoporttagok figyelmüket a feladatra összpontosítják.

- A csoport működését a normák, a szerepek, a csoport struktúrája, azaz a csoport kohéziója tartja fenn. Az összetartás fokozza a teljesítményt, és a teljesítmény fokozza az összetartozást.
- Az optimális csoportműködés érdekében azonban folyamatosan fent kell tartani az „együttes élmény örömet”.

A team akkor hatékony, ha *az egyes tagok több területen való jártasságuk miatt nem csak egyetlen szempont vizsgálatát végzik, hanem:*

- közösen kialakított, egységesített célok érdekében és standard keretek között dolgoznak: például a vizsgálat típusa szerinti munkájukat, a kapott eredményeket közösen értékelik,
- folyamatos és kölcsönös visszajelzést biztosítanak egymás számára,
- a közösen vállalt feladatokból mindenki felelősséggel veszi ki a részét,
- feltárás értékelésekor a diagnosztikus team komplex munkája alapján tesznek javaslatokat, hoznak döntéseket, és nem az egyes tagok véleményére összpontosítanak.⁵

4.10. A gyógypedagógiai pszichodiagnosztikus tevékenység etikai vonatkozásai⁶

A gyógypedagógusok, pszichológusok, orvosok etikai kódexeinek közös és specifikus elemei:

A sajátos nevelési igény feltárására irányuló komplex értékelő eljárások saját, írott formátumú etikai szabályrendszerrel nem rendelkeznek. A morális viselkedést

⁵ Hazell, G. 2006.

⁶ Nagyné Réz I.–Mészáros A. 2012.

befolyásoló szakmai etikai kódexek – amelyeket különböző szakmai egyesületek és érdekvédelmi szervezetek készítettek el – közvetetten meghatározó értékűek a gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai eljárásban résztvevők számára is.

A számításba vehető hazai etikai szabályozó rendszerek:

- Etikai Kódex Magyarországon dolgozó konduktorok számára (2003),⁷
- Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe (SZEK) (2004),⁸
- A Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe (2012),⁹
- Gyógypedagógusok Etikai Kódexe (2011),¹⁰
- Logopédusok Etikai Kódexe (2010).¹¹

A magyar etikai kódexek a nemzetközi etikai sztenderdeknek, normáknak megfelelően készültek el, és támaszkodtak (többek között) az amerikai és a kanadai pszichológiai társaságok által elkészített etikai szabálygyűjteményekre. Mindegyik kódexben közös elemként jelennek meg azok az egyetemes érvényű erkölcsi normák, amelyeket a humán segítő szakmák nem nélkülözhetnek. Ezek közül a legfontosabbak:

- az emberi méltóság tisztelete,
- az elkötelezettség és a felelősség,
- a feddhetetlenség,
- a „nem ártani, hanem segíteni” elve,
- a legjobb szaktudás szerinti eljárások alkalmazása,

7 *Etikai Kódex Magyarországon dolgozó konduktorok számára*. 2003.

URL: <http://www.konduktorok.hu/etikai.html> (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

8 *Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe*. 2004.

URL: http://www.mpt.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=147&Itemid=23 (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

9 *A Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe*. 2012. URL: <http://www.aok.pte.hu/docs/dekan/file/ekodex.pdf> (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

10 *Gyógypedagógusok Etikai Kódexe*. 2011. URL: <http://www.magye-1972.hu/iratszekreny/83-dokumentumok/116-etikai-kodex> (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

11 *Logopédusok Etikai Kódexe*. 2010. URL: http://www.mlszsz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=65 (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

- a kompetenciahatárok betartása,
- a titoktartási kötelezettség,
- a korrekt tájékoztatás,
- a kliens védelme.

A gyógypedagógiai pszichodiagnosztikus tevékenység etikai vonatkozásait részletesen kifejti a *Diagnosztikai Kézikönyv* első fejezete.¹²

---

12 Nagyné Réz I.–Mészáros A. 2012.

5. A szakértői bizottsági tevékenység ellátáshoz szükséges infrastruktúra

5.1. Általános megfontolások

A szakértői vizsgálatok a tudatosan kialakított körülmények, a barátságos környezet megteremtésével kifejezik a gyermekek, a családok fogadásával, az együttműködés minőségével, közérzetével kapcsolatos szemléletüket. A szakértői bizottságok diagnosztikai sikerét jelentősen befolyásolják a vizsgálat körülményei és a vizsgálatot végzők által teremtett légkör. A kedvező körülmények a gyermek teljesítményeit és a szülők, hozzátartozók együttműködését is fokozzák.

Bármely célból végzett kivizsgálás folyamata időigényes és speciális szakértelmet igénylő feladat, a diagnózis és az állapotfelmérés gyakran több egymást követő vizsgálat eredményeképpen születhet meg. A megfelelő környezet nagyban elősegíti a vizsgálatokra érkezők ráhangolódását, feszültségoldását, annak érdekében, hogy a gyermekek a vizsgáló számára megközelíthetővé, foglalkoztathatóvá váljanak, a hozzátartozók együttműködése felszabadult legyen.

A pedagógiai szakszolgálatok minimális eszközeinek és felszereléseinek jegyzékét a szakszolgálati rendelet 9. melléklete tartalmazza. Az egyes speciális eszközigény-nyel bíró feladatok (például a gyógytestnevelés) kiemelésén túl nem differenciálja, nem különbözteti meg az egyes szakszolgálati típusok jegyzékét.

Anyagunkban az általános és a szakértői bizottságokra vonatkozó sajátos feltételeket emeljük ki.

5.1.1. A tárgyi feltételekről általában

- Fontos a célnak megfelelő vizsgálati körülmények megteremtése, a zavaró ingerek (zaj, fény, sok személy jelenléte, mozgása) minimalizálása, egyszerű, jól áttekinthető fizikai környezet biztosítása. Egy egyszerűen és célszerűen berendezett vizsgálószobára (a vizsgálandó személy korának megfelelő méretű bútorzat: asztal, szék, zártrendszerű polc vagy szekrény a vizsgálóeszközök elhelyezésére), és váróhelyiségre van szükség. Fontos, hogy a környezet ne legyen túlzottan ingergazdag, ne használjunk harsány, élénk színeket, kerüljük a mintás, csillogó felületeket, villódzó fényeket stb.
- Gondoskodni kell a vizsgálatra érkezők megfelelő fogadásáról. Szükséges olyan fogadó tér, ahol a klienseinket előzetesen tájékoztatni tudjuk a vizsgálatok várható menetéről, a szükséges előkészületekről. A váróhelyiség legyen barátságos, szolgálja mind a gyermek, mind a felnőtt kényelmét. A várakozó

gyermekek számára játszóterepet, játékokat, eszközöket is szükséges biztosítani.

- Lényeges, hogy a várakozási időt minimálisra csökkentsük, ha mégis szükség van rá, erre megfelelő körülményeket tudjunk teremteni. Szükség lehet egy nyugodt, intim váróhelyiség biztosítására a vizsgálatra érkező gyermek és családja számára, ahol az utazás, a szokatlan helyzet okozta felfokozott állapothól megnyugodhatnak és hozzászokhatnak az új környezethez, helyzethez.
- A lehető legkevesebb szorongást okozó és zavaró ingert tartalmazó, biztonságos helyzet megteremtése szükséges, a zavaró körülmények (pl. telefon, megszakítások, számítógép használata) kiiktatásával.
- Érthető, individualizált, szükség esetén vizuálisan támogatott elvárások, jól érthető információk (feliratok, irányító táblák) biztosítása szükséges.
- A vizsgálóhelyiségeket úgy kell kialakítani, hogy a vizsgálat a szakszolgálati rendeletnek megfelelően, a szülők/hozzátartozók jelenlétében történjen. Ez a gyermekek biztonságérzését fokozhatja, megfigyelhetővé válnak a szülők és gyermekek közötti interakciók. Amennyiben a szülők jelenléte esetleg zavarja a gyermek együttműködését, törekedni kell rá, hogy „kívülről” (detektívtükör, kamera) figyelhessék a vizsgálat menetét. Azzal, hogy a szülők számára lehetőséget biztosítunk a vizsgálat során megfigyelésre, fel tudnak készülni kérdéseikkel a megbeszéléshez. A szülők véleménye alapján kontrollálható, hogy az éppen megjelenő viselkedés tipikus, reprezentatív-e.
- Gyakran szükséges más helyszíneken történő megfigyelés is (pl.: otthon, óvoda, iskola stb.). Ez hozott, vagy utólag (szempontok megadásával) készített videofelvételekkel és/vagy részletes pedagógiai véleménnyel is pótolható.
- A komplex helyzetek elemzéséhez, a fejlődés követéséhez egyes esetekben szükség lehet a vizsgálatokat, megfigyelési helyzeteket – az egyéb, hagyományos dokumentációs formák mellett – videofelvételen is rögzíteni.
- Fizikai és infokommunikációs szempontból akadálymentes,¹ elérhető, tömegközlekedéssel, gépkocsival megközelíthető legyen a szakértői bizottság épülete, továbbá legyen parkolási lehetőség.
- A munkavédelmi szabályok szakértői bizottsági feladatokra történő adaptálását a hatályos munka törvénykönyve² és a munkavédelemről szóló törvény

1 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34535.241904 [Utolsó letöltés: 2014. január 9.]

2 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=143164.243738 [Utolsó letöltés: 2014. január 9.]

és végrehajtási rendeletének³ iránymutatásai alapján, illetve az SZMSZ-ben meghatározott módon kell megtenni.

5.2. Az országos, megyei és tankerületi szakértői bizottsági feladatok infrastrukturális és eszközigénye

Épület:

- tömegközlekedéssel, gépkocsival egyaránt jó megközelíthetőség, térítésmentes parkolási lehetőség,
- akadálymentes épület, külön bejárat.

Helyiségek:

- vezetői iroda, vezető helyettesi iroda, alkalmazotti iroda,
- a kliensforgalomnak, a szakemberek számának megfelelő, vizsgálatokra és szülői konzultációra alkalmas vizsgáló-tanácsadó szoba,
- orvosi szoba,⁴
- váróhelyiség,
- gyermek és felnőtt WC, mosdó a szakszolgálathoz érkezők részére (hideg és meleg vízzel),
- személyzeti WC, mosdó (hideg és meleg vízzel).

Eszközök, felszerelések:

- vizsgálóhelyiségek az óvodáskorú gyermekek, az általános és középiskolások számára megfelelő bútorzattal: konzultációra, tesztek, kérdőívek kitöltésére alkalmas asztal, gyermekasztal, székek, gyermekszékek, szekrény, polc az eszközök tárolására,
- számítógép minden szakember számára,

3 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről a végrehajtásáról szóló 5/1993. (XII. 26.) MüM rendelettel egységes szerkezetben. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=19510.253763 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

4 26/1997. (IX. 3.) NM rendelet az iskola-egészségügyi ellátásról előírásainak figyelembevételével. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=29591.237197 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

- az alkalmazotti irodát az adminisztrációs, illetve a szakértői bizottság működését koordináló feladatok, valamint a kliensek fogadására alkalmas, illetve ügyintézésének ellátásához szükséges bútorokkal és eszközökkel kell felszerelni,
- adminisztrációs helyiség megfelelő irodabútorai, ügyfélpult korszerű felszerelések: számítógép, telefon, fax, szkennel, fénymásoló, nyomtató stb.,
- helyszíni vizsgálatok szervezéséhez gépkocsi.

A munkavégzés helyszíne:

- első interjúk, konzultációk, vizsgálatok, nehezen mozgatható eszközöket igénylő vizsgálatok (szakmai-etikai szempontok szerint) szakszerűen csak a szakértői bizottság helyiségeiben láthatók el,
- a felülvizsgálatok egy része, illetve a kifejezetten helyszíni megfigyelést igénylő feladatok elláthatók a gyermeket nevelő, oktató, gondozó intézményekben is,
- nem mozgatható, nem utaztatható gyermekek esetében a vizsgálatokat otthonában, kórházi ellátás esetén a kórházi osztályon kell elvégezni.

5.3. A szakértői bizottság korai diagnosztikus és kora gyermekkori intervenciót megalapozó vizsgálatainak speciális infrastrukturális és eszközigénye

A kora gyermekkori intervenció az *Európai Ügynökség*⁵ ajánlásai szerint nem csupán az 5 évesnél fiatalabb korú gyermekekre és családjának is a legkorábbi időben történő megsegítésére szerveződik. A szolgáltatásokat lehetőség szerint helyi szinten, a gyermek természetes környezetén belül, családközpontú, multidimenzionális csoportmunka keretében kell biztosítani. Cél a decentralizált szolgáltatások biztosítása annak érdekében, hogy a szükséges kora gyermekkori ellátási formák a családok számára a lehető legközelebb elérhetővé váljanak, a területi különbségek ne jelentsenek ellátási színvonalbeli különbségeket, elkerülhetők lehessenek az átfedések, a családok, gyermekek érdekeit nem szolgáló tévutak, a félrevezető módszerek alkalmazása.

A bizottság tárgyi feltételeinek alkalmazkodnia kell a 0–3, illetve a 3–5 éves gyermekek életkori sajátosságaihoz.

---

5 Soriano, V. 2005. URL: http://www.european-agency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-analysis-of-situations-in-europe-key-aspects-and-recommendations_eci_hu.pdf (Utolsó letöltés: 2014. január 19.)

Épület:

- tömegközlekedéssel, gépkocsival, babakocsival egyaránt jó megközelíthetőség, térítésmentes parkolási lehetőség,
- akadálymentes épület, külön bejárat.

Helyiségek:

- várószoba, baba-mama szoba, pelenkázó, zuhanyzó, WC,
- a kliensforgalomnak és a szakemberek számának megfelelő, vizsgálatokra és szülői konzultációra alkalmas vizsgáló-tanácsadó szoba,
- adminisztrációs helyiség.

Eszközök, felszerelések:

- Életkornak, a családok szükségleteinek megfelelő bútorzat: konzultációra, tesztek, kérdőívek kitöltésére alkalmas asztal, gyermekasztal, székek, gyermekszékek, pelenkázó, etetőszék, szekrény, játékpól.
- Szőnyeg, tornamatrac, bordásfal, egyensúly- és mozgásvizsgáló eszközök, különböző életkornak megfelelő játékok.
- Adminisztrációhoz szükséges bútorok, szakértői vélemények elkészítésének, adatbázis kezelésének megfelelő informatikai háttér.

5.4. Vizsgálóeszközök

A vizsgálatokhoz használt eszközök kiválasztását minden esetben a vizsgálat célja, a gyermek kora, az előzetes információk, a szülői illetve a pedagóguskonzultációk határozzák meg. Az eszközök alkalmazásakor figyelembe kell venni az annak felvételéhez szükséges kompetenciákat, etikai szempontokat.

A szakszolgálati rendelet az alábbi területek vizsgálatára határoz meg diagnosztikus eszközöket:

- fejlődési skálák,
- átfogó intellektuális képesség,
- tanulási alkalmasság,

- személyiség,
- pszichés funkciókörök,
- részképességek,
- munkaalkalmasságot vizsgáló eljárások,
- megfigyelés eszközei.

Táblázatunkban a hazai gyakorlatban elérhető, kipróbálás alatt álló, illetve leggyakrabban használt diagnosztikai eszközöket tüntetjük fel:

1. táblázat: A hazai gyakorlatban elérhető, illetve leggyakrabban használt diagnosztikai eszközök⁶

Vizsgálandó terület (funkció)	Az eljárás neve ⁷	Hitelesítés foka hazánkban
Kora gyermekkori fejlődés és súlyosan, halmozottan sérültek fejlettségi szintje, folyamat-diagnosztikája	Fejlődési skálák, szűrőteszt: Denver Fejlődési Szűrőteszt Denver Developmental Screening Test	Klinikailag kipróbált ⁸ . Régi változat, megújításra szorul.
	Brunet–Lézine Pszichomotoros Fejlődési Teszt Echelle de Development Psychomoteur de la Première Enfance, de Brunet-Lezine	Klinikailag kipróbált, magyar normákkal rendelkezik. Régi változat, megújításra szorul.
	Bayley-III. Bayley Scales of Infant and Toddler Development Third Edition (Bayley III.)	Klinikai kipróbálás alatt áll.
	Kiphard-féle Szenzomotoros és Pszichoszociális Fejlődési Táblázat Sensomotorische Förderdiagnostik	Klinikailag kipróbált. Régi változat, megújításra szorul.

⁶ A táblázatot Csepregi András készítette jelen protokollhoz 2014-ben, a protokoll bevezetése céljából szervezett műhelymunkák során felmerült kiegészítésekkel.

⁷ A felsorolás nem teljes, a pontosabb hivatkozások a speciális protokollban fognak szerepelni.

⁸ A klinikailag kipróbált, kipróbálás alatt kifejezések itt elsősorban a gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai gyakorlatban való kipróbálást jelentik. A tesztek egy része hazai használatra adaptált, sztenderdizált, korszerű eljárás, de nem hagyhatók ki a felsorolásból az informális, értékelésében nem csak a számszerű eredményekre fókuszáló, fokozott klinikai tapasztalatot igénylő, a diagnosztikai munkát, az adatok strukturálását segítő eszközök sem.

Vizsgálandó terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Kora gyermekkori fejlődés és súlyosan, halmozottan sérültek fejlettségi szintje, folyamatdiagnosztikája	Fröhlich-Haupt-féle Fejlődésdiagnosztika Förderdiagnostik mit Schwerstbehinderten Kindern	Klinikailag kipróbált.
	TARC-módszer Die TARC-Methode: ein Hilfsmittel der heilpädagogischen Diagnostik	Klinikailag kipróbált, régebbi eljárás.
	Straßmeier Készség szint-felmérő Lapok Entwicklungstabellen von Strassmeier	Klinikai kipróbált, régebbi eljárás.
	Autizmus-specifikus szűrőtesztek (M-CHAT, Q-CHAT) Modified Checklist for Autism in Toddlers-Revised Quantitative Checklist for Autism in Toddlers	Klinikailag kipróbált.
	DeGangi-Berk Teszt DeGangi-Berk Test of Sensory Integration	Klinikailag kipróbált.
	Továbbá: a 0–3 éves korosztály diagnosztikai és differenciáldiagnosztikai névvel nem jelölt, gyakorló szakemberek által használt eszközök, megfigyelési módszerek	Klinikailag kipróbáltak.

Vizsgálandó terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Átfogó intellektuális képességek	WISC-IV Gyermekintelligencia Teszt Wechsler Intelligence Scale for Children-IV	Adaptált, jogtisztá.
	Woodcock-Johnson Kognitív Képességvizsgáló Eljárás Woodcock Johnson Test of Cognitive Abilities III	Adaptált, jogtisztá.
	WAIS-IV Wechsler Adult Intelligence Scale-IV	Adaptált, jogtisztá.
	Leiter-R Leiter International Performance Scale-3	Klinikai kipróbálás alatt áll.
	SON-R 2,5–7 év SON-R 2½-7 Non-verbaler Intelligenztest	Klinikailag kipróbált.
	SON-R 5,5–17 év SON-R 60–40 Non-verbaler Intelligenztest	Klinikailag kipróbált. Régi változat, megújításra szorul.
	Budapesti Binet Teszt Stanford-Binet Intelligence Scales	Klinikailag kipróbált, magyar sztenderdekkel rendelkező régi változat. Megújításra szorul.
	Raven Színes Progresszív Mátrixok Raven's Coloured Progressive Matrices	Sztenderdizált, jogtisztá.
	Raven Standard Progresszív Mátrixok Raven's Standard Progressive Matrices	Sztenderdizált, jogtisztá.
	Cattell Kultúrasemleges Teszt Culture Fair Intelligence Test	Klinikailag kipróbált, megújításra szorul.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Tanulási képesség, alkalmasság	Hiskey-Nebraska Tanulási Alkalmassági Teszt	Klinikailag kipróbált, régi változat.
	Hiskey-Nebraska Test of Learning Aptitude	Jelenleg már nincs forgalomban.
	Minnesota Tanulási Képesség Szűrő Teszt (MSSST)	Klinikailag kipróbált, régi változat.
	The Meeting Street School Screening Test	Nem forgalmazott.
Viselkedés	CBCL Gyermekviselkedési Kérdőív Child Behaviour Checklist	Sztenderizálás alatt.
	SAFA Pszichopatológiai Tünetlista Pszichiátriai becslőskálák gyermekek és serdülők részére	Adaptált, jogtisztá.
	Megküzdési Mód Preferencia Kérdőív	Klinikai kipróbálás alatt álló, hazai fejlesztésű eszköz.
	SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire)	Szabadon használható teszt. Sztenderizálás alatt áll.
	Conners TRS-R Conners' Teacher Rating Scale-Revised	Klinikailag kipróbált.
	ADHD-RS ADHD Rating Scale-IV	Klinikai kipróbálás alatt áll. Szabadon használható teszt.
	SNAP-IV Gyermekviselkedés kérdőív Swanson, Nolan and Pelham Teacher and Parent Rating Scale	Klinikai kipróbálás alatt áll. Szabadon használható teszt.
	Expresszív és receptív beszéd, nyelvféjlődés	Logopédiai vizsgálatok kézikönyve (szerkesztette: Juhász Á.)
GMP-tesztcsomag Gósy Mária Beszédészlelés- és beszédmegértés tesztje		Hazai fejlesztésű, jogtisztá, bemért eljárás. A szerző kritériumértékeket közölt, de a sztenderdizációs adatok és a pszichometriai jellemzők nem ismertek.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Expresszív és receptív beszéd, nyelvfelődés	Peabody Képes Szókincsteszt Peabody Picture Vocabulary Test-4	Klinikailag kis mintán kipróbált, régi változat. Megújításra szorul.
	TROG Test of Reception of Grammar	Adaptált, jogtisza.
	PPL Nyelvfelődési Szűrővizsgálat (Pléh-Palotás-Lőrök Nyelvfelődési Szűrővizsgálat)	Nagy mintán bemért, hazai fejlesztésű eljárás, a szerzők a normákat nem publikálták.
	Aktív szókincs-vizsgálat (LAPP) Lőrök-Ajtony-Palotás-Pléh	Sztenderdizált.
	KOFA Teszt The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories	Jogtisza, klinikailag kipróbált, a nagymintás adatgyűjtés folyamatban.
Fonológiai feldolgozás és tárolás	Lőrök-Majercsik-féle iskolába lépő gyermekek nyelvi tudatosságának vizsgálata Iskolába lépő és 1-4. osztályos gyermekek néhány olvasási-írási alapkészségének vizsgálata	Sztenderdizált.
	Lőrök-féle Fonológiai Tudatosság Teszt (FTT) Szó? Nem szó? 2-4. osztályos gyermekek szóolvasás-megértésének vizsgálata	Sztenderdizált.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Fonológiai feldolgozás és tárolás	Kognitív Profil Teszt - szóvég teszt Cognitive Profile Test	Az International Cognitive Profile Test (Smythe, Gyarmathy, Everatt, 2002) magyar adaptációjának átdolgozott változata (Gyarmathy, 2009), klinikailag kipróbált, folyamatos fejlesztés alatt álló, szabad felhasználású eljárás.
	GMP-tesztcsomag Gósy Mária Beszédészlelés- és Beszédmegértés Tesztje.	Hazai fejlesztésű, jogtisztá, a szerző kritériumértékeket közölt, a sztenderdizációs adatok és a pszichometriai jellemzők nem ismertek.
	Magyar Álszóisméltési Teszt (Racsmány és mts, 2005)	Sztenderdizált.
Figyelem	Szék-lámpa Teszt A Pieron mintájára kidolgozott gyermek-figyelem teszt.	Klinikailag kis mintán kipróbált.
	Pieron Teszt Toulouse-Piéron	Kis mintán kipróbált régi eljárás. Már nem forgalmazott.
	Brickenkamp d2 próba Test d2-R	Sztenderdizált, jogtisztá.
	Stroop Szín és Szó Teszt Stroop Color and Word Test	Klinikailag kipróbált. Régebbi eljárás, megújításra szorul.
Adaptív magatartás, szociális érettség	Doll-féle Vineland Szociális Érettségi Skála Vineland Social Maturity Scale	Adaptált eljárás. Régi változat, megújításra szorul.
	PAC Pedagógiai Analízis és Curriculum a szociális és személyiségfejlődés mérésére értelmi fogyatékosoknál	Adaptált, a szerző által személyesen engedélyezett eljárás.

Vizsgálendő terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Óvodáskori tanulási készségek, részképességek	DIFER Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer	Sztenderdizált.
	DPT Diszlexia Prevenációs Teszt	Hazai fejlesztésű eljárás. A logopédiai diagnosztika gyűjtemény része.
Írott nyelvi képességek és verbális tanulási teljesítmények, tanulókönység vizsgálata: olvasástechnika és olvasásértés, írás, helyesírás, matematikai műveletek	Meixner olvasólapok	Hazai fejlesztésű, klinikailag kipróbált, régi eljárás.
	Lőrík-féle Olvasásvizsgálat (LOV) 2-4. osztályos gyermekek olvasástechnikájának és mondatmegértésének vizsgálata	Sztenderdizált.
	Lőrík-féle Helyesírás-vizsgálat (LHV) 2-4. osztályos gyermekek helyesírás-vizsgálata	Sztenderdizált.
	3DM-H „Diszlexia DifferenciálDiagnóza, Maastricht” magyar adaptációja	Sztenderdizált, jogtisztá.
Írott nyelvi képességek és verbális tanulási teljesítmények, tanulókönység vizsgálata: olvasástechnika és olvasásértés, írás, helyesírás, matematikai műveletek	Kognitív Profil Teszt International Cognitive Profile Test	Az International Cognitive Profile Test (Smythe, Gyarmathy, Everatt, 2002) magyar adaptációjának átdolgozott változata (Gyarmathy, 2009), klinikailag kipróbált, folyamatos fejlesztés alatt álló, szabad felhasználású eljárás.
	Dékány-féle Disz kalkulia Vizsgálat	Sztenderdizálás alatt.
	Nem nevesített olvasólapok, diktámenek, matematikai feladatlapok	Hazai fejlesztésű, klinikailag kipróbált eszközök.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Vizuomotoros koordináció	Bender tesztcsalád Bender Visual-Motor Gestalt Test	Sztenderdizált, jogtisza.
	Benton-féle Jobb-bal Orientáció Teszt Right-Left Orientation Test	Régebbi, megújításra szoruló módszer.
	Harris-féle Dominancia Vizsgálat Harris Tests of Lateral Dominance	Klinikailag kipróbált, régi eljárás.
	Frostig Vizuális Percepció Fejlettség Vizsgáló Eljárás Developmental Test of Visual Perception-3	Klinikailag kipróbált, bemért, hazai normákkal rendelkező eljárás. Régebbi változat.
Szenzomotoros integráció	TSFI Test of Sensory Functions in Infants	Klinikailag kis mintán kipróbált eljárás.
	Lakatos Katalin-féle Állapot- és Mozgásvizsgáló Teszt	Hazai fejlesztésű, kismintán kipróbált, normákkal rendelkező teszt.
Autizmus-specifikus diagnosztikus eszközök	Kérdőív az Autizmus Kutatócsoport Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Ambulanciáján folyó diagnosztikus vizsgálatokat megelőző adatgyűjtéshez	Klinikai kipróbálás alatt áll.
	ADI-R: Autizmus Diagnosztikus Interjú Javított változat Autism Diagnostic Interview-R	Klinikai kipróbálás alatt áll, jogtisza.
	SCQ: Szociális-Kommunikációs Kérdőív Social Communication Questionnaire	Jogtisza.
	ADOS: Autizmus Diagnosztikus Obszervációs Séma Autism Diagnostic Observation Schedule	Adaptált, jogtisza.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
Látásfunkció	Maxfield–Buchholz Szociális Érettségi Skála Maxfield-Buchholz Social Maturity Scale for Blind Preschool Children	Klinikailag kipróbált, régebbi változat.
	Bielefeldi Megfigyelési Skála Bielefeld Observation Scales for Blind Infants and Preschoolers	Klinikai kipróbálás alatt áll.
	Oregon Skála Oregon Project for Visually Impaired and Blind Preschoolers-VI	Klinikai kipróbált régebbi változat.
Hallásfunkció	EARS 2: Evaluation of Auditory Responses to Speech	Klinikailag kipróbált.
Hallásfunkció	PLS–3: Preschool Language Scale Új: Preschool Language Scales-5	Klinikailag kipróbálás alatt álló régebbi változat. Megújítása javasolt.
Mozgásfunkció	Lincoln–Oseretzky Skála rövidített változata (A LOS KF18) Lincoln-Oseretzky-Skala Kurzform (von Eggert)	Kismintán kipróbált, magyar normákkal rendelkező eljárás.
	Mozgáskoordinációs Teszt Gyermek Számára (KTK) Körperkoordinationstest für Kinder	Kismintán kipróbált, hazai normákkal rendelkező eljárás.

Vizsgálható terület (funkció)	Az eljárás neve	Hitelesítés foka hazánkban
A személyiség-mérés eszközei	<p><i>Strukturált személyiségvizsgáló kérdőívek</i></p> <p>MMPI-II</p> <p>Minnesota Multiphasic Personality Inventory®-2</p> <p>STAI-Y</p> <p>Állapot-Vonás Szorongás Kérdőív – Y forma</p> <p>State-Trait Anxiety Inventory Form Y</p> <p>STAXI-2</p> <p>Állapot-Vonás Haragkifejezési Kérdőív – 2</p> <p>State-Trait Anger Expression Inventor-2™</p> <p>Projektív tesztek</p> <p>Rorschach-próba és más feltértelmező eljárások</p> <p>Tematikus Appercepciók Teszt (TAT)</p> <p>Thematic Apperception Test és változatai, Gyermek Appercepciók Teszt (CAT), és speciális kiegészítő képsorozata (CAT-S)</p> <p>Children's Apperception Test</p> <p>Mondat- vagy történetbefejezési technikák (pl. PFT)</p> <p>Picture Frustration Test</p> <p>Szondi-teszt</p> <p>Projektív rajztesztek (pl. Farajz-teszt, Ház-Fa-Ember Teszt, Wartegg Teszt)</p> <p>Der Wartegg-Erzählungs-Test</p> <p>Der Baumtest, 9.</p> <p>House-Tree-Person (H-T-P) Projective Drawing Technique</p> <p>Projektív játékdiasztikai eljárások (pl. Bábjáték, Világjáték, Sceno Teszt)</p>	<p>Adaptált, jogtiszta verziók.</p> <p>A hazai klinikai gyakorlatban alkalmazott részben adaptált, részben kipróbált eljárások.</p>

Javaslatok az eszközrendszer fejlesztéséhez:

A felsorolt komplex vizsgálati munkához kapcsolódó eszközök a jelenlegi állapotot tükrözik. Az eszközrendszer az aktuális szakmai korszerűsítések, kihívások mentén folyamatos fejlesztést igényel. Fontos feladat, hogy a magyar kutatóbázisra épülve, biztosítva legyen:

- a vizsgálóeszközök innovációja, új eszközök gyakorlatba történő bevezetése,
- a meglévő külföldi származású eszközök hazai bemérése, standardizálása, a szükséges standardok megújítása,
- a külföldi eszközök vásárlásának jogi, forgalmazási szabályozása.

A megyei szakértői bizottsági koordinációs tevékenység önmagában ezt nem tudja biztosítani, ehhez országos, központi támogatás szükséges.

6. A szakértői bizottsági tevékenység ellátásának általános folyamatmodellje

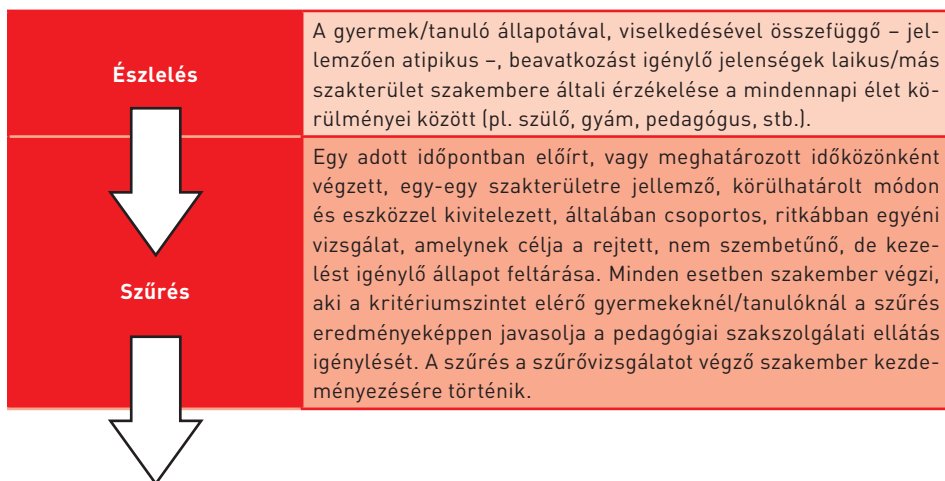
6.1. A szakértői bizottsági tevékenység általános folyamatai

Cél: a szakértői vizsgálatok előkészítése, megszervezése és lebonyolítása során a munkatársak részére biztosítani a vizsgálat menetének állandóságát és a szakértői vélemény jogi megfelelőségének, szakmai tartalmának, információértékének állandóságát.

Alkalmazási terület: az intézmény szakértői vizsgálatai.

A szakértői bizottság vizsgálatának megindítása szülői akarat függvénye. Ez kétféle formában jelenhet meg: szülői kérelemben, illetve szülői egyetértésben. Ezek bármelyikének megléte esetén kerülhet csak sor a vizsgálat megindítására.

1. ábra: Az Educatio Nkft. munkatársai által kidolgozott folyamatábra¹ és az Educatio Nkft. munkatársai által kidolgozott értelmezés² bemutatása és elemzése

1 Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Köznevelési Osztály munkatársai által készített szakszolgálati folyamatábra. Az eredeti ábra az 1. számú mellékletben található, melyet Szerencsés Hajnalka, Kapcsáné Németi Júlia és Sztó Imre készítettek.

2 Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Köznevelési Osztály munkatársai által készített szakszolgálati folyamatábra értelmező leírása. Az értelmező leírás kiinduló változata a 2. számú mellékletben látható. Az értelmező leírás eredeti változatát Babos Ágnes készítette.

Az Educatio Nkft. munkatársai által kidolgozott folyamatára lépései közül a szakértői bizottságok az „észlelés” „szűrés” és „beavatkozás” folyamatában nem játszanak szerepet.

A szakértői bizottsági feladatok két fő eleme:

Állapotmegismerés

A gyermek/tanuló erősségeinek és gyengeségeinek felmérésére, illetve leírására irányuló megismerési folyamat, vizsgálat, melyet képzett szakember speciális eljárásokkal és eszközökkel végez, s amelynek eredményeként megállapítások tehetők az azzal kapcsolatban, hogy az egyén milyen mértékben rendelkezik azokkal a képességekkel, készségekkel, attitűdökkel, amelyekkel teljesíteni tudja fejlődési feladatait. Eredménye: beavatkozási javaslat.

Beavatkozás kontroll

Az ellátás hatását ellenőrző tevékenység, a gyermek fejlődésének dokumentálása, a fejlődés nyomon követése, amelynek eredményeképpen döntés születik a beavatkozás további módjáról, illetve befejezéséről.

6.1.1. Az állapotmegismerés céljából végzett vizsgálatok lépései

6.1.1.1. A szakértői vizsgálat előkészítése, megszervezése az állapotmegismerés (aktuális állapot feltárása) céljából végzett vizsgálatok esetén

- A vizsgálat időpontját és a vizsgálatot végző munkatársakat a bizottság vezetője jelöli ki az éves munkaterv és munkabeosztás, a vizsgálati kérelem, valamint a jogszabályi lehetőségek alapján.
- A szakértői vizsgálat helyéről és időpontjáról az érintetteket (szülő/gondviselő, intézmény, szükség esetén a területileg illetékes járási kormányhivatal) az adminisztrációs munkatárs értesíti.
- A szakértői vizsgálat helyéről és időpontjáról a szülőt az aktuális állapot feltárásra irányuló vizsgálat esetében legkésőbb 15 nappal a vizsgálat kezdeményezésére irányuló kérelem beérkezése után kell értesíteni. A vizsgálat időpontja előtt legalább 10 nappal meg kell küldeni az értesítőt a szülőnek. Első vizsgálat esetében a vizsgálatot lehetőleg 30 napon belül le kell folytatni.
- Szükség esetén, amennyiben ezt a szakértői vizsgálat iránti kérelmen a szülő jelzi, a vizsgálatok menetébe az Oktatási Hivatal esélyegyenlőségi szakértője is bekapcsolódik.
- A vizsgálati dokumentáció tartalmazza más szakszolgálati munkatársak részeredményeit is, melyek támpontokat adhatnak a gyermek/tanuló komplex vizsgálatához, a minél áttekinthetőbb kép kialakításához (gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus, pszichológus, mozgásterapeuta, illetve a köznevelési intézményben gyermekkel/tanulóval foglalkozó óvodapedagógus, tanító, tanár, szaktanár stb.).
- A vizsgálati dokumentáció tartalmazza továbbá – a megyei/fővárosi szakértői bizottsági vizsgálat esetén – a tankerületi szakértői bizottság vizsgálatáról készült összegző véleményt.
- Szükség esetén az előzetes orvosi vizsgálatok (gyermekorvos, háziorvos, gyermekpszichiáter, gyermekneurológus) eredményei játszanak fontos szerepet a diagnózis meghatározásában.

6.1.1.2. A végrehajtás lépései – a vizsgálat lefolytatása

- A vizsgálat megkezdéséhez a szülői felügyeletet gyakorló mindkét szülő együttes jelenléte szükséges. Amennyiben csak az egyik szülő jelenik meg, úgy

nyilatkozata alapján vélelmezni kell, hogy jogosult egy személyben a távol lévő szülő képviseletére.

- A vizsgálatot a kijelölt szakmai team végzi, a nyilvántartó karton felhasználásával, a munkaterv és ütemterv alapján, szakmai protokoll szerint, a szülő közreműködésével.
- A vizsgálatról a vizsgáló team tagjai dokumentációt készítenek: jegyzőkönyvben rögzítik a vizsgálat lefolytatásának menetét és a vizsgálati eredményeket, csatolják és dátummal ellátják a gyermekek/tanulók által készített rajzokat és írott produktumokat, megoldott feladatlapokat.
- A szakmai team tagjai közül az a személy a vizsgálatvezető, aki konzultál a szülővel (anamnézist vesz fel vagy egészít ki). Ő felelős a team tagjaival közösen kialakított vélemény helytállóságáért (megfelelő diagnózis kialakításáért, a diagnózis alapján a sajátos nevelési igény besorolásának megállapításáért, a rendelkezésre álló intézményi jegyzék alapján a diagnózisnak megfelelő intézménykijelölésért, kiegészítő vizsgálatok meghatározásáért, stb.), valamint a javaslat figyelembevétele alapján a vizsgálatok összegzéséért, a szakértői vélemény elkészítéséért.

6.1.1.3. Az eredményre vonatkozó szakasz: a vizsgálati vélemény kialakítása

A vizsgálatot végző szakemberek összevetik, értékelik saját vizsgálati részeredményeiket, kialakítják a diagnózist, és megtervezik az abból következő sajátos nevelési, fejlesztési szükségleteket.

A vizsgálatok eredményeként megállapítások születnek:

- az iskolába lépéshez szükséges fejlettségi szintről,
- a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség fennállásáról, illetve kizárásáról,
- a sajátos nevelési igény fennállásáról vagy kizárásáról,
- egyéb jogosultságok terén (utazási költség térítése, meghosszabbított GYES, magasabb összegű családi pótlék stb.).

6.1.1.4. Az ellátás megszervezése

Az eredmények alapján a szakértői bizottság javaslatot tesz:

- a korai fejlesztés szükségességére,

- az intézményes ellátásra (együtt vagy külön nevelés, nevelés-oktatás),
- az ellátás módjára, helyére, a szakemberre és annak feladataira,
- a tanulásszervezési, módszertani lépésekre,
- esetlegesen az értékeléssel, minősítéssel szemben támasztott alternatív követelményekre (mentesítések, segédeszközök használata, a beszámolások módja),
- a fejlesztő/rehabilitációs foglalkozások óraszámára és az ellátás módjára, mikéntjére,
- egyéb ellátások igénybevételére: iskola/óvodapszichológus, logopédiai ellátás, gyógytestnevelés stb.,
- amennyiben a pontos diagnózis megállapításához szükséges, további vizsgálatokra (pl. szakorvosi vizsgálatok).

6.1.1.5. Az eredmények, javaslatok, vélemény ismertetése, szülői konzultáció

A vizsgálat zárásaként kerül sor a szülő/gondviselő tájékoztatásra. A tájékoztatás alapját a szakmai megfontolások (a vizsgálat dokumentációja, protokollok) és az érvényben lévő jogszabályi háttér alkotják.

- A vizsgáló team tagjai és a bizottság vezetője szóban tájékoztatja a szülőket:
  - a gyermek képességeinek szintjéről, problémája természetéről, nevesítéséről,
  - taníthatóságának, fejlesztetheységének mértékéről,
  - a kiemelt figyelmet igénylő/különleges bánásmód keretében történő további ellátására vonatkozó javaslatról,
  - egyéb lehetőségekről,
  - az intézményválasztás lehetőségeiről,
  - a jogorvoslat módjáról.

- A vizsgálati véleményben foglaltak tudomásul vételét a szülő a rövidített javaslatot tartalmazó formanyomtatványon aláírja, egyúttal jelzi, hogy a javaslattal egyetért vagy sem.
- Amennyiben a szülő a javaslattal nem ért egyet, a bizottság vezetője az illetékes járási hivatalnál hivatalból közigazgatási hatósági eljárást kezdeményez.
- A vizsgálat végeztével, amennyiben szükséges, a következő dokumentumok adhatók át a szülők részére:
  - orvosi beutaló további vizsgálatokra (orvos),
  - gyermek számára igazolás a vizsgálaton való megjelenésről,
  - munkahelyről történő távolmaradást igazoló lap (adminisztrátor),
  - rövidített javaslatot tartalmazó formanyomtatvány,
  - szükség esetén intézményi lista.

6.1.1.6. A szakértői vélemény elkészítése, elküldése, jogorvoslat

- Az elkészült véleményt – a rendelkezésre álló vizsgálati dokumentáció alapján – a bizottságvezető ellenőrzi. Nem megfelelőség esetén javaslatot tesz a szükséges módosításokra, amellyel a vizsgálatvezető kiegészíti/korrigálja a vizsgálati véleményt.
- A szakértői véleményt a vizsgálatban közreműködő szakemberek írják alá. Amennyiben a megyei/fővárosi szakértői vizsgálatot megelőzte tankerületi szakértői vizsgálat, nevesíteni kell az abban közreműködő szakembereket.
- A szakértői véleményt a szakértői bizottság a vizsgálat lezárását követő huszonegy napon belül kézbesíti a szülőnek.
- Amennyiben a kézhezvételtől számított tizenöt nap elteltével a szülő nem élt a felülvizsgálat kezdeményezésének jogával, a szakértői véleményt a szakértői bizottság megküldi:
  - sajátos nevelési igény megállapítása esetén a kijelölt nevelési-oktatási intézménynek,
  - abban az esetben, ha a gyermek az adott évben betölti az ötödik életévét vagy ennél idősebb, a lakóhely, ennek hiányában a tartózkodási hely szerint illetékes járási hivatalnak.

Ha a szülő gyermekével a vizsgálaton nem jelent meg, akkor a bizottság vezetője új időpontot jelöl ki a jogszabályoknak megfelelően, és erről az adminisztrációs munkatárs értesíti az érintetteket.

Ha a gyermek az ismételt felhívások ellenére sem jelenik meg a szülővel a vizsgálaton, a gyermek/tanuló érdekében a bizottságvezető közigazgatási hatósági eljárás megindítását kezdeményezi a területileg illetékes járási hivatalnál.

A szakértői vélemény elkészülése után, a javaslatok alapján elkezdődhet a gyermek/tanuló fejlesztése a megadott területeken, a pedagógiai szakszolgálati ellátás keretében, az utazó gyógypedagógusi hálózat által az adott köznevelési intézményben, illetve bevonhatók a folyamatba azok az intézmények is, amelyek köznevelési szerződéssel rendelkeznek és biztosítani tudják a speciális szakembereket.

6.1.2. A beavatkozás kontroll céljából végzett vizsgálatok lépései

A szakszolgálati rendelet által meghatározott időpontokban a szakértői bizottság munkatársai felülvizsgálatot végeznek, melynek keretében:

- ellenőrzik a korábbi vizsgálat diagnózisának megalapozottságát,
- megállapítják a további igényjogosultságot,
- ismételten – az elvégzett felülvizsgálat kapott eredményei alapján – javaslatot tesznek a fejlesztésre az eredményesség érdekében,
- döntés születik arról, hogy az adott nevelési/oktatási forma megfelelő-e a gyermek/tanuló számára.
- A folyamatos figyelemmel kísérés lezárásaként elvégzett vizsgálat esetében az enyhe értelmi fogyatékos, vagy egyéb sajátos nevelési igény körébe sorolható zavarok, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség megerősítése vagy elvetése a feladat.

6.1.2.1. A szakértői vizsgálat előkészítése, megszervezése beavatkozás kontroll céljából végzett vizsgálatok esetén

- A felülvizsgálatok ütemezése az éves tervezés alapján történik, az intézmények által beküldött jelzés alapján.
- A fejlődést nyomon követő vizsgálat, illetve felülvizsgálat esetében a szülőt/gondviselőt abban az esetben értesíti a szakértői bizottság adminisztrációs munkatársa, ha a gyermek/tanuló vizsgálata az intézményben történik.

Amennyiben a vizsgálat a saját intézményében történik, úgy az értesítés az adott intézmény kötelezettsége.

- Folyamatos figyelemmel kísérést lezáró vizsgálat esetében az értesítés a vizsgálatot végzők feladata.

6.1.2.2. A végrehajtás lépései – a vizsgálat lefolytatása

A beavatkozás kontroll céljából végzett vizsgálatok lebonyolítása megegyezik az állapotmegismerés céljából történő vizsgálatok esetében leírtakkal, az alábbi kiegészítésekkel:

- Helyszíni vizsgálat esetén a szülő írásban nyilatkozhat a felülvizsgálat tényének és időpontjának tudomásul vételéről, és arról, ha azon nem kíván jelen lenni. Ebben az esetben a jelenlététől eltekinthet a bizottság, de megbeszélési időpontot kell biztosítani számára.
- Teljes körű vizsgálati eljárást az enyhén értelmi fogyatékos, valamint az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermek/tanuló első hivatalból történő felülvizsgálati eljárásában kell lefolytatni. Ebben az esetben az aktuális állapot feltárására irányuló folyamat alkalmazandó.
- A vizsgálatot ebben az esetben is a kijelölt szakmai team végzi, az előzetes vizsgálati eredmények/dokumentációk felhasználásával, a munkaterv és ütemterv alapján, szakmai protokoll szerint. Az állapotmegismerés során alkalmazott módon ebben az esetben is a vizsgálatról a vizsgáló team tagjai dokumentációt készítenek: jegyzőkönyvben rögzítik a vizsgálat lefolytatásának menetét és a vizsgálati eredményeket, csatolják és dátummal látják el a gyermekek/tanulók által készített rajzokat és írott produktumokat, megoldott feladatlapokat.

6.1.2.3. Az eredményre vonatkozó szakasz: a vizsgálati vélemény kialakítása

- Összegzésre kerül, hogy a vizsgálati dokumentáció alapján a korábbi diagnózis megalapozott-e, az adott oktatási/nevelési forma a továbbiakban is megfelelő-e, a fejlesztések hatására milyen pozitív előrelépés tapasztalható.
- Amennyiben nem tapasztalható az elvárt fejlődés vagy visszaesés észlelhető, elemzi ennek okait és a szükséges javaslatokkal él.

6.1.2.4. Az ellátás megszervezése

Megegyezik az állapotmegismerés céljából történő vizsgálatok esetében leírtakkal.

6.1.2.5. Az eredmények, javaslatok, vélemény ismertetése, szülői konzultáció

Amennyiben a felülvizsgálat szülői jelenlét nélkül zajlott a szakértői bizottság lehetőségét biztosít szülői konzultációra, egyeztetett időpontban.

Egyebekben megegyezik az állapotmegismerés céljából történő vizsgálatok esetében leírtakkal.

6.1.2.6. A szakértői vélemény elkészítése, elküldése, jogorvoslat

Megegyezik az állapotmegismerés céljából történő vizsgálatok esetében leírtakkal.

Ha a szülő gyermekével, illetve helyszíni vizsgálat esetében a gyermek a vizsgálaton nem jelent meg, akkor a bizottság vezetője új időpontot jelöl ki a jogszabályoknak megfelelően, és erről az adminisztrációs munkatárs értesíti az érintetteket.

Ha az ismételt felhívások ellenére sem végezhető el a vizsgálat, a gyermek/tanuló érdekében a bizottságvezető közigazgatási hatósági eljárás megindítását kezdeményezi a területileg illetékes járási hivatalnál.

Amennyiben mindezek ellenére nem jelenik meg a gyermek/tanuló a vizsgálatokon, akkor sajátos nevelési igénye megszűnik.

6.2. A szakértői vélemény

A szakértői vélemény a szakértői vizsgálati iratanyagok legfontosabb dokumentuma, amely a kliens (gyermek, tanuló) életét, pedagógiai pályafutását döntően befolyásolja. Tartalmi és formai elemeit tekintve az alábbi részekből áll:

Azonosító adatok

- a vizsgált személy neve, születési helye és ideje,
- a vizsgálat időpontjában a gyermek/tanuló életkora,
- a szülők (gondviselők) neve,
- a gyermek/tanuló lakcíme,
- elérhetősége,

- az intézményes nevelés színtere,
- a vizsgálatot kérő(k) neve és elérhetősége,
- a vizsgálat dátuma.

A vizsgálat előzményei

- problémafelvetés, a szakértői vélemény készítésének indítékai,
- a probléma, panasz, annak gyakoriságának, intenzitásának leírása,
- kérés, igény, elvárás megjelenítése.

A vizsgálat típusa, célja

A jelen vizsgálatot megelőző ellátás feltételei

- pedagógiai, nevelési feltételek,
- kezelések, terápiák, fejlesztések célja, gyakorisága, intenzitása,
- helye,
- személyi feltételei.

Anamnézis

- Bizonyító erejű fejlődési adatok, a fejlődést akadályozó, gátló tényezők: betegségek, intézményes vizsgálatok (orvosi, pszichológiai), családi, szociális tényezők, amelyek összefüggésbe hozhatók a gyermek, tanuló aktuális állapotával.
- Intézményes nevelésben részesülők esetében a legutolsó pedagógiai véleményből, a vizsgálat szempontjából fontos tényezők.

A gyógypedagógiai pszichológiai vizsgálat legfontosabb tényei (a vizsgálat típusától, céljától függően)

- Eljárások, módszerek megnevezése.
- A viselkedésre vonatkozó megállapítások (fizikai megjelenés, habitus, magatartás, figyelemorientáció, érzelem, együttműködés, feladathoz való viszony,

motiváció, a viselkedés változása a megerősítő stratégiákra, stresszt kiváltó körülmények, a viselkedés jelentős eltérései).

- Egyéb megfigyelések a gyermek beszédképességével és mozgásügyességével kapcsolatban.
- Az átfogó mentális képesség vizsgálatának tényei.
- Egyéb kognitív funkciók vizsgálati tényei (végrehajtó funkciók, figyelem, koncentráció, orientáció, receptív és expresszív beszéd, érzékelés, észlelés, motorium, vizuomotoros organizáció, tanulás, emlékezet).
- A pedagógiai vizsgálatok:
  - a gyermek tanult, szerzett ismereteinek köre, tudásszintje,
  - taníthatósága, (utánzás, megértés, aktív beszéden alapuló ismeretek, olvasás),
  - írás-helyesírás, számolási készség, általános tájékozottság.
- Az adaptív viselkedés tényei (önállóság, társas kapcsolatok, beilleszkedés, önkontroll, játék, szabadidő szervezése).
- Az orvosi vizsgálat legfontosabb megállapításai:
  - belgyógyászati, neurológiai, pszichiátriai státusz.

Megállapítások

- Összegző komplex vélemény (az okok és következmények összefoglalása, a fogyatékoságokra, zavarokra vonatkozó megállapítások).
- A sajátos nevelési igénnyel kapcsolatos megállapítások (igényjogosultság megállapítása jogszabályi hivatkozással).
- A különleges gondozásra való jogosultság megállapítása (az ellátás intézményes módja: külön-/együttnevelés, a rehabilitációs/fejlesztő foglalkozásokhoz való jog, a csoport-/osztálylétszámba történő beszámítás jogszabályi hivatkozással).

Javaslatok

- A nevelés, oktatás megkezdésének időpontja, helyszíne (ha intézmény, akkor neve, pontos címe).
- A nevelés, oktatás foka (csoport, osztályfok).
- A rehabilitációs/fejlesztő foglalkoztatások (rendszeresség – heti óraszám, forma – egyéni/csoportos, tartalom – komplex/speciális funkciókra irányuló terápiás eljárások megnevezése, szakemberszükséglet).

Összegző indoklás

Egyéb javaslatok

- A fejlesztések fő irányai, területei.
- Tanulásszervezési, módszertani, pedagógiai javaslatok.
- Pedagógiai értékelésre, minősítésre vonatkozó javaslatok (mentesítések).
- Egyéb többletkezdvényekre tett javaslatok: pedagógiai segítségnyújtás, idő, eszköz, egyéni pedagógiai tervezés, nyomon követés stb.).
- A gyermek ellátásában, fejlesztésében résztvevők együttműködésére vonatkozó javaslatok.
- Javaslatok a szülők számára (a szakértői vélemény szülő számára érthető összegzése, a gyermek problémájának elfogadását segítő tanácsok, a nevelési-oktatási intézménnyel történő együttműködésre vonatkozó javaslatok, a gyermek családi szerepeinek megerősítése, a szülő bevonása a gyermek fejlesztésébe, tájékoztatás a segítő civil szervezetekkel való kapcsolatteremtés lehetőségeiről, jelentőségéről).
- Jogszabályi hivatkozások.

6.3. Szakmai és koordinációs feladatok folyamatlépései a megyei szakértői bizottságoknál

A szakmai szolgáltatási feladatok célja a bizottságok szakmai munkájának karbantartása: a szakmai munkát segítő információk megszerzése, eljuttatása és a gyakorlati felhasználás biztosítása a szakértői bizottság számára. Ennek érdekében a szakmai szolgáltatásért felelős vezető (székhelyintézményi főigazgató vagy a fő-

igazgató helyettese) a szakértői bizottsági szakszolgálati tevékenységek vonatkozásában figyelemmel kíséri:

- a hazai és a külföldi szakmai eredményeket, eljárásokat és kiadványokat,
  - a hazai és a külföldi pályázati lehetőségeket,
  - folyamatosan vizsgálja az intézmény szakmai erőforrásait,
  - gondozza és ellenőrzi az intézmény továbbképzési programját.
- A szakmai munka karbantartása érdekében kiépíti a szakmai anyagok tárolásának elektronikus bázisát (hazai és külföldi szakmai eredmények, eljárások, kiadványok).
  - Megkeresi azokat a forrásközpontokat, ahol hozzá lehet jutni a korszerű szakmai információkhoz, majd folyamatos kapcsolatot épít ki velük.
  - Intézményen belül a tagintézményekben kiépíti a szolgáltatást segítő, felelős munkatársi hálót, akik a belső szakmai hiányterületekről, igényekről adnak folyamatos tájékoztatást. Meghatározza a tájékoztatás formáit (folyamatos elektronikus kapcsolat, időközi szöveges beszámoló, értekezlet).
  - Megtervezi a megyei körzetben éves szinten, de aktualitásokhoz alkalmazkodóan a szakmai továbbképzés programját és terminusait.
  - Törekszik az intézményi fejlesztési, továbbképzési tervek és a folyamatos tagintézmény-vezetői munkakapcsolat révén a humán erőforrás képzettségéből fakadó hiányosságok csökkentésére a megfelelő továbbképzési helyek feltárásával és a továbbképzésekre való eljutás biztosításával.
  - Feltárja és a fenntartó felé közvetíti a pénzügyi és a szakmai fejlesztések anyagi, pénzügyi szükségleteit.

A székhelyintézményi vezető a koordinációs feladatok keretében:

- folyamatosan figyelemmel kíséri az intézmény humán erőforrásait, a székhely és a tagintézmények leterheltségét,
- javaslatot tesz a főigazgatónak a humán erőforrások átcsoportosítására,
- kapcsolatot tart a tagintézményekkel, közvetíti a főigazgatói utasításokat és a tagintézmények jelzéseit,

- figyelemmel kíséri az intézmény működését meghatározó jogszabályokat,
- gondozza az intézmény szabályzatait,
- gondozza az intézmény nyilvántartó rendszereit,
- eleget tesz az intézmény adatközlési kötelezettségének.

A megyei szakértői bizottság koordinációs feladatai:

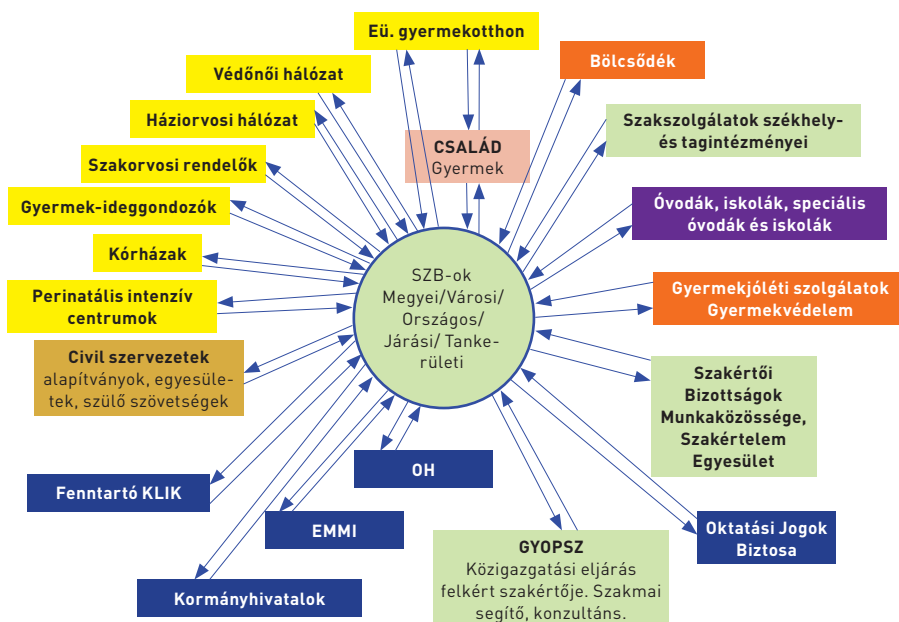
- A tankerületi és a megyei szakértői bizottság szakmai működésének tervezése: a munkaközösségekkel kidolgozza az egymásra épülő vizsgálatok tartalmi és operatív feladatait, eljárásrendjét.
- Ellenőrzi és fejleszti a szakértői vizsgálatoknál alkalmazott protokollejársókat.
- Elvégzi a speciális diagnosztikai feladatokat.

7. A szakértői bizottsági ellátás szakmai és szakmaközi kommunikációja

7.1. Együttműködések, partnerkapcsolatok vizsgálata

A szakértői bizottsági tevékenység bonyolult külső kapcsolati hálóban működik. Ebben egyaránt fellelhetők aszimmetrikus alá- és fölérendeltségi viszonyok, valamint partnerkapcsolatok. A következő ábra a teljesség igénye nélkül szemlélteti a szakértői bizottságot körülvevő hálót.

2. ábra: A szakértői bizottságok kapcsolati hálója^{1,2}

A diagnosztikus munka „konfliktusos erőterben zajlik. A szülők aggodalmai, az oktatási intézmények elvárásai, a társszaktmák képviselőinek eltérő szempontjai, a fejlesztő intézmények hozzáférhetőségének nehézségei nem teszik egyszerűvé a

1 Az ábrát Nagyné dr. Réz Ilona készítette 2013-ban.

2 A volt GYOSZI új neve: ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat, röviden: GYOPSZ (A 15/2013-as rendeletben az Intézmény rövidítése egyelőre Szakmai Szolgáltató Központként jelenik meg).

gyermek diagnosztizálásának folyamatát³ olvasható a *Diagnosztikai Kézikönyv* helyzetelemzési fejezetének kapcsolattartásról szóló részében.

Az együttműködés nehézségeiből, a konfliktuskezelés nem megfelelő módjából fakadóan kerül másodfokra egy-egy eset, amit bizonyítanak a Gyakorló Gyógy-pedagógiai Szolgáltató Intézmény másodfokú felülvizsgálati tapasztalatai is.⁴ Az együttműködés nem megfelelő voltának hátterében állhat az is, hogy nem elég alapos a probléma körülményeinek tisztázása, mert nem egyenrangúan történik az információk felvétele a kliens és az ellátórendszer oldaláról.

A szakszolgálatokban a minőségirányítási és minőségfejlesztési rendszer bevezetésével lendületet vett a kapcsolattartás és a partnerkapcsolatok fejlesztése. Nagy szerepe volt ebben a szakértői bizottságok és a nevelési tanácsadók részére szervezett *A pedagógiai szakszolgálatok rendszerszintű minőségfejlesztése* című, akkreditált, 60 órás továbbképzésnek. A hatásvizsgálati eredmények azonban nem ismeretek.

A belső és külső együttműködés rendszerét, formáit a hatályos jogszabály szerint a szervezeti és működési szabályzatban kell meghatározni. A szervezeti és működési szabályzatban szükséges lefektetni:

- a kapcsolat létesítésének módját;
- a partnerkapcsolatok tartalmát (például mi az elvárás a gyermek/tanuló elfogadtatásával kapcsolatban, az osztályközösségben; a változások visszajelzése hogyan valósuljon meg a szakszolgálati szakembereknek; hogyan, milyen gyakorisággal szervezzenek egy adott gyermek érdekében konzultációt, kik vegyenek ezen részt stb.);
- a külső partnerek megkeresésére kijelölt személyt;
- azt, hogy milyen típusú és tartalmú együttműködés kezdeményezésére jogosult a felhatalmazott személy;
- az együttműködés dokumentálásának mintáit.

A belső és külső együttműködés megvalósításának egyik legfontosabb eszköze a *kommunikáció*.

3 Torda Á. 2012.

4 Ezekre a tapasztalatokra tér ki (többek között) a következő három munka: Nagyné Réz I. 1999., Nagyné Réz I. 2010., Hegedűsné Péntzes E. 2012.

7.2. A kommunikációról általában

A kommunikáció interakciós folyamat, a „vevő” és az „adó” részéről is jelzések kibocsátása és észlelése, illetve átadása és átvétele történik, miközben kölcsönösen hatnak egymásra⁵. A szakértői bizottságban zajló szakmai és szakmaközi kommunikáció rendkívül széles körű. A kommunikációs csatornák többféle irányulnak, s biztosítják a gyermeknek járó ellátást, a gyermek jogainak érvényesülését. Fontos a visszacsatolás a résztvevők részéről, amely többféle csatornán, többféle kód által nyilvánul meg.

7.3. Intézményen belüli kommunikáció

7.3.1. Kommunikáció a szülővel

A szakértői vizsgálat időpontját a bizottság határozza meg, és erről, valamint a szakértői vizsgálat helyéről a szülőt értesíti. A szakértői vizsgálat fontos része a szülővel folytatott kommunikáció, amely a vizsgálatot megelőzően, és a vizsgálat lezárását követően is a jogszabályban előírt formában zajlik a vizsgálatvezető és a szülő(k) között.

7.3.1.1. A szülővel folytatott kommunikáció minősége

A beszéd a segítő szakember fontos eszköze. Gyakori probléma a vizsgálatot végző elnagyolt artikulációja, a monoton hangszín, a halk, elhaló beszéd. Ugyanakkor a túl hangos beszéd is zavaró, szorongást keltő. Segíti a szakember mondanivalójának megértését a konkrét fogalmazás, a metaforák, képes kifejezések és példák használata. Fontos kerülni az idegen kifejezések és szakszavak használatát, mivel ezek egészen mást jelenthetnek a laikusnak. A szakember nyelvezetének idomulnia kell a szülő nyelvi adottságaihoz. Ez fontos szerepet játszik a jó kapcsolat kialakításában. Ezért fontos minden szakszolgálatban dolgozó szakember számára a kommunikáció fejlesztése.

A szülő a szakértői vizsgálaton vagy önként, saját kérésére vesz részt, vagy valamely intézmény javaslatára, illetve lehet, hogy kétszeri behívás után hatósági felszólításra. Az, hogy milyen motivációval jelenik meg a szülő a vizsgálaton, meghatározza az együttműködését. A szülő motiváltsága pedig hatással lesz a gyermek teljesítményére. Ezért nagyon fontos, hogy a vizsgálatvezető odafigyeljen a vizsgálat előtt a szülőben lévő esetleges szorongás oldására. A szakértői vizsgálat végén, a vizsgálat megállapításainak közlésénél ne csak egy hiánylistát közöljön a szülővel, hanem emelje ki a gyermek pozitív oldalait, értékeit is.

---

5 A kommunikáció fogalma, Shannon és Utry modellje. URL: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/a_kommunikci_fogalma_shannon_s_utry_modellje.html (Utolsó letöltés: 2014. január 3.)

A segítő szakember fontos tulajdonsága az empátia, a kongruencia, valamint a feltétel nélküli elfogadás. Az empátiával rendelkező segítő szakember képes felfogni a vizsgálati személyek verbális megnyilvánulásainak érzelmi-motivációs tartalmait is. Gyakorlással, képzéssel az empátiás készség fejleszthető.

Az egyoldalú kérdés a felek közötti viszonyt egyenlőtlené teszi, a kérdező hatalmi pozícióba kerül, míg a kérdezett kiszolgáltatottá válik, esetleg meg is szégyenül. Kérdés és kérdés között is van azonban különbség. Az ereszkedő tónusú kérdés inkább kutató, kereső és nem követelőző jellegű, egyszerre szól a kérdezőnek és a kérdezettnek, nem kelti a kiszolgáltatottság érzését és beleilleszkedik a felek közötti dialógusba.

Az empátia tanulása figyelmi tréning, a figyelmi beállítódás megváltoztatása. Az empátiás szakember teljesen a másokra figyel, és visszajelzéseibe nem visz semmilyen idegen elemet.

A feltétel nélküli elfogadásban az is benne van, hogy a szakember nem értékeli, vagy kritizálja a szülőt, illetve a vizsgálati személyt, saját nézeteit, problémáit nem viszi bele a beszélgetésbe, nem irányít, nem beszél túl a másikat, nem türelmetlen, nem hűvösen távolságtartó és nem kioktató, nem előíró.

7.3.1.2. A szülővel folytatott kommunikáció tartalma

A szakértői vizsgálat első részében történik a panaszfeltárás, a jelen állapot és az anamnézis/élet történet feltárása kikérdezés és a megküldött dokumentációk elemzése által.

A szakértői vizsgálat befejezését követően a szülőt tájékoztatni kell a szakértői vizsgálat megállapításairól, a szakértői vélemény várható tartalmáról, a szülői jogokról és kötelezettségekről. A tájékoztatás tényét, a tájékoztatási kötelezettség teljesítését írásba kell foglalni, és a szülővel alá kell íratni.

Ha az eljárásban szakszolgálati-esélyegyenlőségi szakértő működik közre, a szülő tájékoztatásánál jelen kell lennie. A szakszolgálati-esélyegyenlőségi szakértő a szakértői bizottság munkájával és megállapításaival kapcsolatosan kifejtheti véleményét, és javasolhatja a szülőnek, hogy éljen a felülvizsgálat kezdeményezésének jogával.

A vizsgálaton a szülőnek részt kell vennie. Mind a vizsgálat, mind a felülvizsgálat során a szülő jelenlététől, valamint közreműködésétől a szakértői bizottság eltekinthet, ha a szülő a vizsgálat lefolytatása előtt írásban nyilatkozik a vizsgálat, felülvizsgálat tényének és időpontjának tudomásul vételéről, és arról, hogy azon nem kíván jelen lenni.

A véleményt a vizsgálatvezető ismerteti a szülővel. Egyértelmű – a szülő számára érthető – tájékoztatást ad a vizsgálat eredményeiről, a gyermek további intézményes nevelésére, az intézményválasztásra vonatkozó javaslatokról, lehetőségeiről; alátámasztva mindezt a vizsgálat dokumentációjával, és tájékoztatást adva a vonatkozó jogszabályokról, kiemelten a szülő jogairól és kötelezettségeiről, és a bizottság számára a szakértői vélemény elkészítését követő kötelezettségekről. (A szakértői vélemény továbbítása annak elfogadása, illetve el nem fogadása esetén, a felülvizsgálat kezdeményezésének lehetséges formái, a hivatalból elrendelt felülvizsgálatok célja, időpontja stb.) Az ismertetés során a szülő számára lehetőséget kell adni arra, hogy kérdezzen, hogy véleményét az elmondottakkal kapcsolatban megfogalmazza.

Az előzetes vizsgálati véleményben foglaltak megismerését követően annak elfogadásáról vagy elutasításáról, az intézményes nevelésre vonatkozó javaslat elfogadásáról vagy elutasításáról a szülő nyilatkozik, nyilatkozatát aláírásával igazolja. Tájékoztatni kell a szülőt arról is, hogy a vizsgálat alapján elkészített szakértői véleménynek a kézhezvételétől számítva tizenöt nap áll rendelkezésre a szakértői vélemény felülvizsgálatának kezdeményezésére.

A szakértői bizottság a tevékenysége során együttműködik a szülővel, kérésére felvilágosítást ad, segítséget nyújt a gyermek, tanuló otthoni neveléséhez.

A szakértői véleményt a gyermekről meghatározott időtartamon belül kell elkészíteni.

A szakértői véleményt a vizsgálatvezető – a munkatársak által elkészített (gyógypedagógiai, pszichológiai, orvosi) részvizsgálatok eredményeinek felhasználásával – készíti el, melyet a bizottságvezető a szakmai és jogi megfelelőségek és a nyilvántartó mappa tartalma alapján ellenőriz. Az ellenőrzött, jóváhagyott szakértői vélemény – a megfelelő szakmai és iratkezelési dokumentálás után – a rendeletben meghatározottak szerint kerül elküldésre.

A javaslatok a szülők számára tartalmazzák a szakértői véleménynek a szülő számára érthető összegzését, a gyermek problémájának elfogadását segítő tanácsokat, a köznevelési intézménnyel való együttműködésre vonatkozó javaslatokat, tájékoztatást a segítő civil szervezetekkel való kapcsolatteremtés lehetőségeiről, jelentőségéről.

7.3.2. Kommunikáció a vizsgálati személlyel (gyermekkel, tanulóval)

A vizsgálat során a gyermeket életkorának megfelelően tájékoztatni kell. A vizsgálat megkezdésekor ismertetni kell, hogy mi fog történni, majd a vizsgálat végén össze kell foglalni az eredményeket, megkérdezni a véleményét.

A vizsgáló szakember a gyermek, tanuló, fiatal megítélésekor arra törekszik, hogy optimális feltételek (kellő motiváció, bizalmi légkör, tárgyi körülmények) mellett derítse ki a teljesítménybeli maximumot és minimumot, valamint azt, hogy az aktuális teljesítmények háttérében milyen képességek, személyiségjegyek, illetve milyen teljesítményt befolyásoló egyéb körülmények állnak fenn.

A szakértői bizottság az általa lefolytatott vizsgálat, a gyermekkel, a tanulóval való közvetlen foglalkozás során figyelembe veszi a gyermek, tanuló anyanyelvi sajátosságait.

7.3.3. Kommunikáció a vizsgálatot végző szakmai csoporton belül

A szakértői vizsgálatot a vizsgálatvezető a szakember csoporttal: gyógypedagógus, pedagógus, pszichológus, orvos (a továbbiakban: szakmai csoport) végzi az előírt szakmai, értékelési követelmények alapján, melyről vizsgálati dokumentáció készül.

A vélemény (diagnózis) kialakításának menete:

- Az adatok értékelése, értelmezése, rendszerezése.
- Az adatok bírálata, összevetése, rendezése, kiválogatása.
- Az adatok közötti lényegi, a véleményalkotást előre vivő összefüggések, valamint az adott nehézségre, fogyatékosagra, zavarra, rendellenességre jellemző együtt járások keresése.
- A vélemény szerkezeti felépítéséhez igazodó bizonyító tények, adatok kiemelése.
- A komplex diagnózis (a komplex gyógypedagógiai, pszichológiai és orvosi vélemény), a belső és külső hatások következtében létrejött nehézség, fogyatékoság, zavar (azok jellegének, fokának, kimenetelének) megállapítása, vagy kizárása.
- A vélemény alapján a különleges bánásmód keretében történő ellátásra való jogosultság megállapítása.

A vizsgálatvezető feladata és felelőssége a szakmai csoport irányítása, a szakmai követelmények megfelelő használata, a csoportmegbeszélés vezetése és a vizsgálatot követően a vizsgálati véleménnyről a szülő tájékoztatása.

7.4. Intézmények közötti kommunikáció

7.4.1. Kommunikáció a tankerületi szakértői bizottságokkal

A megyei szakértői bizottság koordinációs szerepet lát el a tankerületi szakértői bizottság szakmai és operatív működésében, amelyet a szakértői bizottsági munkaközösség munkája is segít. Az egységes szakmai protokoll használata, az egységes nyelvezet kialakítása fontos tényező. A megyei szakértői bizottság vizsgálatát a tankerületi szakértői bizottság vizsgálata előzi meg. *Ha a tankerületi szakértői bizottság megítélése szerint a gyermeknél a sajátos nevelési igény valószínűsíthető, saját vizsgálatának dokumentációját, annak eredményeit, valamint a rendelkezésre álló egyéb iratokat megküldi a megyei szakértői bizottság részére.* A tankerületi és a megyei bizottságok közötti kommunikáció lehet szóbeli és írásbeli. A megyei szakértői bizottság munkáját segíti a megküldött, előzetes, pontos, jól áttekinthető vizsgálati dokumentáció, amelyből látszik, hogy mi alapján merült fel a sajátos nevelési igény gyanúja, és mely területek részletesebb vizsgálatával állapítható meg a diagnózis.

7.4.2. Kommunikáció az országos szakértői feladatokat ellátó bizottságokkal

A megyei szakértői bizottság kapcsolatban áll az országos szakértői feladatokat ellátó bizottságokkal. Ha a gyermek, tanuló első vizsgálatát végző szakértői bizottság megítélése szerint a gyermek, tanuló halmozottan fogyatékos, a szülő egyetértésével kiegészítő vizsgálat elvégzését kezdeményezheti a gyermek, tanuló testi, érzékszervi fogyatékoságának megfelelő országos szakértői feladatokat ellátó bizottságnál.

A kiegészítő vizsgálatok megállapításairól az országos szakértői feladatot ellátó bizottságok írásban, szükség esetén kiegészítő vagy teljes szakértői véleményben tájékoztatják a felkérő intézményeket is.

7.4.3. Kommunikáció a nevelési, oktatási intézményekkel

A nevelési, oktatási intézmények kapcsolata, kommunikációja a szakértői bizottsággal több szinten jelenik meg.

7.4.3.1. Szakértői vizsgálat iránti kérelem

A sajátos nevelési igény gyanújának felmerülése esetén a „Szakértői vizsgálat iránti kérelem” kitöltése és megküldése szükséges a megyei szakértői bizottság felé. E nyomtatvány pontos kitöltése magas információtartalommal rendelkezik a vizsgáló szakemberek számára.

Ha nem merül fel a sajátos nevelési igény gyanúja, de további óvodai, iskolai vagy egyéb szakszolgálati intervencióra van szükség, akkor a járási/tankerületi bizottságok saját illetékességi körüknek megfelelően intézkednek.

7.4.3.2. Folyamatos figyelemmel kísérés

A nevelési, oktatási intézményekkel szoros kommunikációt kíván meg, ha a vizsgálat eredményeként a megyei szakértői bizottság folyamatos figyelemmel kísérést rendel el. Amennyiben az enyhe értelmi fogyatékoság megállapítására vagy kizárására irányuló első vizsgálat során az orvosi adatok, a szakértői vélemény nem támasztják alá a fogyatékoság tényét (nem állapítható meg az ok), vagy ha a komplex (pszichológiai, gyógypedagógiai, orvosi) vizsgálat alapján egyértelműen nem támasztható alá az enyhe értelmi fogyatékoság diagnózisa (határeset, retardáció), akkor a vizsgálatvezető kezdeményezi a folyamatos figyelemmel kísérést. Szükségességéről a vizsgáló csoport véleményének figyelembevételével a bizottságvezető dönt. A folyamatos figyelemmel kísérés tényéről a vizsgálatvezető (az időtartam, a vizsgálatvezető gyógypedagógus megjelölésével, elérhetősége megadásával, a megfigyelés módszerének ismertetésével) a szülőt tájékoztatja, továbbá a szülőt és az érintett intézményt írásban értesíti, ez utóbbival elvégzi a szükséges egyeztetést. A folyamatos figyelemmel kísérés kezdetén a szakértői bizottság meghatározza a megfigyelésben közreműködő pedagógus feladatait.

A folyamatos figyelemmel kísérés ideje alatt a szakértői bizottság képviselője legalább három alkalommal, az óvodai foglalkozáson, illetve a tanítási órán megfigyeli a gyermeket, tanulót. A gyermek folyamatos figyelemmel kísérése a gyermeket nevelő, a tanulót nevelő, oktató intézményben történik, előzetesen egyeztetett időpontban. A vizsgálatvezető tájékoztatja az intézmény vezetőjét, majd az érintett pedagógusokat a jogi és szakmai szabályokról, a pedagógiai teendőkről.

Első alkalommal a bizottságvezető által megbízott munkatárs megfigyeli a gyermeket, a tanulót az óvodai, iskolai környezetben, egyezteti a megfigyelést segítő, a pedagógus feladatait rögzítő megfigyelési szempontsort, elkészíti az első megfigyelés tapasztalatait rögzítő feljegyzést. A megfigyelési szempontsor meghatározza a gyermek, a tanuló nevelésével, oktatásával kapcsolatos teendőket, valamint a megfigyelésben közreműködő pedagógus feladatait.

A megbízott munkatárs a második és a harmadik látogatás során megfigyeli a gyermeket, a tanulót az óvodai, iskolai környezetben, és konzultál a megfigyelésben közreműködő pedagógussal. Áttekinti a köztes időben készült értékelést.

A megfigyelési szakaszt követően a pedagógus részletes értékelést készít. Ezt és a megbízott munkatárs tapasztalatait a csoport elemzi. A vizsgálatvezető átadja az értékelést a bizottságvezetőnek, és kezdeményezi a gyermek, tanuló vizsgálatra való behívását.

A folyamatos figyelemmel kísérés végén a tanulási képességet vizsgáló szakértői bizottság megvizsgálja a gyermek, tanuló fejlődését, és tapasztalatai alapján – a vizsgálatok összegezésének eredményeként – készíti el szakértői véleményét. A folyamatos figyelemmel kísérés ideje alatt a pedagógus – a szakértői bizottság útmutatása szerint – a gyermek, tanuló fejlődéséről rendszeresen, de legalább kéthavonta részletes értékelést készít. A folyamatos figyelemmel kísérés ideje alatt a pedagógus legalább havonta egyszer ismerteti a szülővel megállapításait, és segítséget nyújt az otthoni neveléshez. A folyamatos figyelemmel kísérés végén a részletes értékelést a pedagógus átadja a szakértői bizottságnak.

Ha a szakértői eljárásban szakszolgálati-esélyegyenlőségi szakértő vesz részt, a szakértő részt vehet a szakértői bizottság által szervezett megfigyelésen, illetve a szülővel történő egyeztetésen.

7.4.3.3. A sajátos nevelési igény megállapításához kapcsolódó kommunikáció

A sajátos nevelési igény megállapításakor a megyei/fővárosi szakértői bizottság szakértői véleményben írásban tájékoztatja a gyermeket/tanulót oktató, nevelő intézményt a teendőiről:

- A fejlesztő, rehabilitációs célú foglalkoztatásokra (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség megállapítása esetén: a fejlesztés helyszínére – pedagógiai szakszolgálati intézmény vagy a nevelési, oktatási intézmény, a rendszerességre – javasolt heti óraszám, a formára – egyéni/csoportos, a tartalomra – komplex/speciális funkciókra irányuló, a terápiás eljárások megnevezésére, az azt ellátó pedagógus szakképzettségére) vonatkozó javaslat.
- Tanulásszervezési, módszertani, pedagógiai javaslatok.
- Pedagógiai értékelésre, minősítésre vonatkozó javaslatok (értékelés, minősítés alóli mentesítések, egyéb a köznevelési törvényben a meghatározott jogszabályok köréből a tanuló érdekét szolgáló lehetőségekre történő javaslattétel, pedagógiai segítségnyújtás, egyéni pedagógiai tervezés).
- A gyermek ellátásában, fejlesztésében résztvevők együttműködésére vonatkozó javaslatok.
- Részletes fejlesztési javaslatok.
- Óvodai nevelésére, iskolai nevelésére-oktatására (csoport/osztályfok meghatározásával), korai fejlesztésére, gondozására, fejlesztő nevelésére javasolt intézmény megnevezése, a beíratás időpontjának meghatározása.
- A hivatalból elrendelt kötelező felülvizsgálat idejének, helyének megjelölése.

7.5. Ágazatközi kommunikáció

7.5.1. Kommunikáció a szociális és gyermekvédelmi intézményekkel, a gyámhatósággal

A szakértői bizottság együttműködik a gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális intézmény, valamint a területileg illetékes gyámhatóság vezetőjével, alkalmazottaival a gyermekek, tanulók fejlődésének elősegítése, a beilleszkedési, a tanulási, a magatartási nehézség, a sajátos nevelési igény feltárása céljából.

Szakértői vizsgálat indítható a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény hatálya alá tartozó gyámhatóság, gyermekjóléti szolgálat, bölcsőde, gyermekotthon, területi gyermekvédelmi szakszolgálat, valamint a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény hatálya alá tartozó fogyatékosok ápoló, gondozó otthona, fogyatékosok rehabilitációs intézménye, fogyatékosok napali intézménye kezdeményezésére is.

Ha a nevelési-oktatási intézmény, vagy a gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális intézmény, valamint a gyámhatóság megítélése szerint a gyermek, tanuló szakértői vizsgálata szükséges, az indok közlésével javasolja a szülőnek a szakértői vizsgálaton való megjelenést és részvételt. A szülő egyetértése esetén óvodai nevelésben, iskolai nevelésben, oktatásban részesülő gyermek esetén a nevelési-oktatási intézmény gondoskodik arról, hogy a vizsgálati kérelem tíz napon belül kiállításra kerüljön (a gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális intézmény, valamint a gyámhatóság közreműködik ebben). A javaslattétellel egyidejűleg köteles a szülőt tájékoztatni a vizsgálatok eredményeinek lehetséges következményeiről, a szülőnek a vizsgálatról és annak megállapításaival kapcsolatos jogairól. Halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanuló vizsgálatának kezdeményezése esetén, a vizsgálaton jelen lévő szakszolgálati-esélyegyenlőségi szakértő szerepéről a szülőt tájékoztatni köteles. (Szakszolgálati rendelet 13. §.)

Ha a fővárosi, megyei területi gyermekvédelmi szakszolgálat értesítése szerint a szakértői bizottság eljárásával egyidejűleg a gyermek, tanuló átmeneti vagy tartós nevelésbe vételével kapcsolatos eljárás is folyik, a szakértői véleményt a kijelölt gondozási helyről szóló tájékoztatás megérkezését követően lehet elkészíteni.

7.5.2. Kommunikáció a járási kormányhivatallal

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásában részt vevő köznevelési intézményeket tartalmazó jegyzék összeállításához a megyei, a fővárosi illetékességű szakértői bizottság részére a járási hivatal ad segítséget, mivel megküldi a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését, oktatását ellátó iskolák jegyzékét és azok felvételi körzetét tartalmazó adatokat.

A gyermek, tanuló ellátására a szakértői véleményben foglaltak szerint akkor kerülhet sor, ha az abban foglaltakkal kiskorú tanuló esetén a szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló egyetért. Amennyiben a szakértői véleményben foglaltakkal a szülő, a tanuló nem ért egyet, a szakértői bizottság vezetője köteles erről a tényről a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes járási hivatalt tájékoztatni.

Az illetékes járási hivatal közigazgatási hatósági eljárás keretében hoz döntést a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség, vagy a sajátos nevelési igény megállapításával, illetve a szakértői véleményben foglaltakkal összefüggésben:

- az eljárás megindítását a szülő is kérheti, ha nem ért egyet a szakértői véleményben foglaltakkal, illetve a szakértői bizottság eljárásával.

Az eljárás megindítását köteles kérni:

- a nevelési-oktatási, a gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális intézmény, vagy a gyámhatóság, ha a szülő a szakértői vizsgálat szükségességével nem ért egyet, illetve a kérelmet nem írja alá,
- a szakértői bizottság, ha a szülő a gyermekével a szakértői vizsgálaton ismételt felhívás ellenére nem jelenik meg, vagy a szakértői vizsgálatban nem működik közre, illetve a szakértői véleményben foglaltakkal vagy annak továbbításával nem ért egyet,
- a szakszolgálati-esélyegyenlőségi szakértő, ha a szakértői bizottság eljárásában megszegték a vizsgálat eljárási szabályait,
- a kijelölt nevelési-oktatási intézmény vezetője, ha a gyermeket a szakértői vélemény alapján a kijelölt nevelési-oktatási intézménybe nem íratják be.

A szakértői bizottság kezdeményezi a területileg illetékes kormányhivatalnál a nevelési-oktatási intézmény hatósági, a fenntartónál pedig szakmai ellenőrzését, ha a felülvizsgálati eljárás során vagy az értékelő lap alapján azt indokoltnak tartja.

7.5.3. Kommunikáció a tankerületi igazgatókkal

Ha az óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás a többi gyermekkel, tanulóval közös óvodai csoportban, iskolai osztályban azért nem szervezhető meg, mert az intézményi jegyzékben nincsen megfelelő óvoda, iskola, a szakértői bizottság a szakértői véleményét megküldi a gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes tankerületi igazgatónak. A tankerületi igazgató intézkedik arról, hogy a gyermek, tanuló kötelező felvételét ellátó nevelési-oktatási intézmény

kijelölésre kerüljön. A tankerületi igazgató harminc napon belül tájékoztatja az intézkedéséről a szakértői bizottságot.

Ha a gyermek, a tanuló gyógypedagógiai intézményben történő nevelése, oktatása azért nem szervezhető meg, mert az intézmény által vezetett jegyzékben nincsen megfelelő óvoda, iskola, a szakértői bizottság a szakértői véleményét megküldi a gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes megyeközponti tankerület vezetőjének. A megyeközponti tankerület vezetője intézkedik arról, hogy a gyermek, tanuló kötelező felvételét ellátó nevelési-oktatási intézmény kijelölésre kerüljön. A megyeközponti tankerület vezetője harminc napon belül tájékoztatja az intézkedéséről a szakértői bizottságot.

Ha a sajátos nevelési igényű tanuló iskolát kíván változtatni, szándékáról a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell az illetékes szakértői bizottságot. A szakértői bizottság, amennyiben az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri, az adott sajátos nevelési igényre tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a bejelentést tizenöt napon belül írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az iskola kijelölésére és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja. Ha az iskola nem vagy nem az adott fogyatékosságra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a tanuló – szükség szerinti – vizsgálata után új szakértői véleményt készít. A tanuló vizsgálata mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség. E rendelkezéseket alkalmazni kell az óvoda, a kollégium, a korai fejlesztés és gondozás vagy a fejlesztő nevelés feladataiban közreműködő intézmény változásakor is. Az e bekezdésben meghatározott intézkedéseket, ha a gyermek, tanuló vizsgálatára nincs szükség, a szakértői bizottság vezetője vagy az általa kijelölt szakértői bizottsági tag hajtja végre.

8. A szakértői bizottsági tevékenység szakmai munkájának támogatása¹

8.1. A szakmai segítség és a továbbképzés szükségessége

Valamennyi általunk vizsgált etikai kódex kitér a szakmai kompetencia folyamatos megújításának, a szaktudás megőrzésének, a továbbképzés lehetőségének fontosságára.

A *Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe* 3.1. pontja szerint például „a pszichológus tevékenysége során mindenkor arra törekszik, hogy a legkorszerűbb szakmai eljárásokat alkalmazza és alkalmaztassa. A tudomány fejlődése által nyújtott lehetőségek maximális érvényesítése érdekében lépést tart tudományának (szakágának) eredményeivel, és igyekszik elősegíteni annak fejlődését.” A 3.2. pont pedig azt mondja, hogy „azokon a területeken, amelyekben az érvényben lévő jogszabályok alapján szakpszichológusi képesítés szerezhető, az ilyen képesítéssel még nem rendelkező okleveles pszichológus törekszik a szak-képesítés mielőbbi megszerzésére. Addig, amíg nincs szakképesítése – lehetőség szerint – egy szakképesítéssel rendelkező kolléga segítségét veszi igénybe.”²

A *Gyógypedagógusok Etikai Kódexében* pedig (32. pont) az szerepel, hogy „a gyógypedagógus – a hivatalos képzés befejezése után is – szakmai tudását továbbfejleszti, erőfeszítéseket tesz, hogy tudása naprakész maradjon.”³

A tudományok fejlődése során gyarapodó ismeretek, a vizsgálati eljárások, technikák számának robbanásszerű növekedése ugyanakkor nincs szinkronban a diagnosztikus (vizsgálati/értékelési) gyakorlatban már több éve dolgozó munkatársak hazai képzési, továbbképzési lehetőségeivel.

Az etikai szabályzórendszer követelményeiből adódóan a gyermekek, tanulók komplex vizsgálati rendszerének megújítása és fenntartása érdekében folyamatosan biztosítani szükséges a képzési, továbbképzési lehetőségeket.

8.2. A képzési, továbbképzési lehetőségek korlátozott volta

A felsőoktatásban (BA és MA) a szakértői bizottságban közreműködő pedagógus munkakörben alkalmazottak szakképzése országos szinten:

1 Nagyné Réz I.–Mészáros A. 2012. 10. fejezet. (Lásd: Webográfia)

2 *Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe*. 2004. URL: http://www.mpt.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=147&Itemid=23 [Utolsó letöltés: 2015. február 12.]

3 *Gyógypedagógusok Etikai Kódexe*. 2011. URL: <http://www.magye-1972.hu/iratszekreny/83-dokumentumok/116-etikai-kodex> [Utolsó letöltés: 2015. február 12.]

- a gyógypedagógus szakirányú képzést biztosító főiskolákon és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán,
- a pszichológus alap- és szakirányú képzés pedig az ország négy nagy egyetemén (ELTE, Szegedi TE, Debreceni TE, Pécsi TE) történik.
- A konduktorokat a Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézetében képzik.

Míg a gyógypedagógus képzés magába foglalja a fogyatékos, atipikus fejlődésű emberek megismerésének módszertanát, addig a pszichológusképzés nem ad kellő betekintést a gyógypedagógiai pszichológiába. A magyar pszichológusképzésben ugyan az utóbbi évtizedben előtérbe került az atipikus fejlődés témája, de gyógypedagógiai pszichológiai szakismeretet jelenleg nem tanítanak a pszichológus hallgatóknak. Korábban elsősorban néhány vidéki egyetem pszichológia szakán volt gyógypedagógiai pszichológiai kurzus.

A konduktorok képzése csak a központi idegrendszeri sérülésből adódó mozgássérültek ellátására készít fel, képzésükből természetesen hiányoznak a komplex gyógypedagógiai-pszichológiai diagnosztikai ismeretek.

A komplex gyógypedagógiai, pszichológiai és orvosi tudás harmadik eleme az orvostudományi képzés. Ma már az orvosi rehabilitációs szakirány ismeretanyagában vannak a gyógypedagógiát érintő elemek. Valójában azonban a szakértői bizottsági munkához szükséges gyógypedagógiai és pszichológiai ismeretekkel az orvosok egyetemi képzésük alatt nem találkozhatnak.

Szakmai továbbképzések keretében voltak próbálkozások a területen dolgozó orvosok továbbképzésére, de ez nem valósult meg folyamatosan. Például amikor az egészségügyi dokumentáció részévé vált az „Adatlap a fejlődési szint megítéléséhez az iskolai felkészítés elősegítésére” című adatlap, (amely a szakértői bizottság első vizsgálata alkalmával a bizottság dokumentációjának kötelező része), akkor annak értelmezéséhez, használatához a szakértői bizottsági orvosokat megfelelő képzésben részesítették.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara vezető szerepet tölt be a magyar gyógypedagógus-képzésben. Az egyetlen olyan magyar felsőoktatási intézményegység, amelyben széles palettájú gyógypedagógus-képzés folyik. A képzés tartalma és szerkezete a közoktatási/köznevelési, a szociális és az egészségügyi ellátás változásaihoz, valamint a tudomány fejlődéséhez alkalmazkodva többször átalakult. A felsőoktatás Bologna-rendszerű átalakításához igazodva a gyógypedagógus-képzés is fokozatosan átállt a többciklusú, alap- és mesterképzésből álló képzésre. A változó képzési rendszerben, ugyan kisebb és nagyobb óraszámokban, de permanensen jelen vannak a fogyatékos emberek (gyermekek)

megismerését, diagnosztikai és differenciáldiagnosztikai kérdéseit tárgyaló tananyagok.

A gyógypedagógus-képzés/-továbbképzés szerkezete az évek során többször és jelentősen változott, így a pszichológiai óraszámokra, gyakorlatokra vonatkozó adatok sem örökérvényűek. Jelenleg a képzés alapozó szakaszában 135 órában (Gyógypedagógiai pszichológia modul I.) tanulnak a hallgatók bevezető pszichológiai ismereteket. Az erre épülő szakirányú képzési szakaszban jelenik meg a Gyógypedagógiai pszichológia modul 75 órában. Ez a szakasz foglalkozik a szűkebb értelemben vett gyógypedagógiai pszichológiával, amelyből 30 óra általános elmélet, 30 óra gyógypedagógiai diagnosztikaelmélet és 15 óra diagnosztikai gyakorlat. Ezután pedig szakirányú gyógypedagógiai pszichológiát és pszichodiagnosztikát hallgatnak a BA képzésen a hallgatók 45 órában.

Mindez a BA szintű alapképzésben 350 óra. A mesterképzésben a terapeuta szakirányon még ehhez kapcsolódik az Egyéni esetkezelés stúdium, amelyben 15 órában még egy-egy eset feldolgozása kapcsán ismerkedhetnek a hallgatók a komplex differenciál-diagnosztikai vizsgálatra épülő, egyéni szükségleteknek megfelelő nevelő, oktató, fejlesztő, terápiás munka tervezésével és a megvalósulás lehetőségeivel, korlátaival.

A tradicionális, komplex gyógypedagógiai pszichológiai és orvosi vizsgálat megismerése azonban a leírt, tetemesnek tűnő óraszámából mindössze 60 óra. Ebből 15 óra a gyakorlat, ahol a hallgatók mindössze egy alkalommal találkoznak fogyatékos gyermekkel (vagy tanulóval, vagy felnőttel) és családjukkal, valóságos élethelyzetükkel.

Bár az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán folyó képzés – más képzési területekhez viszonyítva – célirányos a szakértői bizottsági munka tekintetében, de belátható, hogy ennyi felkészítés nem elegendő a kiszélesedett, differenciálódott szakszolgálati rendszeren belül működő szakértői bizottsági munka megalapozásához. Különösen akkor, ha a mai szemléletmódnak megfelelően a fejlesztést megalapozó nevelési szükségletek feltárása a cél az egyén képességeinek, ismereteinek, taníthatóságának, fejlődését gátló és serkentő környezeti tényezőknek a tükrében.

Figyelembe véve az akár csak e fejezetben leírt szakmai, etikai követelményeket, hangsúlyozni szükséges, hogy a *szakértői bizottsági tevékenység olyan komplex tudásanyagot követel, amely már nem nélkülözheti a speciális szakirányú felkészítést.*

8.3. A szakirányú továbbképzés szükségessége

A szakértői bizottsági munka követelménye, hogy a szakértői bizottsági teambe olyan gyógypedagógus kerüljön, aki már rendelkezik néhány éves közoktatási/köznevelési gyakorlattal. Tanítási, fejlesztési, terápiás gyakorlat alapján azonban

az újonnan felvett gyógypedagógus végzettségű munkatárs nehezen tud a komplex értékelést végző team munkájába bekapcsolódni, mert nem ismeri rutinszerűen az eljárásokat, váratlan helyzetekben nem tudja váltani az eszközöket, illetve rugalmasan megoldani a konfliktusos helyzeteket. Fontos, hogy jó szakmai team dolgozzon együtt, de jó eszköz lehet az adott feladat nehézségeinek megoldásához a szupervízió is, mert ezáltal sok segítséget kaphat a kezdő.

A szakértői munka sokrétűségének ellátásához azonban elsődlegesen javasolt az, hogy *szakirányú továbbképzésre* legyen lehetősége annak, aki ezt a szakmát szeretné választani.

Több évtizeden keresztül folyt az a gyakorlat, hogy a gyógypedagógusok egy része elvégezte a pszichológia szakot, és ezt követően kézenfekvő volt, hogy két diplomával bekapcsolódott a szakértői munkába. Ma már a pszichológiai tudományok is olyan nagymértékben differenciálódtak, hogy szakirányú végzettséghez kötötték egy-egy munkaterület betöltését.

A szakértői bizottsági munkában is szükséges a megfelelő (klinikusi, pedagógiai, tanácsadói, neuropszichológusi) szakvégzettségű szakember; jóllehet, az általános pszichológus (MA) képzésre épülő *gyógypedagógus pszichológusi* szakirányú végzettség lenne a legmegfelelőbb.

8.4. További lehetőségek az akkreditált tanfolyami továbbképzések

A rövidebb képzési idejű felsőfokú képzéseknek inkább az a feladata, hogy a már szakértői bizottságban dolgozó munkatársak részére továbbképzés jelleggel naprakészre újítsa meg a nevelési szükségletet feltáró diagnosztikus munkát. A tanfolyami továbbképzéseknél is elengedhetetlen követelmény, hogy azok minden évben az aktualitásoknak megfelelően korszerűsödjenek, a tudásanyagot naprakészen legyenek képesek a szakértői bizottságok munkatársai számára átadni.

A szakértői bizottságokban dolgozók részére jelenleg *néhány akkreditált tanfolyam* áll rendelkezésre civil szervezésben.

8.4.1. Akkreditált tanfolyam a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. szervezésében

- Az utóbbi években például a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. szervezésében indult „*A rehabilitációt, fejlesztést és tanácsadást megalapozó vizsgálatok és a beavatkozás gyakorlata a pedagógiai munkában*” című továbbképzés. A képzés célja, hogy a pedagógiai szak- és szakmai szolgáltatók szakemberei képesek legyenek egységes, komplex szemléletű (pedagógiai, gyógypedagógiai) diagnózis kialakítására, amelynek folya-

matában partnerként támaszkodjanak a pszichológus és az orvos diagnosztikus megállapításaira. A tanfolyam célcsoportját tekintve nemcsak a szakértői bizottsági munkát helyezi a fókuszba; a nevelési tanácsadók és egyéb szakszolgálatok munkatársai is részt vehetnek ezen a képzésen.

8.4.2. Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és az ELTE pedagógikum Központ Oktatásszervezési és Tanulmányi Főosztály Doktori és Továbbképzési Osztálya által indított akkreditált tanfolyamok

- Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és az ELTE Pedagógikum Központ Oktatásszervezési és Tanulmányi Főosztály Doktori és Továbbképzési Osztálya is indított akkreditált tanfolyamokat. Az aktuálisan indított, szakszolgálati tevékenységet segítő akkreditált továbbképzések a Kar honlapján folyamatosan frissítve lelhetőek fel. (Pl. több éve népszerűek és megújítottak: „A matematikatanulás zavarai (diszkalkulia)” vagy a „Sindelar–Zsoldos-féle 1. Fejlesztő program tanulási és magatartási zavarok megelőzésére óvodáskorban és iskolakezdetkor” vagy „Sindelar–Zsoldos-féle 2. Tanulási és magatartási zavarok terápiaja iskoláskorban”)

8.4.3. A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete által szervezett akkreditált tanfolyam

- Akkreditált tanfolyamot a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete is indított az elmúlt évtizedben (pl.: Gósy Mária: GMP Beszédpercepció diagnosztika című, amelynek célja a beszédpercepció diagnosztika megtanulása, alkalmazása, gyakorlati kérdések megvitatása, a fejlesztési irányok megismerése)

A fenti akkreditált tanfolyamok közös pozitív eleme, hogy a gyermekek, tanulók felmérését, értékelését már szorosan összekapcsolják a terápiás lehetőségekkel. Negatívumuk viszont, hogy inkább csak közvetetten vagy részlegesen segítik a komplex diagnosztikai munkát.

Az akkreditált pedagógus-továbbképzések keretében bevált technikákat, módszereket lehet megtanulni, azonban számos terület lefedetlen.

A korai intervenciót segítő diagnosztikai eljárások, az ADHD, az autizmus spektrum zavar, a kevert tanulási zavarok felmérésére alkalmazható új eljárások és a terápiás javaslatokhoz szükséges ismeretek tanulásának lehetősége még hiányterület. Hiányterület továbbá a nemzetközi gyakorlatnak megfelelő, a nevelési szükséglet feltárását lehetővé tevő, folyamatlépésekre épített, korszerű modellek segítségével működő vizsgáló/értékelő eljárások megismerésének lehetősége.

A felsoroltakon túl a jelenlegi továbbképzésekhez nem tartozik igazán gyakorlati alkalmazási lehetőség sem, ahol alkalom nyílhatna a szakértői bizottságban résztvevők részére például az empátiás attitűd, a bizalmi légkör megteremtésének, a tanácsadás felépítésének gyakorlására, pedig ennek elsajátítása is elengedhetetlen.

A szakértői bizottságokban – feltehetően a túlterhelés következtében – az utóbbi években nem alakultak ki szakmai műhelyek, esetmegbeszélő csoportok. Az érdekvédelmi egyesület a kevés anyagi forrás miatt évente már csak legfeljebb egy-egy neves előadóval megtartott előadást tud szervezni továbbképzés céljából, és egymás között is nehezen alakul a szakmai információcsere. Nincs lehetőség szupervíziós rendszer működtetésére sem.

A pedagógusképző és pszichológusképző intézmények nem közvetítenek kellő ismereteket a gyógypedagógia, a gyógypedagógiai pszichológia diszciplínákból. A többségi nevelő, oktató intézmények pedagógusai nem rendelkeznek kellő ismerettel az oktatási-nevelési hiányok következtében felmerülő problémák és a képességek hiányából fakadó nehézségek elkülönítésére vonatkozóan. A pedagógusok egyre nagyobb számban külső segítségre várnak a szakértői bizottsági vizsgálatoktól az esetlegesen iskolán belül is kezelhető problémák megoldásához, ez pedig a felesleges vizsgálati szám növekedéséhez vezet.

A képzések kiterjesztésére a pedagógus- és pszichológusképző, sőt az orvosi, és az egyéb egészségügyi és gyermekvédelmi intézmények területén is szükség van.

8.4.4. Javaslatok a képzések megújításához

- A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók korszerű értékelési rendszerének továbbfejlődése érdekében sürgetővé vált a gyógypedagógiai pszichológiai szakirányú felsőfokú képzés megszervezése.
- Bővíteni kell a kisebb óraszámú, korszerű diagnosztikai eljárások lefolytatásához szükséges felsőfokú, akkreditált képzések kínálatát.
- Újszerű felsőfokú továbbképzési lehetőségeket, módokat kell találni a folyamatos tudásmegújítás érdekében.
- Lehetőséget kell teremteni a szakmai műhelyek, esetmegbeszélő csoportok, eszközbemutatók működéséhez.
- Lehetőséget kell teremteni a szakmai tanulmányutakra nemzetközi vonatkozásban is.
- Nyitottabbá szükséges tenni a kisebb és nagyobb térségek szakmai információcseréjét a vizsgálati/értékelési folyamatok megújításának céljából.

- Szupervíziót kell biztosítani szakértői bizottságok szakemberei számára.
- A pedagógus- és a pszichológusképző, valamint az orvosokat képző intézményekben biztosítani kell a gyógypedagógiai és gyógypedagógiai pszichológiai alapismeretek oktatását, amelyek tartalmukat tekintve biztosíthatják, hogy a nevelési, oktatási hátrányok okozta elmaradások sikeresebben elkülöníthetők legyenek egyéb objektív tényezőktől.

9. A szakértői bizottsági szakmai munka minőségének ellenőrzése¹

9.1. A pedagógiai szakmai munka ellenőrzéséről a jogszabályok tükrében

A pedagógiai-szakmai ellenőrzés² az új köznevelési rendszerben az Oktatási Hivatal által kidolgozott szempontrendszerek alapján valósul meg, támaszkodva a pedagógiai ellenőrzésre vonatkozó jogszabályokra.

A pedagógiai-szakmai ellenőrzésre vonatkozó jogszabályok a következők:

- A köznevelési törvény 69. § (3), (4) bekezdés, 77. § (2) bekezdés d) pont, (3) bekezdés, 82. §, 83. § (2) bekezdés e), h) pontok, 86. §, 87. §.
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 145–156. §.³
- Az Oktatási Hivatalról szóló 121/2013. (IV. 26.) Korm. rendelet 9. § a) pontja.⁴
- A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (különös tekintettel a VI. Fejezet rendelkezéseire, valamint az 56., 57/B. illetve a 92. §-ra).⁵

A pedagógiai-szakmai ellenőrzés célja mindenkor a pedagógiai munka fejlesztése, illetve a pedagógusok szakmai fejlődésének elősegítése, a minőségi pedagógiai munka elérése, amelyből fakadóan a pedagógiai-szakmai ellenőrzés a minőségellenőrzési folyamat része.

1 Mesterházi Zs. 2008. felhasználásával készült fejezet.

2 *Pedagógiai-szakmai ellenőrzés.* 2013. URL: http://www.oktatas.hu/koznevelés/ellenorzesek/szakmai_ellenorzes (Utolsó letöltés: 2014. január 7.)

3 *20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról.* URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=154155.238971 (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

4 *121/2013. (IV. 26.) Korm. rendelet az Oktatási Hivatalról.* URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300121.KOR (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

5 *2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.* URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400140.TV (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

(A pedagógiai-szakmai ellenőrzés során felmerülő hibák nem vonnak maguk után retorziót.⁶)

A pedagógiai-szakmai ellenőrzéseknek különböző típusait határozza meg az Oktatási Hivatal ellenőrzéssel foglalkozó tájékoztatója.

- Az intézményvezetői pedagógiai-szakmai ellenőrzést a köznevelési intézmény felelős vezetője saját hatáskörben kezdeményezheti, amely irányulhat az intézmény és az egyes pedagógus pedagógiai szakmai munkájának értékelésére. Az ellenőrzésben ilyenkor külső szakértők működnek közre (köznevelési törvény 69. § (3) bekezdés).
- A fenntartói pedagógiai-szakmai ellenőrzés a fenntartói irányítás része. A fenntartó hatáskörrel rendelkezik az intézmény hatékonyságának és pedagógiai-szakmai eredményességének megítélésében (köznevelési törvény 83. § (2) bekezdés h) pont). A fenntartó (például a szakértői bizottságok esetében) értékeli az intézmény munkatervi feladatainak végrehajtását, ezen keresztül az adott intézmény pedagógiai szakmai tevékenységének helyességét.

Az oktatásért felelős miniszter feladatai a pedagógiai-szakmai ellenőrzésekben:

- Az oktatásért felelős miniszter az Oktatási Hivatal közreműködésével gondoskodik az országos, megyei/fővárosi, térségi pedagógiai-szakmai munka értékeléséről (köznevelési törvény 77. § (2) bekezdés d) pont).
- Az oktatásért felelős miniszter az általa vezetett minisztérium költségvetésének a terhére országos és térségi szakmai ellenőrzést, pedagógiai-szakmai mérések, átvilágítások, elemzések készítését rendelheti el, továbbá felkérheti a fenntartót, hogy a fenntartásában lévő nevelési-oktatási intézményben végzettsen törvényességi, szakmai ellenőrzést, pedagógiai-szakmai mérést, átvilágítást, elemzést, és ennek eredményéről tájékoztassa. Ha a fenntartó a felkérésnek nem tesz eleget, az oktatásért felelős miniszter intézkedésére a hivatal jár el (köznevelési törvény 77. § (3) bekezdés).
- A tematikus országos szakmai ellenőrzést az oktatásért felelős miniszter a tanév rendjéről szóló rendeletben írja elő. Az ellenőrzést a kormányhivatalok oktatási főosztályai végzik, melyhez a dokumentációt az Oktatási Hivatal dolgozza ki, és összegzi azok eredményét.
- Országos pedagógiai-szakmai ellenőrzést is működtet a miniszter az Oktatási Hivatal közreműködésével, amelyet ötévente, a fenntartótól függetlenül szükséges végrehajtani, és kiterjed minden köznevelési intézményre, valamint a bennük pedagógiai tevékenységet folytató szereplőkre. Az országos pedagógi-

6 Pedagógiai-szakmai ellenőrzés. 2013. [Lásd: Webográfia]

ai-szakmai ellenőrzés területei: a pedagógus ellenőrzése, az intézményvezető ellenőrzése és az intézmény ellenőrzése.

„A törvény és az egyéb új jogszabályok gondos tanulmányozása nyilvánvalóvá teszi, hogy a most zajló változások nem jelentik a korábbi minőségfejlesztés végét, sőt a minőségirányítás beépül az intézmény működési gyakorlatába. A most folyó fejlesztések irányainak meghatározásánál az Oktatási Hivatal épített az Európai Unió e területen tett ajánlására.⁷ Így például megjelenik a külső értékelés és az önértékelés szoros kapcsolata, az értékelési kritériumok, módszerek, eljárások és az eredmények nyilvánossága. Az intézményvezető és az intézmény kötelességeinek megfogalmazásakor világos, hogy a korábban működtetett minőségirányítási folyamatokra most is szükség van, alkalmazásukra és alkalmazási gyakorlataikra a köznevelés rendszere is épít. A törvény egy sor olyan elemet ír elő, amelyek a közoktatás minőségirányításában rendszerre szervezhetőek: az intézmények külső, pedagógiai-szakmai ellenőrzését, ennek keretében a pedagógusok rendszeres értékelését, valamint a vezetők értékelését, az önértékelésre építve.”⁸

9. 2. A minőségirányítási rendszerben a szakértői bizottsági munka szakmai minőségét meghatározó tényezők

- Milyen a szakértői bizottság minőségpolitikája, célrendszere (küldetésnyilatkozata), jövőképe?
- Milyen minőségirányítási rendszert (MIR) tervezett meg?
- Mire terjed ki a szakértői bizottsági vezetés felelőssége?
- Hogyan gazdálkodik az intézmény az erőforrásokkal?
- Hogyan állítják elő a szakértői bizottsági szolgáltatást?
- Milyen szerepet kapnak a mérések, az elemzések a továbbfejlesztésben?

A kérdések megválaszolásához hasznos irányadó lehet a Mesterházi Zsuzsa és munkatársai által 2008-ban megjelent „Kézikönyv a szakértői bizottságok működéséhez” c. munka, amely többek között leírja a korábbi minőségirányítási rendszer működésének alapelveit, tartalmazza a kapcsolódó utasítások kézikönyvét, a minőségügyi bizonylati rendszer lehetséges dokumentációját és egy szűken értelmezett szakmai protokollt. A Kézikönyv tartalmaz ma már túlhaladott részeket, de ez volt

7 Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa 2001 februárjában közös ajánlást készített *Európai együttműködés az iskolai oktatás minőségének értékelésében* címmel. (2001/166/EC) [Recommendation of the European Parliament and of the Council of 12 February 2001 on European cooperation in quality evaluation in school education.

8 *Intézményi minőségirányítás az új jogszabályok tükrében*. 2013. [Lásd: Webográfia]

az első részletes hazai munka, amely elindította a minőségfejlesztést a szakértői bizottságokban, és a már felhalmozódott jó tapasztalatok révén is hozzájárul a további minőségi építkezés és ellenőrzés megvalósíthatóságához.

A Kézikönyvben részletezett szakértői bizottsági minőségfejlesztési rendszer kitűnő alapját képezi az alapos intézmény vezetői minőségellenőrzésnek, de önmagában is kiválóan fejleszti a minőségi munkát.

9. 3. Az intézményi értékelés

Az intézményi értékelés kiterjed:

- Az intézmény tárgyi, társadalmi, pénzügyi feltételrendszerének elemzésére.
- Az intézmény humánerőforrásának (munkaerő-struktúra: létszám, korösszetétel, végzettség, szakképesítés, szakvizsga, a szakértői bizottsági kompetenciák megléte, továbbképzések helyzete) elemzésére.
- A szervezet és a működés elemzésére, amely tartalmazza a struktúra leírását, a szervezeti felépítést, valamint külön a vezetési (al)rendszer elemzését. Ezen belül pedig külön tartalmazza a minőségirányítás, az információáramlás, a dokumentáltság elemzését. Szerepel benne a működés leírása, a főfolyamat(ok), kiegészítő és segéd folyamatok, tevékenységek elemzése. Ez utóbbin belül külön szerepel: az erőforrások kezelése (újak bevonása, meglévők hasznosítása, gyarapodás), a szervezeti kultúra jellemzése (az értékek, célok, elvek, normák, problémamegoldás, konfliktuskezelés, a szervezetépítés, a munkahelyi közös-ségek, az utánpótlás-nevelés, a belső kapcsolatok), a munkahelyi légkör állapota, a külső, ezen belül a partnerkapcsolatok elemzése.
- Szól a fenntartóval való kapcsolatokról, az együttműködésekről más ágazati intézményekkel, az esetleges külföldi kapcsolatokról, más megyei és országos intézményi kapcsolatokról alakulásáról.
- Minőségi, eredményességi mutatók bemutatására is kitér, például a szervezeti kultúra fejlődésére, a partneri elégedettség mutatóira, az ellenőrzések eredményeire, a vezetés eredményességének mutatóira.
- Összegzés: Az intézményi értékelés összegzése szól az egyes értékelt területek minősítéséről, a konzekvenciákról, valamint a távlati célokról.

9. 4. A pedagógusok munkájának minőségellenőrzése

A pedagógusok munkájának minőségi értékelését szolgál a jövőben az életpályamodell, melyben (szintén külső értékelés alapján) a pedagógus standardizált kri-

tériumokkal kijelölt minőségi fokozatokba sorolható: pedagógus I., pedagógus II., mesterpedagógus, kutató tanár. Ezzel a korábbi évtizedben kiépült belső intézményi minőségfejlesztő munka további külső értékeléssel egészül majd ki. Az elkészült *Útmutató*⁹ az oktató, nevelő munkát végző pedagógusokra vonatkoztatva tartalmazza az előmeneteli rendszert. A dokumentum jelzi, hogy folyamatosan egészül ki valamennyi szakszolgálati területre az előmeneteli rendszer, fő irányai azonban már most érzékeltetik az előmenetel szigorú követelményekhez kötöttségét. Ismergeti az életpálya fő szakaszait: 1) Gyakornoki időszak, 2) Pedagógus I., 3) Pedagógus II., 4) Mesterpedagógus, 5) Kutatótanár, 6) Az életpálya befejező szakasza, valamint az előrejutás eljárásrendjét, követelményeit.

A minősítő eljárásban szerepet kapnak külső szakértők, a munkahelyi vezető értékelése és nem utolsósorban az eljárást önkéntesen igénylő pedagógus *szakmai e-portfóliója*, amelyet meghatározott szempontok szerint készít el.

9.4.1. A szakértői bizottságokban dolgozó pedagógus munkakört betöltők minőségellenőrzésének hangsúlyai

A szakértői bizottságok minőségellenőrzéséhez kiegészítő útmutatót készített az Educatio Nkft. szakmai közreműködésével az Oktatási Hivatal.¹⁰ Ebből a következőket idézzük:

„A többségi pedagógusokra vonatkozó minősítési eljárás és minősítő vizsga módosításokkal és kiegészítésekkel érvényes a pedagógiai szakszolgálati területeken. Itt fokozottan szükséges megjeleníteni a titoktartási szabályokat, az etikai- és személyiségi joghoz fűződő kötelezettségeket, amelyek a pedagógiai szakszolgálatokban specifikusak, a szakmai protokollokban leírtaknak megfelelőek.

A pedagógusok minősítési rendszerében meghatározó szerepe van a portfóliónak. A pedagógiai szakszolgálati tevékenység szerteágazó, tíz szakterületen folyó különleges végzettséget és képzettséget kívánó tevékenység. Sokszínűségét illetve tartalmának egyéb jellemzőit az e-portfólió kötelező és választható tartalmának meghatározásában is szükséges figyelembe venni. A különlegességre, mint indoklásra példaként említhetjük, hogy a kliensek 0–16 éves, ritkábban akár 23 éves korig is pedagógiai szakszolgálati ellátásban részesülnek, vagy a nevelési, nevelési-oktatási intézményektől eltérően a kliensek az esetek többségében önkéntesen, ritkábban kötelezően vagy kötelezhetően veszik igénybe a szolgáltatást.

A pedagógiai szakszolgálatban dolgozók e-portfóliójának kötelező dokumentumai a pedagógiai szakszolgálatban dolgozó pedagógusokra szakterületenként egységesen, választható dokumentumai pedig az egyes szakterületen tevékenykedők részére specifikusan meghatározottak.

9 Antalné Szabó Á. 2013. (Lásd: Webográfia)

10 Torda Á.–Szabó Gy.–Horváthné Moldvay I. 2014. 5. p.

A kiegészítő útmutató segítséget kíván adni a dokumentumok tartalmi és formai elemei tekintetében is. Ennek érdekében dokumentum sablonokat adunk át, melyek segítséget jelenthetnek a dokumentumok tartalmának és a reflexió elkészítésének feladatában. Mivel a pedagógiai szakszolgálatokhoz sokfajta problémával, kéréssel fordulnak a kliensek, így a dokumentumok nem mindegyike készíthető el dokumentum sablon segítségével. A sablontól való eltérés esetében a dokumentum bemutatása során, az interjú és az értékelő reflektív interjú helyzetében kerülhet sor az eltérés okának kifejtésére.

Mint említettük a kiegészítő útmutató használatát megelőzően az Útmutató tanulmányozása szükséges. A pedagógusok minősítési rendszerének felépítése, annak célja, folyamata, eljárásrendje, a meghatározó jogszabályi környezet természetesen azonos.

Ugyanolyan jogok és kötelezettségek illetik meg az eltérő alrendszerben dolgozó pedagógusokat az eredetiség elvárása, a határidők betartása, vagy éppen a minősítési szintek elérése tekintetében. A kiegészítő útmutató minden szempontból kapcsolódik az Útmutatóban leírtakhoz. Az indikátorokat nem különíti el az ismeret a képesség és az attitűd alapján. Megjelenésük megítélésénél ugyanazokat az értékeket használja: nem értékelhető, 0,1,2,3. Indikátorlistáját a Pedagógus II. fokozatra tekinti érvényesnek. Az életpálya egyes szintjeihez rendelt is ugyanolyan %-os teljesítményt vár el. A kompetencia alapú összesítés szintén az e célra kidolgozott és alkalmazott szoftver által történik.”

A Kiegészítő Útmutató B pontja¹¹ taglalja a szakértői bizottsági tevékenységeket végző, pedagógusi munkakört betöltő kollegák számára elvárható minőségi kompetenciakörökhöz rendelt indikátorokat.

Várakozással tekintenek a szakértői bizottsági pedagógus munkakört betöltők a minősítésüket speciálisan szabályzó új rendszerre, mert ennek gyakorlati beválása jelentősen erősítené a szakértői bizottsági munkakört ellátók szakmai presztízsét is.

---

11 Torda Á.–Szabó Gy.–Horváthné Moldvay I. 2014. 23–36. pp. (Lásd: Webográfia)

10. A szakértői bizottsági tevékenységhez szükséges adminisztráció

A szakszolgálati rendelet 8. melléklete a szakszolgálatok részére egységes irattári tervet határoz meg. Az irattári tervben szerepelnek a szakszolgálati tevékenység kötelezően előírt dokumentumai, amelyeket ügyköri megnevezés szerint rendez, továbbá hozzárendeli a dokumentumok kötelező megőrzési idejét, selejtezhetsőségét is. A rendelet előírásai kötelezőek a szakértői bizottsági munkában is.

Az irattárolás jelenleg elektronikus és papíralapú. Az elektronikus lenne a korszerű adattárolás, hiszen lényegesen gazdaságosabb, könnyebben kezelhető, hozzáférhető. Ugyanakkor nagyon fontos az adatbázisok külső tárolóeszközökön való tartós megőrzését biztosítani a jogszabályoknak megfelelően.

A kötelezően előírt dokumentáció ügykörei szerint a szakszolgálatokban kötelezően vezetési, igazgatási, személyi és gazdasági iratok tárolandók az adatvédelmi törvény iratkezelésre vonatkozó szabályainak betartása mellett. A szakértői bizottsági tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó adminisztráció lényeges elemei az eljárási rendhez kapcsolva jól áttekinthetőek.

10.1. A szakértői vizsgálat előkészítő fázisának iratai

Témakörök:

- A szakértői bizottság illetékességének megállapítása.
- A vizsgálat típusának azonosítása.
- A vizsgálatot végző team kiválasztása az intézményvezető által.

Irat: emlékeztető jegyzőkönyv.

Témakörök:

- Az érintettek értesítése a vizsgálatról.

Irat: vizsgálati értesítő.

- A vizsgálat megtervezése a team által.

Irat: emlékeztető jegyzőkönyv, a vizsgálat előterve.

10.1.1. A gyermek/tanuló vizsgálatával és ügyének intézésével kapcsolatos adminisztráció gyűjtőhelye: a törzslap

A *törzslapnak* saját nyilvántartó száma van, amely egy intézményen belül folyamatos sorszám, illetve nyilvántartási vagy törzslapszám (új elnevezéssel portfólió szám is lehet, röviden: Pszám).

A törzslap tartalma:

- A felkérő által küldött dokumentumok (általában az eredeti másolatai):
  - a legutolsó szakértői vélemény,
  - a vizsgálati anyagok, jegyzőkönyvek, értékelési összesítők,
  - az orvosi vizsgálatok eredményei, zárójelentések,
  - a pedagógiai jellemzések, bizonyítványok másolatai,
  - a korábbi szakértői vélemények,
  - intézményváltások iratai.

- A kiadmányozott igazolások másolatai:
  - munkahelynek, köznevelési intézménynek a vizsgálaton való megjelenésről,
  - szülői tájékoztatás igazolása,
  - jogosultságok igazolása (például megemelt összegű családi pótlék),
  - hivatalos levelek a gyermek ügyében:
    - o kiegészítő pedagógiai vélemény kérése,
    - o befogadó nyilatkozat kérése,
    - o szülői kérelem intézménybe történő beíratáshoz,

- o jegyzőknek értesítés küldése (intézménykijelölés, államigazgatási eljárás, egy évvel meghosszabbított óvodai nevelés, különleges gondozásra jogosult gyermekek),
  - o a szakértői vélemény módosítása,
  - o iskolakijelölés intézményváltáskor,
- egyéb.

10.1.2. A szakértői bizottsági munka alapdokumentumai

- Alapító Okirat
- SZMSZ

Készítésének tartalmi elemeit a köznevelési törvény és a szakszolgálati rendelet egyaránt előírja. Alapkövetelmény a törvényi előírásoknak való megfelelés. A szakszolgálatok egy közös alapító okirattal rendelkeznek, a szervezeti szabályzatok készítésének irányelveit székhelyi és tagintézményekre való bontásban az intézmény fenntartójának javaslatai és a jogszabályok alapján az intézményi igazgatók határozzák meg.

A szakértői bizottságban nincs pedagógiai program, a bizottsági munkafolyamatok legfontosabb irányadója az éves munkaterv.

10.1.3. Az éves munkaterv tartalmi elemei

Az éves munkaterv tartalmi elemei a következők:

- az adott tanév szakmai céljai,
- az alap- és kiegészítő feladatok körülhatárolása,
- a szakmai feladatokhoz rendelt időterv,
- a vizsgálati munka személyhez (vizsgálatvezetőhöz) rendelt ütemterve (vizsgálati beosztási terv),
- a minőségügy, szervezetfejlesztés, motiváció elemei,
- a működés, fejlesztés,
- a belső ellenőrzés szempontjainak kifejtése.

A munkatervhez csatlakozik az intézmény továbbképzési, beiskolázási terve.

Alapdokumentumként a bizottságok még rendelkeznek a szakmai munka teljesítéséről szóló *Éves beszámolóval*, ami nemcsak a munkaterv alapján, az év során elvégzett feladatok, célok megvalósulásának összegzése, hanem egyben *intézményi értékelés* is.

10.1.4. Az intézményi értékelés

Az intézményi értékelés dokumentumai írásos jegyzőkönyvek az értékelés fő területeiről, a 9.3. minőségellenőrzési fejezet alpontjának megfelelően.

10.1.5. A működést általánosan, folyamatosan követő dokumentumok

A szakértői bizottsági működés adminisztrációjának fontos részei a működést általánosan, folyamatosan követő dokumentumok:

- *Forgalmi napló*

Sorszám szerint, beérkezési sorrendben tünteti fel a vizsgált személy nevét, életkorát, a vizsgálat típusát, (röviden) a vizsgálat során kialakított véleményt, a vizsgálat vezetőjét, a vizsgálat kimenetelét jelző dokumentum típusát, a szakértői vélemény készítésének határidejét, a szakértői vélemény ki küldésének idejét, az esetleges határidőcsúszás indokát.

- *Iktatókönyv (elektronikus programmal)*

A bejövő és kimenő levelek iktatása történhet különféle bontásban, ami a vizs zakeresést segítheti:

- klienssel kapcsolatos levelek,
- intézmény belső levelezése,
- székhelyintézménnyel kapcsolatos levelezés,
- intézményen kívüli levelezés,
- hatósági levelezés,
- egyéb.

- *Postakönyv*

Elektronikus adatrögzítő program.

10.1.6. A vizsgálattal kapcsolatos folyamatban alkalmazandó egyéb iratok, formanyomtatványok

A vizsgálattal kapcsolatos folyamatban alkalmazandó egyéb iratok, formanyomtatványok:

- aktuális jogszabálygyűjtemény (a szakértői bizottságok működését meghatározó törvényi, rendeleti háttér),
- halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel/tanulókkal kapcsolatos eljárásrend,
- nyilatkozat esélyegyenlőségi szakértő igényléséről,
- kérdőív a különleges gondozás biztosításához szükséges feltételek meglétéről,
- ellenőrzési lista,
- szakértői vélemény végére kerülő jogszabályi hivatkozások gyűjteménye,
- szülői meghatalmazás.

10.1.7. A felülvizsgálatok dokumentációja

A felülvizsgálatok dokumentációja:

- értesítés kontrollvizsgálat időpontjáról, melyet az intézménynek kell megszerveznie,
- pedagógiai vélemény (óvoda, iskola),
- kiegészítő anamnézis szempontrendszere az ismételt vizsgálatkor,
- felülvizsgálati szakértői vélemények formanyomtatványai,
- nyomon követési jegyzőkönyv,
- felülvizsgálati javaslati lapok formanyomtatványai,

- szakértői vélemény kiegészítése felülvizsgálati kontroll kötelezettségének megszűnése után.

10.1.7.1. A folyamatos nyomon követés kiegészítő dokumentációja

A folyamatos nyomon követés kiegészítő dokumentációja:

- a gyermek folyamatos megfigyelését előíró szakértői vélemény,
- a nevelést irányító pedagógus negyedévenkénti jelentése a gyermek fejlődésének alakulásáról,
- a szakértő bizottsági munkatárs óralátogatási jegyzőkönyvei,
- a nyomon követést lezáró állapotmegismerés dokumentumai.

10.1.8. A vezetői szakmai és koordinációs tevékenység adminisztrációja

10.1.8.1. A vezetői koordinációs feladatok adminisztrációjának dokumentumai

A vezetői koordinációs feladatok adminisztrációjának dokumentumai:

- a szakértői bizottsági munkatársak terhelési mutatóinak összesítője féléves bontásban,
- a humánerőforrások átcsoportosítására vonatkozó javaslati dokumentum,
- belső kapcsolattartásról szóló iratok iktatása: levelek, főigazgatói utasításokról szóló körlevelek, tagintézményi írásbeli jelzések,
- az intézmény működését meghatározó jogszabályok és jogszabályi változások regisztere,
- az intézmény szabályzatainak gyűjteménye,
- az intézmény nyilvántartó rendszereivel kapcsolatos emlékeztetők, jegyzőkönyvek, feljegyzések dossziéja,
- az intézmény adatközlési kötelezettségének eleget tevő dokumentáció.

10.1.8.2. A szakértői bizottságok szakmai munkáját segítő felelős vezető adminisztrációs iratai

A szakértői bizottságok szakmai munkáját segítő felelős vezető adminisztrációs iratai:

- a hazai és külföldi szakmai eredményeket, eljárásokat és kiadványokat tartalmazó regisztrációs napló,
- a szakértői bizottsági tevékenységgel összefüggő hazai és külföldi pályázati lehetőségek regisztere,
- az illetékességi körbe tartozó megyei szakértői bizottság és a szakértői bizottsági tagintézmények,
- a humánerőforrás listája, amely munkakörönként tartalmazza a szükséges és meglévő szakvégtettségeket,
- a továbbképzési lehetőségek regisztere,
- az illetékességi körbe tartozó szakértői bizottságok továbbképzési programjának összesítője,
- vezetői ellenőrzési terv,
- az illetékességi körbe tartozó szakértői bizottságok belső ellenőrzési terveinek összesítője,
- az intézményi értékelési dokumentumok ellenőrzési mutatóinak összesítője.

10.2. Az Integrált Nyomon Követő Rendszer használatának lehetősége a szakértői bizottsági munkában

Az elektronikus nyilvántartási forma már évtizedek óta jelen van a bizottsági adminisztrációban, de sajnos nem egységesen, így nem alkalmas a kötelező statisztikai mutatók megfelelő kezelésére. Nem teszi lehetővé a több mutatón (név, törzsszám, életkor, ellátási forma, intézmény, ellátás kezdete, kontrollvizsgálatok stb.) keresztűli adatkeresést, továbbá az intézmények közötti kommunikációra sem alkalmas.

A szakértői bizottságok új struktúrájának kialakulása azonban aktuálissá, sőt működésének alapfeltételévé tette az Integrált Nyomon Követő Rendszernek (a továbbiakban: INYR) a megvalósulását. Egyrészt azért, mert integrálttá vált maga a szakszolgálati rendszer, amelyben a különleges gondozást igénylő gyermek egy életcikluson át haladhat egy vagy akár több ellátási formát igénybe véve. Másrészt

azért, mert a szakértői kötelező felülvizsgálatok rendszere láthatóvá teszi a gyermek, tanuló fejlődésének útját, akadályait, előrelendítőit. A tapasztalatok figyelembevételével pedig a pedagógiai, pszichológiai munka hatékonysága növelhető, a folyamat elemzése módszertani innovációra ösztönöz. Hatékonyabbá válik a beavatkozás, a nevelés.

Az INYR tehát fejlődési és folyamat-portfóliónak egyaránt felfogható a szakszolgáltatásban ellátott gyermek szempontjából. Jelentősége azonban ennél sokkal több! Az INYR központi adatbázisának kialakítása lehetővé teszi a szakszolgáltatási feladatot ellátó intézményrendszer tagjai közti hatékony kommunikációt. A nyilvántartás alapján képezhető kompetencia-térkép (okok, életkori és problémaspecifikus adatbázis és adatkeresés) segíti a területi ellátottság nyomon követését, illetve az egyes intézmények ellátó kapacitásának az aktuális helyzethez való alkalmazkodását, a szakszolgáltatási pedagógiai munka tervezését.

10.2.1. Elvárások a nyomon követő rendszerrel kapcsolatban a szakértői bizottság szempontjából

A nyomon követő rendszerrel kapcsolatban a szakértői bizottság szempontjából megfogalmazódó elvárások részben megegyeznek az általános operatív feladatokkal.

- Az INYR legyen képes a szakszolgáltatások keretében biztosított ellátások folyamatosságának, eredményességének nyomon követésére.
- Az INYR legyen alkalmas az ellátórendszerbe került gyerekek diagnosztikai és fejlesztési feladatainak egységes dokumentációjára.
- Az INYR-ben álljon rendelkezésre olyan dokumentumsablon bázis, ami lehetőség szerint egységes formátumban segíti a gyermekkel, tanulóval kapcsolatos valamennyi ügyintézését.
- Az alkalmazottakra vonatkozó adatbázis, legyen alkalmas naprakész információt szolgáltatni a szakértői bizottságban dolgozó szakemberek létszámáról, végzettségéről, képzettségéről, a szakfeladatok szerint igénybe vett szakemberek kapacitásáról.
- Az INYR tegye lehetővé annak követését, hogy milyen szakemberek foglalkoznak éppen a gyermekkel.
- Nyújtson segítséget az ellátások átadásának-átvételének folyamatában.

Az INYR legyen alkalmas továbbá:

- a gyermekek, tanulók személyi adatainak tárolására (életkor, születési dátum, anya/gondviselő neve, lakóhely, intézményes nevelés szintere, osztályfokba besorolás, halmozottan hátrányos helyzetre vonatkozó jelzés),
- az évi, havi, napi forgalom nyomon követésére,
- több szempont szerinti forgalmi statisztika elkészítésére,
- a vizsgálati típusok szerinti csoportosításra és lekérdezésre,
- az életkoronkénti, életciklusonkénti csoportosításra és lekérdezésre,
- a problémaszpecifikus (fogyatékoság/zavar/nehézség) csoportosításra és lekérdezésre,
- az aktuális jogszabály szerinti adatrendezésre és lekérdezésre,
- speciális kórképek lekérdezésére,
- az alap adatbázis legyen alkalmas matematikai statisztikai programokkal való összekapcsolásra, hogy az adatok tudományos célú feldolgozása is lehetővé váljék,
- a szakértői vélemények problémaszpecifikus csoportosítására és kigyűjtésére,
- konkrét vizsgálati adatok (pl. IQ), vizsgálati jegyzőkönyvek lekérdezésére,
- specifikus vizsgálati protokollok tárolására,
- a gyermek állapotának megismerését segítő eszközrendszerek tárolására (ha jogszabály szerint engedélyezett),
- a vizsgálatokhoz kapcsolódó (engedélyezetten másolható) jegyzőkönyvi űrlapok tárolására és másolására,
- a szakértői bizottságban előforduló, a kiadmányozáshoz szükséges igazolások, ügyiratok tárolására és másolására.
- Az INYR-be való betekintés adatátvitelére csak az illetékeseknek való adatszolgáltatást tegye lehetővé, és a személyi adatok esetén kövesse az adatvédelmi törvény előírásait.
- Az INYR segítségével lehessen kapcsolatba lépni a megyén belüli szakszolgálati tagintézményekkel és a székhelyintézménnyel.

- A megyei szintű központi adatbázis a székhelyintézményben tárolja az adatokat, de legyen átjárhatóság, adatbeviteli és adatmódosítási lehetőség a tagintézményekben is.

Az INYR alkalmazásával és továbbfejlesztésével több cél is megvalósulhat:

- a gyermekek (kliensek) életútjának nyomon követése, törzslapjának elektronikus tárolása, követhetősége,
- a szakértői bizottságban dolgozók munkájának (az adminisztratív teendők elvégzésének) könnyítése,
- a szakszolgálatban dolgozók közötti együttműködés javulása, a szakmai és szakmaközi kommunikáció javítása, az információ megosztásának javulása,
- egységes nyilvántartási rendszeren alapuló adatbázishoz való hozzáférés lehetősége,
- az ellátottak körének pontosabb becslése a jó szempontrendszer alapján elkészített statisztikák alapján, amely segíti az ellátások mennyiségének és a nevelői munkának a szervezését és tervezését,
- nő a kutató-fejlesztői munka támogatottsága növekedése.

Elektronikus szakmai tárhelyen elérhetőek lesznek az összegyűjtött, minősített „jó gyakorlatok”, a kifejlesztett protokollok, amelyek alkalmasak a szakszolgálati munka támogatására.

11. Összegzés

A most elkészült szakmai protokoll tíz tartalmi körben járja körül a szakértői bizottsági tevékenységet.

Meghatározza a szakértői bizottsági tevékenység szakmai ismérveit, körülhatárolja a célcsoportjait, leírja az infrastrukturális feltételrendszer legfontosabb elemeit, kifejti a tevékenység ellátásához szükséges kompetenciákat, leírja a feladatellátás folyamatait, a szakmai, és a szakmaközi kommunikáció fontosabb elemeit, tárgyalja a szakmai munka támogatásának lehetőségeit, kitér a minőségellenőrzés szempontjaira és adminisztráció jelentősebb részleteire.

A protokoll kidolgozottságának tartalmi aránytalansága tükrözi a szakértői tevékenység egyes területeinek túlszabályozottságát, míg más területek alulszabályozottságát. Mindennek oka, hogy az elmúlt tíz év során igen sok új feladat, eljárásrendi változtatás épült be a tevékenységi rendszerbe, és számtalan jogszabályi változás törte meg a tevékenységek kibontakozási lehetőségeit. A pedagógiai szakszolgálatok jogszabályi változásai jelenleg is elsősorban a szakértői bizottsági munkát érintik.

Más szakszolgálati területekhez képest a szakértői bizottsági munka a jogszabályok által leghatározottabban szabályozott terület. Ennek oka, hogy a hazai komplex állapotfeltáró, állapotmegismerő rendszer – melynek célja a különleges figyelmet, bánásmódot igénylő gyermekek azonosítása –, igen jelentős személyi, tárgyi, pénzügyi feltételeket igényel az ágazattól. Ezért elvárás, hogy szigorú normák mellett történjen a gyermekekre, tanulókra vonatkozó állapotmegismerő/követő tevékenység.

A szakértői bizottsági tevékenység területére kifejlesztett protokoll nem foglalkozott a szakmai szempontból szűken értelmezett protokollal (a komplex diagnosztikai munka leírásával). Szakmai protokollként csak abban az esetben értelmezhető, amennyiben az e dokumentumunkban már többször idézett, *Diagnosztikai Kézikönyvben*¹ leírt szakanyagot is a részének tekintjük. A problémaorientált, életkori ciklushoz vagy adott életkorhoz kötött vizsgálati protokolloknak a specifikus protokoll-leírásokban kell megjelenniük.

A protokollal kapcsolatban, a továbbiakban is hangsúlyozandó, hogy egy olyan dinamikusan változó szabályzó, javaslatokat adó nyitott rendszer, amelynek folyamatos megújítása, pótlása, kiegészítése szükséges.

Az egységes elveken alapuló, minőségi munka végzéséhez elengedhetetlen, hogy a szakértői bizottsági tevékenység végzése folyamán szerzett tapasztalatok, jó gyakorlatok, a tudományos fejlődés követelményeinek való megfelelés és a mindezekből fakadó általánosítható irányelvek, az eljárásrendi ésszerűsítések, az új mód-

1 Torda Á. 2012. (Lásd: Webográfia)

szerek alkalmazásának lehetőségei a protokollba kerüléssel biztosítsák a szakmai megújulást.

A tudományos fejlődés, a dinamikus szakmai protokoll és a jogszabályalkotás kölcsönös egymásra hatása eredményezheti a jogosultak, a gyermekek minőségi ellátását, amelyre a szakértői bizottsági tevékenységet végző szakemberek is, mint a köznevelés fontos szolgálói törekednek.

12. Irodalomjegyzék

Goleman, Daniel–Boyatzis, Richard–McKee, Annie (2003): *A természetes vezető*. Budapest, Vince Kiadó.

Hazell, G. (2006): The assesment process. Communication in a Shared World. Proceedings of the 5th Eastern and Central European Regional Augmentative and Alternative Communication Conference. In: Kálmán Zsófia (szerk.) *Mással-hangzók... Az augmentatív és alternatív kommunikáció alapjai*. Budapest, Bliss Alapítvány, 53–54. pp.

Hegedűsné Pénzes Edina (2012): *Másodfokú eljárások a szakértői rehabilitációs szolgáltató munkában. (Szakértői bizottsági vélemények elemzése az Oktatási Hivatal kérésére végzett 2011/2012. évi felülvizsgálatok tükrében)*. (Szakdolgozat)

Nagyné Réz Ilona (2008): A szakértői vizsgálati munka protokollja. In: Mesterházi Zsuzsa (főszerk.) *Kézikönyv a (tanulási képességet vizsgáló) szakértői bizottságok működéséhez*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht. (Sulinova), 5. rész. (Inkluzív nevelés)

Lányiné Engelmayer Ágnes–Kiss László (2013): A (gyógy)pedagógiai vizsgálat fő elvei, gyakorlati kérdései és illeszkedése a komplex diagnosztikai folyamatba. In: Zsoldos Márta (szerk.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Budapest, Oktatási Minisztérium–Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft., 1–35. pp.

Mesterházi Zsuzsa (2006): A gyógypedagógiai diagnosztikát segítő alapfogalmak. In: Zsoldos Márta (szerk.) *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás. Kézikönyv a nevelési tanácsadóknak és a szakértői bizottságokban folyó diagnosztikus munkához*. Budapest, Oktatási Minisztérium–Fogyatékos Gyermek, Tanulók Felzárkóztatásáért Közalapítvány, 22–31. pp.

Mesterházi Zsuzsa (főszerk.) (2008): *Kézikönyv a (tanulási képességet vizsgáló) szakértői bizottságok működéséhez*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht. (Sulinova). (Inkluzív nevelés)

Nagyné Réz Ilona (1999): *Az éves tevékenységről szóló jelentés feldolgozása a szakértői bizottságok 1998/99-es tanév statisztikai adatai alapján*. Budapest, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Szakszolgáltató és Szakmai Szolgáltató Központ. (Belső kiadvány)

Nagyné Réz Ilona (2010): *A felülvizsgálatok tapasztalatainak bemutatása. Prezentáció.* NEFMI-FSZK rendezésében létrejött országos konferenciasorozat alkalmával megtartott előadás prezentációja.

Nagyné dr. Réz Ilona–Mészáros Andrea (2012): A diagnosztikus protokollok egységes alkalmazásának koncepciója. In: Dr. Torda Ágnes (szerk.) *Diagnosztikus kézikönyv.* Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2. rész, 1. fejezet. (Kézirat, készült a TÁMOP-3.1.1.1 kiemelt projekt keretében.)

Torda Ágnes, dr. (szerk.) (2012): *Diagnosztikai Kézikönyv.* Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (Kézirat, készült a TÁMOP-3.1.1.1 kiemelt projekt keretében.)

Zsoldos Márta (szerk.) (2006): *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás. Kézikönyv a nevelési tanácsadóknak és a szakértői bizottságokban folyó diagnosztikus munkához.* Budapest, Oktatási Minisztérium–Fogyatékos Gyermek, Tanulók Felzárkóztatásáért Közalapítvány.

Torda Ágnes–Nagyné Réz Ilona (2014): *Alapprotokoll.* Budapest, Educatio Nkft. (Kézirat; készült a „Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja (Szakszolgáltatok fejlesztése)”, TÁMOP-3.4.2.B projekt keretében.)

A jegyzetekben hivatkozott műveken túl, további ajánlott irodalom:

Bagdy Emőke (szerk.) (1998): *A klinikai pszichológia és a mentálhigiéné szakmai protokollja.* Budapest, Animula Egyesület.

Bass László–Lányiné Engelmayer Ágnes–Kő Natasa–Kuncz Eszter–Mészáros Andrea–Mlinkó Renáta–Nagyné Réz Ilona–Rózsa Sándor (2008): *Tapasztalatok a WISC-IV gyermek-intelligenciateszt magyarországi standardizálásáról.* Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht. (Inkluzív nevelés)

Code of Practice. *Special Educational Needs.* (2001): London, Department For Education And Skills The Stationery Office.

Gereben Ferencné (2000): A neuropszichológia szerepe a gyógypedagógiai pszichodiagnosztika megújulásában. In: *Magyar Pszichológiai Szemle*, 55. évf. 4. szám, 583-590. pp.

Gereben Ferencné (2004, 2012): Diagnosztika és gyógypedagógia. In: Gordosné Szabó Anna (szerk.) *Gyógyító pedagógia.* Budapest, Medicina.

Gordosné Szabó Anna (2000): „Áthelyezés”, beiskolázás a magyar gyógypedagógia történetében. In: Nagyné Réz Ilona (szerk.) *A szakértői bizottságok 25 éves jubileumi*

tudományos tanácskozása alkalmából. Emlékkötet. Budapest, Pest Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet, 8–14. pp.

Gordosné Szabó Anna (1990): Beiskolázás és kiválasztás a kisegítő iskoláztatás történetében. In: Illyés Sándor (szerk.) *Nevelhetőség és általános iskola. IV. Háttéranyagok, szelekcióproblémák.* Budapest, Közoktatási Kutató Intézet Közoktatási Kutatások Tudományos Tanácsa.

Hoffmann Rózsa (szerk.) (2004): *Szakmai etikai kódex pedagógusoknak.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Huber Jánosné (2000): Tárgyi és személyi változások a bizottságok feladatváltozásai tükrében. In: Nagyné Réz Ilona (szerk.) *A szakértői bizottságok 25 éves jubileumi tudományos tanácskozása alkalmából. Emlékkötet.* Budapest, Pest Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet, 24–32.

Kálmán Zsófia (2006): *Mással-hangzók... Az augmentatív és alternatív kommunikáció alapjai.* Budapest, Bliss Alapítvány.

Lányiné Engelmayer Ágnes (szerk.) (1975): *Áthelyezési vizsgálat I.* Budapest, Tankönyvkiadó.

Lányiné Engelmayer Ágnes (1976): A gyógypedagógiai pszichológia korszerű szemléleti kérdései. In: Göllesz Viktor (szerk.) *A gyógypedagógia alapproblémái.* Budapest, Medicina Kiadó.

Lányiné Engelmayer Ágnes (1992): A Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet történetéhez. In: Borbély Sjoukje–Torda Ágnes (szerk.) *10 éves a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet Vizsgáló és Tanácsadó.* Budapest, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola.

Lányiné Engelmayer Ágnes (2012): *Intellektuális képességzavar és pszichés fejlődés.* Budapest, Medicina Könyvkiadó Zrt.

Nagyné Réz Ilona (1999): *Emlékkötet a szakértői bizottságok 25 éves jubileumi tudományos tanácskozása alkalmából.* Vác, Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Diákotthon, Speciális Szakiskola és Szakmunkásképző.

Nagyné Réz Ilona (2006): *Új utak a vizsgáló és tanácsadó munkában.* (Prezentáció, elhangzott: Emlékkülés Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra 100 éves születésnapján, Budapest, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.)

Rae, W. A.–Fournier, C. J.–Roberts, M. C. (2001): Ethical and Legal Issues in Assessment of Children with Special Needs. In: Simeonsson, R. J.–Rosenthal, S. L.

(szerk.): *Psychological and Developmental Assessment: Children with Disabilities and Chronic Conditions*. New York, The Guilford Press, 359–376. pp.

Soriano, Victoria (szerk.) (2005): *Korai fejlesztés. Az európai helyzet elemzése. Kulcstényezők és ajánlások. Összefoglaló jelentés*. Budapest, Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók Oktatásának Fejlesztéséért.

Torda Ágnes (szerk.) (2008): *Utolsó padban... Egy program utóélete*. Budapest, Educatio Kht. (Pedagógiai Integrációs Műhely Füzetek 15.)

12.1. Webografia

A kommunikáció fogalma, Shannon és Utry modellje. URL: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/a_kommunikaci_fogalma_shannon_s_utry_modelle.html (Utolsó letöltés: 2014. január 3.)

Antalné Szabó Ágnes–Hámori Veronika–Kimmel Magdolna–Kotschy Beáta–Móri Árpádné–Szőke Milinte Enikő–Wölfling Zsuzsanna (2013): *Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez. H. n.*, Oktatási Hivatal URL: http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/kiadvanyok/utmutato_pedagogusok_minositesi_rendszerehez_v3.pdf (Utolsó letöltés: 2014. január 3.)

Intézményi minőségirányítás az új jogszabályok tükrében. (2013): Oktatási Hivatal. URL: http://www.oktatas.hu/kozneveles/projektek/tamop318_minosegfejl/projekthirek/tamop318_minosegiranyitas_uj_jogszabalyok_tukreben/?printMode=true (Utolsó letöltés: 2014. január 2.)

Kardos Rita (2006): *Vezetői kompetenciák és a vezetők fejlesztése*. URL: http://erg.bme.hu/szakkepzes/2005_2006_tavasz (Utolsó letöltés: 2014. január 7.)

Nagyné dr. Réz Ilona–Mészáros Andrea (2012): A diagnosztikus protokollok egységes alkalmazásának koncepciója. In: Dr. Torda Ágnes (szerk.) *Diagnosztikai Kézikönyv*. (Kézirat, készült a TÁMOP-3.1.1. kiemelt projekt keretében.) URL: http://www.educatio.hu/pub_bin/download/tamop_311/4pillar/diagnosztikai_kezikonyv_1fejezet.pdf (Utolsó Letöltés: 2015. február 18.)

Pedagógiai-szakmai ellenőrzés. URL: http://www.oktatas.hu/kozneveles/ellenorzesek/szakmai_ellenorzes (Utolsó letöltés: 2014. január 7.)

Polyák Teréz (szerk.) (2010): *Az indokolatlan fogyatékos minőség kockázatait konzerváló tényezők – jelentés egy programról*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (Kézirat, készült a TÁMOP 3.3.1 kiemelt pro-

jekt keretében.) URL: http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fold.wekerle.gov.hu%2Fdownload.php%3Fdoc_id%3D2259&ei=-vXhVI08w_hov6-A6Ac&usg=AFQjCNG96YI7vLHZZVs-XTeG_GwquR64IQ&sig2=69YhoTEXAdPfbVTtkCS4bQ&bvm=bv.85970519,d.bGQ (Utolsó letöltés: 2015. február 16.)

Soriano, Victoria (szerk.) (2005): *Korai fejlesztés. Az európai helyzet elemzése. Kulcstényezők és ajánlások. Összefoglaló jelentés.* Budapest, Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók Oktatásának Fejlesztéséért. URL: http://www.european-agency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-analysis-of-situations-in-europe-key-aspects-and-recommendations_eci_hu.pdf (Utolsó letöltés: 2014. január 19.)

Szabó Szilvia (2010): *Kompetenciák a gyakorlatban hallgatói és munkáltatói szemmel.* Budapest, Zsigmond Király Főiskola Társadalomtudományi Kutatóközpont. (ZSKF TKK füzetek 8.) URL: http://www.zskf.hu/uploaded_bookshelf/540361d5255d65a0.pdf (Utolsó letöltés: 2015. február 13.)

Torda Ágnes, dr. (szerk.) (2012): *Diagnosztikai Kézikönyv.* Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (Kézirat, készült a TÁMOP-3.1.1. kiemelt projekt keretében.) URL: http://www.educatio.hu/hirfolyam/tamop311_4pillar (Utolsó letöltés: 2015. február 18.)

Torda Ágnes–Szabó Gyözőné–Horváthné Moldvay Ilona (2014): Kiegészítő útmutató az Oktatási Hivatal által kidolgozott Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez felhasználói dokumentáció értelmezéséhez A pedagógiai szakszolgálati intézményben pedagógus-munkakörben foglalkoztatottak részére. In: Antalné Szabó Ágnes–Hámori Veronika–Kimmel Magdolna–Kotschy Beáta–Móri Árpádné–Szóke Milinte Enikő–Wölfling Zsuzsanna (2013): *Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez.* H. n., Oktatási Hivatal URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/pem/pedagogiai_szakszolgalat.pdf (Utolsó letöltés: 2014. június 19.)

A jegyzetekben hivatkozott műveken túl, további ajánlott irodalom

Falus Iván (szerk.) (2011): *Tanári pályaalakmasság-kompetenciák-sztenderdek. Nemzetközi áttekintés.* Eger, Eszterházy Károly Főiskola. URL: http://www.epednet.ektf.hu/eredmenyek/tanari_palyaalakmassag_kompetenciak_sztenderdek.pdf

Rózsa Sándor–Nagybányai Nagy Olivér–Oláh Attila (szerk.) (2006): *A pszichológiai mérés alapjai. Elmélet, módszer és gyakorlati alkalmazás.* Bölcsész Konzorcium. (Jegyzet.) URL: <http://mek.oszk.hu/05500/05536/05536.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. szeptember 6.)

Zsoldos Márta (szerk.) (2006): *(Gyógy)pedagógiai diagnosztika és tanácsadás*. Budapest, Oktatási Minisztérium–Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhatalmú Nonprofit Kft., 1–35. pp. URL: (Utolsó letöltés: 2015. március 17.) <http://hu.scribd.com/doc/247856796/Gyp-Diagnosztika-Konyv#scribd>

12.2. Törvények, rendeletek, etikai kódexek

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV (Utolsó letöltés: 2014. január 10.)

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34535.241904 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=143164.243738 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről a végrehajtásáról szóló 5/1993. (XII. 26.) MüM rendelettel egységes szerkezetben. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=19510.253763 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400140.TV (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300015.EMM (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

4/2010. (I. 19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatokról. URL: http://www.pszichoerdek.hu/Jogszab%C3%A1lyok/OM/4_2010_OKM_rendelet.pdf (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

26/1997. (IX. 3.) NM rendelet az iskola-egészségügyi ellátásról előírásainak figyelembevételével. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=29591.237197 (Utolsó letöltés: 2014. január 9.)

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. URL: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=154155.238971 (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

121/2013. (IV. 26.) Korm. rendelet az Oktatási Hivatalról. URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300121.KOR (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

Etikai Kódex Magyarországon dolgozó konduktorok számára. Budapest, Magyar Konduktorok Egyesülete, 2003. URL: <http://www.konduktorok.hu/etikai.html> (Utolsó letöltés: 2014. január 14.)

Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe. Budapest, Magyar Pszichológiai Társaság – Magyar Pszichológusok Érdekvédelmi Egyesülete, 2004. Letölthető a Magyar Pszichológiai Társaság honlapjáról. URL: http://www.mpt.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=147&Itemid=23 (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

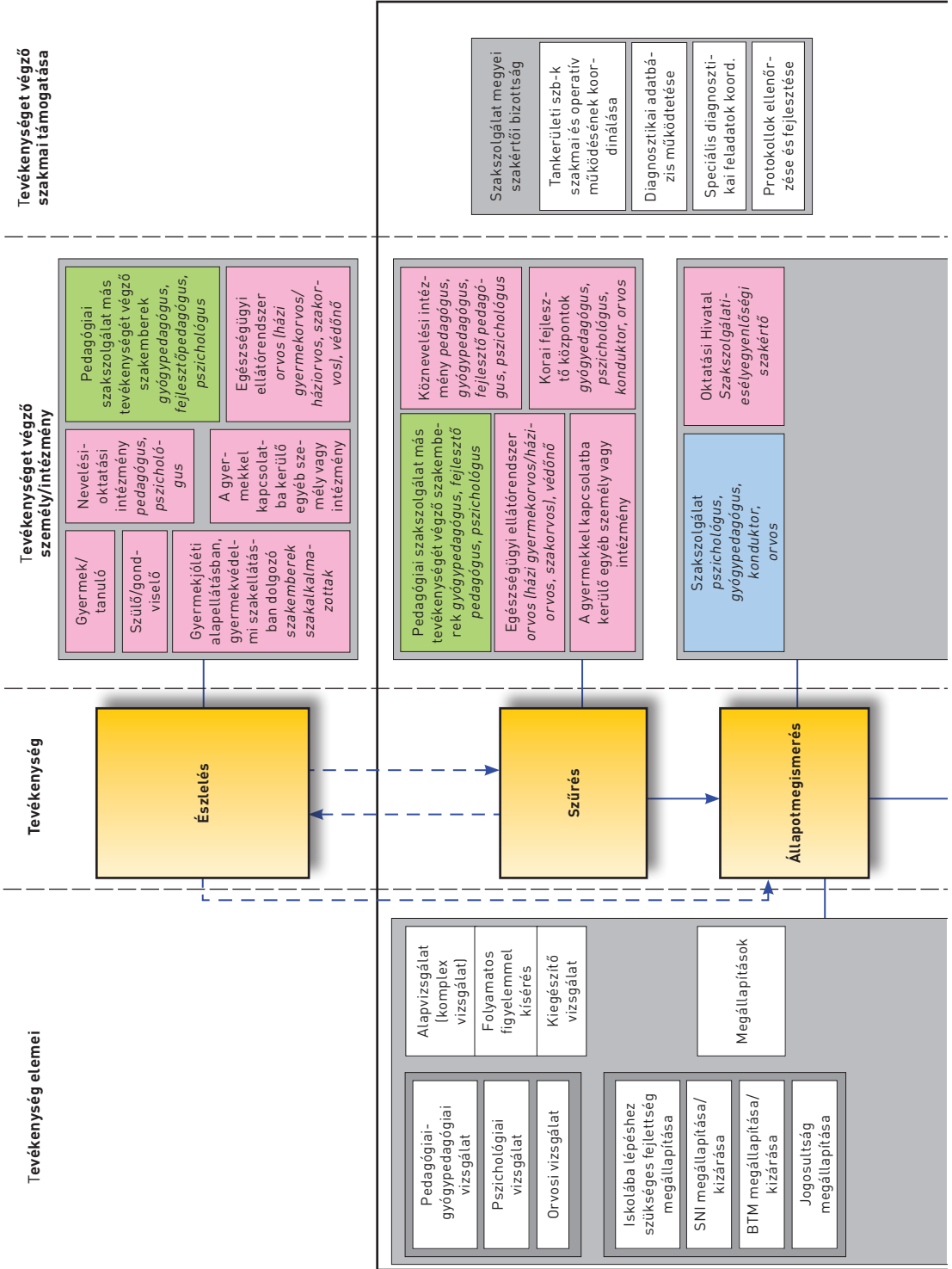
A Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe. H. n., Magyar Orvosi Kamara, 2012. január 1-jétől hatályos. URL: <http://aok.pte.hu/docs/dekan/file/ekodex.pdf> (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

Gyógypedagógusok Etikai Kódexe. Budapest, Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete, 2011. URL: <http://www.magye-1972.hu/iratszekreny/83-dokumentumok/116-etikai-kodex> (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

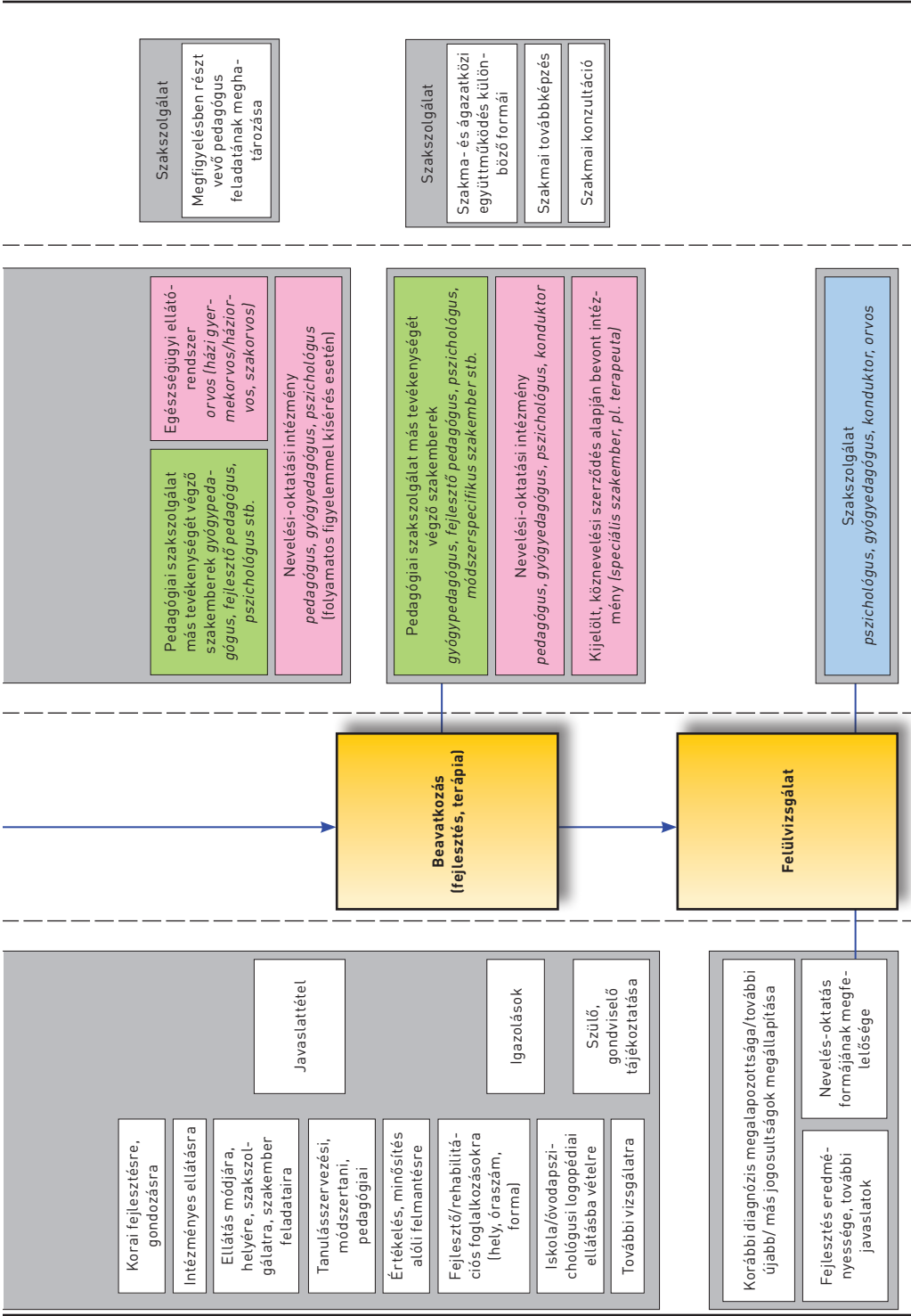
Logopédusok Etikai Kódexe. Magyar Logopédusok Szakmai Szövetsége, 2010. URL: http://www.mlszsz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=65 (Utolsó letöltés: 2015. február 12.)

13. Mellékletek

A szakértői bizottsági tevékenység folyamatábrája

A szakértői bizottsági tevékenység folyamatábrájának értelmező leírása

Jelmagyarázat:

Tevékenység elemei: A Tevékenység oszlopban lévő fő lépések kibontása. Az ábrán az altevékenységeknek többnyire időbeli sorrendiséget nem tükröző felsorolása látható.

Tevékenység: Az univerzális folyamatmodellben (lásd: Torda Á.–Nagyné Réz I. *Alapprotokoll*. 2014.) szereplő fő tevékenységeknek a vizsgált szakszolgálati feladat szerinti megfelelője.

Tevékenységet végző személy/intézmény: Az adott tevékenységet végző szereplők. (Kék: Az adott szakszolgálati feladathoz tartozó szereplő. Zöld: más szakszolgálati feladathoz tartozó szereplő. Rózsaszín: szakszolgálaton kívüli szereplő.)

Tevékenységet végző szakmai támogatása: A gyermekekhez, tanulókhöz közvetlenül nem kötődő feladatok. Az ellátási folyamatban közreműködők szakmai támogatása.

Nagy keret: a folyamat szakszolgálaton belül zajló szakaszát határolja.

Szaggatott nyíl: Alternatív útvonal

SZŰRÉS

A szakértői bizottság célzottan szűrést nem végez, az állapotmegismerés tevékenység során a problémafeltárásban rögzíti a korábbi szűrési eredményeket és dokumentációt.

ÁLLAPOTMEGISMERÉS

- A szakértői bizottság az állapotmegismerés tevékenység keretében komplex pedagógiai-gyógypedagógiai, pszichológiai, orvosi vizsgálat során az aktuális állapot feltárását végzi. Szakértői véleményt készít, amelyben rögzíti a vizsgálat előzményeit, a vizsgálati tényeket, a megállapításokat és javaslatokat.
- A vizsgálat keretében:
  - megállapítja az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget,
  - megállapítja vagy kizárja a sajátos nevelési igényt/a beilleszkedési, tanulási magatartási nehézséget,

- o kiegészítő vizsgálatot javasol/végez,
- o megállapítja a különleges bánásmód keretében történő ellátásra való jogosultságot, SNI megállapítása esetén az ellátás intézményes módját.
- A szakértői véleményben továbbá javaslatot tesz:
  - a fejlesztő, rehabilitációs célú foglalkoztatásra, annak helyszínére, rendszerességére, formájára, az ellátó pedagógus szakképzettségére,
  - az ellátás módjára, formájára és helyére,
  - pedagógiai értékelésre, minősítésre, az Nkt.-ban meghatározott egyéb, a tanuló érdekét szolgáló lehetőségekre,
  - a gyermek ellátásában közreműködők együttműködésére,
  - a szülők számára,
  - továbbá tanulásszervezési, módszertani, pedagógiai, illetőleg
  - részletes fejlesztési javaslatokat tesz, valamint
  - javaslatot tesz a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek ápológondozó otthoni ellátására, a három évnél idősebb gyermekek bölcsődei ellátására, fogyatékos fiatalok lakóotthoni ellátására.
- Kezdeményezi az iskolapszichológiai/óvodapszichológiai/logopédiai ellátásba vételt.
- Kiadja a jogszabályban meghatározott esetekben a juttatások és kedvezmények igénybevételéhez szükséges igazolásokat.
- Ismerteti a szakértői véleményt a szülővel, tájékoztatja a szülőt.

BEAVATKOZÁS (FEJLESZTÉS, TERÁPIA)

A szakértői bizottsági tevékenység során beavatkozás (fejlesztés, terápia) nem történik.

FELÜLVIZSGÁLAT

- A felülvizsgálat célja a fejlődés nyomon követése.

- Felülvizsgálat keretében a szakértői bizottság vizsgálja
  - a korábbi diagnózis megalapozottságát,
  - a nevelés-oktatás formájának megfelelőségét,
  - a fejlesztés eredményességét.